

Projecte d'adequació del poblat ibèric del Turó d'en Bozcà

Belén Rodríguez López

Projecte d'adequació del poblat ibèric del Turó d'en Boscà

Rodríguez López, Belén
Projecte patrimonial
Màster en Gestió del Patrimoni Cultural
Universitat de Barcelona
Tutora: Carme Belarte
Barcelona, 2009

Agraïments:

A la Carme Belarte per la seva minuciositat, per estar sempre pendent de tot i molt especialment per la seva paciència; en definitiva per la seva professionalitat que m'ha fet la feina molt més fàcil.

A l'Anna Garrido per la seva ajuda desinteressada que ha estat primordial en aquest projecte; i pels ànims.

Al Museu de Badalona i molt especialment a l'Esther Gurri que sempre està disposada a donar-me un cop de mà.

Als meus pares com sempre, per tot.

Projecte d'adequació del poblat ibèric del Turó d'en Boscà

1. Introducció

- 1.1. El Turó d'en Boscà
- 1.2. Objectius i participants
 - 1.2.1 Objectius
 - 1.2.2 Possibles participants
- 1.3. Models d'intervenció
- 1.4. Valoració del projecte
- 1.5. Jaciment
 - 1.5.1. Situació del jaciment i cronologia
 - 1.5.2. Situació jurídica del jaciment
 - 1.5.3. Història de la recerca
 - 1.5.4. Estat actual del jaciment
- 1.6. La Ruta dels Ibers com a mitjà
- 1.7. Proposta d'adequació.

2. Adequació

- 2.1 Conservació
- 2.2. Discurs Museològic
- 2.3. Infraestructures bàsiques
 - 2.3.1 Circulació i senyalització
 - 2.3.1.1. Senyalització del jaciment
 - 2.3.1.2. Adequació dels camins de pas
 - 2.3.1.3. Indicació de la ruta de circulació
 - 2.3.2. Seguretat
 - 2.3.2.1. Infraestructures de seguretat per al visitant
 - 2.3.2.2. Infraestructures de seguretat per al jaciment

2.4. Proposta de Musealització

2.4.1. Guió

2.4.2. Museografia

2.4.3. Museografia dels diferents espais

3. Difusió

3.1. Difusió

3.1.1 Tipus de visita

3.1.2. Publicacions

3.1.3. Web

3.1.4. Inclusió en la Ruta dels Ibers

3.2. Didàctica

3.2.1 Activitats

3.2.2. Publicacions i eines didàctiques

4. Recursos econòmics

4.1. Despeses

4.2. Ingressos

5. Etapes d'execució

6. Avaluació

7. Bibliografia

Annexos

1. INTRODUCCIÓ

1.1. EL TURÓ D'EN BOSCÀ

El jaciment del Turó d'en Boscà es troba al barri de Pomar a Badalona, sobre una elevació que ens permet una vista panoràmica de tot el territori circumdant. Es tracta d'un poblat ibèric amb una cronologia entre s. IV aC i el s. II aC, d'unes 2 ha; que tot i tenir la declaració de BCIN, no està preparat per a la seva visita.

Es tractaria de crear un projecte d'adequació, que no només museïtzés les restes, sinó que les integrés al seu entorn i el relacionés amb la resta de jaciments ibers (Iaietans) de la zona com el Puig Castellar. Finalment cal tenir en compte que estem parlant d'un museu local, la prioritat del qual són les restes romanes, per poder fer un projecte realista.

1.2. OBJECTIUS I PARTICIPANTS

1.2.1. Objectius

- L'objectiu inicial
 - Difusió del jaciment
- Altres objectius:
 - Fer les actuacions necessàries per conservar el jaciment
 - Senyalitzar correctament les restes per a la seva difusió
 - Fer les actuacions necessàries per a una correcta circulació
 - Establir millores en la seguretat (tant del jaciment com del visitant)
 - Assolir les característiques per formar part de la "Ruta dels Ibers" gestionada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya (aquest punt es desenvoluparà en un altre apartat)
 - Mostrar al Museu de Badalona que els beneficis que comporta l'entrada a la Ruta dels Ibers compensen la seva inversió en l'adequació del jaciment

1.2.2. Possibles participants:

- Participants públics:
 - Museu de Badalona
 - Ajuntament de Badalona
 - Diputació de Barcelona
 - Museu d'Arqueologia de Catalunya
 - Generalitat de Catalunya (Direcció general del patrimoni cultural). Servei d'Arqueologia i Museu d'Arqueologia de Catalunya.
- Possibles esponsoritzacions:
 - Espònsors habituals del museu
 - Caja de Ahorros del Mediterráneo (Obres Socials)
 - iberCaja (Obra Social)
 - Mercats Municipals de Badalona
 - Anís del Mono
 - Altre possibles espònsors
 - Caixa Laietana: aquesta entitat ja col·labora amb la seva obra social amb altres jaciments ibèrics com el de La Cadira del Bisbe a Premià de Dalt.
- Altres col·laboradors no financers:
 - Centre Excursionista de Badalona: aquesta entitat està molt lligada a Badalona i a la història del poblat (el 1933 el Centre va realitzar la primera excavació documentada del jaciment), per això, es podria buscar la seva col·laboració en diverses qüestions. El Centre podria incloure el jaciment en les seves rutes; a més, la porta quedaria oberta per altres possibles activitats, com exposicions que expliquessin la relació entre els moviments excursionistes i l'arqueologia a Catalunya.
 - Voluntaris Badalona: associació sense afany de lucre, que treballa desinteressadament en projectes socials i que ja ha treballat amb el Museu de Badalona, en moments anteriors.
 - Badalona Comunicació: empresa pública de comunicació (Ràdio Ciutat, Badalona TV, Revista Bétulo) que pot participar en termes de publicitat i difusió.

1.3. MODELS D'INTERVENCIÓ

Per escollir un model d'intervenció adequat i satisfactori per al Turó d'en Boscà, primer hem d'analitzar altres experiències que ens aportin les opcions necessàries per decidir el camí a seguir. Per això, ens fixarem en alguns models que s'han posat en pràctica a Europa (encara que principalment ens fixarem en els projectes que s'han dut a terme a casa nostra) i que es poden resumir en:

Adequacions bàsiques:

L'adequació consisteix en la consolidació de les restes aixecant les parets fins a nivell de visuals, separant la part original de la part consolidada, cobrint els interiors amb grava, etc... S'adeqüen els camins de pas i es senyalitza l'assentament establint una ruta de circulació. La museografia es materialitza en una sèrie d'elements informatius dels diferents punts d'interès de la visita. (exemples: Puig Castellar, Turó de Ca n'Oliver...). En general, aquest model és el més utilitzat a la Ruta dels Ibers.

Senyalització: en la majoria dels jaciments, la senyalització, fa les funcions d'element museogràfic, esdevenint l'única informació que ens trobem per poder entendre les restes.

D'esquerra a dreta:
senyalització del Puig
Castellar (Santa
Coloma de
Gramenet) , taula de
paisatge del Puig
Castellet (Lloret de
Mar), element
d'informació del Molí
de l'Espígol.
(Tornabous)

Museografia

Les intervencions dirigides a museïtzar els jaciments son escasses, i es materialitzen en la col·locació d'elements complementaris a la senyalització, com poden ser plafons o algun tipus d'elements informatius. En alguns casos puntuals com el Puig Castellar podem trobar elements interactius. L'interactiu del Puig Castellar consta d'un mòdul que conté diversos elements didàctics com calaixos, finestres etc...; però aquest element resta tancat per tal d'evitar que pateixi actes vandàlics i s'obre només quan es realitzen visites guiades per a escoles.

Puig Castellar: mòdul didàctic.

Conservació

Aquest aspecte varia molt d'un jaciment a un altre, encara que en general les estructures estan ben conservades i es diferencien clarament les parts originals de les reconstruïdes. No es pot dir el mateix de la neteja, ja que en alguns jaciments la vegetació, per exemple, envaeix algunes estructures i gran part de les rutes de circulació dins l'assentament.

Infraestructures

- **Seguretat**

El sistema de seguretat es similar a tots els poblats; una tanca metàl·lica al perímetre del jaciment. Si parlem de la seguretat al recorregut, sobretot en jaciments amb grans desnivells del terreny, les solucions són diverses; en alguns assentaments no hi ha protecció, en altres com al Puig Castellar, han optat per fer una barrera amb diversos tipus de vegetació i un límit amb pilars de formigó i fils d'acer; en la majoria dels casos, però, les barreres són més dissuasòries que de protecció.

- **Circulació**

En alguns jaciments es fa difícil la circulació, el terreny presenta obstacles i la ruta a seguir no queda gens clara. Les solucions per salvar grans desnivells solen ser les escales de diferents materials, encara que en alguns casos es poden utilitzar rampes. No és habitual que els camins estiguin pavimentats, però en alguns assentaments s'han utilitzat passarel·les de fusta en alguns punts.

Arqueologia experimental

En aquest tipus de model cal parlar d'una subdivisió:

- Reconstrucció parcial o total del jaciment *in situ*:

La reconstrucció es fa de forma experimental i utilitzant els mateixos materials que els documentats en l'època. L'exemple més clar d'aquest tipus d'intervenció és la Ciutadella ibèrica de Calafell on el visitant pot veure com vivien els habitants de l'assentament. És el primer jaciment arqueològic de la Península Ibèrica objecte d'una reconstrucció total a base d'arqueologia experimental i els interiors de les cases s'han omplert amb rèpliques dels objectes trobats a les excavacions. El projecte comença l'any 1992, després d'un exhaustiu estudi de les restes; recentment, les cobertes de les cases han estat refetes de nou i s'ha renovat la museografia dels interiors així com la senyalització. Un altre exemple, en aquest cas de reconstrucció parcial, és Numancia, que segueix els mateixos principis que la Ciutadella de Calafell, però només reconstrueix dues cases (una celtibèrica i una romana) i un tram de la muralla.

3 imatges de la Ciutadella

Numancia: reconstrucció d'una casa i de part de la muralla del jaciment

- Reconstrucció experimental d'un o més edificis separada de les pròpies restes

Un altre tipus de model, és aquell en el qual la reconstrucció no es realitza sobre les restes originals per diversos motius (per exemple, que es vulgui que les restes originals continuïn sent visitables, o que la reconstrucció es faci en un lloc allunyat d'aquestes), i amb diverses finalitats com la didàctica o l'experimentació arqueològica. Aquest és el cas de la casa reconstruïda del jaciment ibèric de la Bastida de les Alcusses (Moixent). A partir de les restes trobades a l'excavació s'han utilitzat els mateixos materials i tècniques que van utilitzar els ibers, tots ells procedents de la mateixa zona per aixecar la casa. A més, mitjançant rèpliques dels objectes trobats, s'ha ambientat també l'interior d'aquesta estructura.

Inclusió de materials moderns:

En aquest cas, la naturalesa de les restes ha fet necessària la seva protecció mitjançant estructures fetes amb materials moderns. L'exemple més notable d'aquest tipus d'intervenció és el de la Vila del Casale a Piazza Armerina, Sicília. Aquesta gran vila romana, declarada Patrimoni de la Humanitat, destaca sobretot per la gran quantitat de mosaics que es van trobar; calia crear, per tant, una sèrie d'estructures que protegissin aquests elements tan fràgils. Així s'han establert un sèrie de cobertes de vidre i metall i el recorregut per les diferents sales es realitza per passarel·les que impedeixen erosionar els mosaics sense obstaculitzar la seva visió.

Models integrats (parcs arqueològics):

Aquest tipus de model combina en un mateix espai varies de les experiències anteriors: es un jaciment visitable, amb reconstruccions, un espai expositiu situat en el mateix assentament i amb una sèrie d'elements moderns que en faciliten la visita: passarel·les, coberta metàl·lica etc... L'exemple més clar seria el Parc Arqueològic de les Mines de Gavà; en aquest projecte podem visitar l'excavació arqueològica en la qual s'han instal·lat una sèries de mòduls expositius amb diferents recursos museogràfics. També podem trobar la reproducció d'una de les coves del jaciment. Es per tant un gran projecte global que inclou diversos elements de difusió.

Elecció del model

L'elecció d'un model determinat depèn de diferents factors: econòmics, de conservació, didàctics etc... En aquest cas el Turó d'en Boscà està gestionat pel Museu de Badalona. Es tracta d'un museu local que en el seu pla estratègic ha escollit com a prioritat les restes romanes; per tant, i seguint el discurs proposat pel Museu, el model més adient seria el primer que s'ha comentat; una adequació bàsica que donés al jaciment les eines necessàries per a la seva comprensió, sense anar en contra del discurs principal del Museu.

1.4. VALORACIÓ DEL PROJECTE

El Turó d'en Boscà és un jaciment de gran importància per entendre el poblament i la cultura de l'àrea laietana, un dels pobles ibers de Catalunya. Malgrat això, i la protecció de BCIN de la qual gaudeix, no s'han realitzat fins ara les actuacions necessàries per adequar-lo, per diversos factors, principalment econòmics. Per això, aquest projecte pot esdevenir una oportunitat per la conservació i apreciació del territori, per part de les institucions i la població i la via per trobar ajudes per a la defensa del paisatge, tant natural com arqueològic. Caldria fer, això sí, una anàlisi més exhaustiva dels pros i contres de l'actuació:

DAFO

- Debilitats

- **Econòmiques:** El Museu de Badalona és un museu local especialitzat principalment en la història de Roma i en les seves restes materials. Pel fet de ser local, aquesta especialitat és necessària pel seu manteniment i bon funcionament. D'aquesta manera l'actuació hauria d'ésser més modesta que per a d'altres equipaments de la ciutat.
- **Jurídiques:** el Turó està dividit en dues parcel·les privades i una de les característiques que es demanen des del Museu d'Arqueologia de Catalunya, a l'hora d'entrar en la Ruta dels Ibers, es que el jaciment tingui titularitat pública, a més dels inconvenients que pot ocasionar el fet de no disposar lliurement del terreny. Per altra banda, el MAC ja te experiència en aquest tipus de problemes i gestiona amb normalitat el jaciment iber de Sant Miquel de Vinebre, la meitat del qual és privat, arribant a compromisos amb els propietaris. A més, no hem d'oblidar la protecció jurídica de què gaudeix el Turó, que facilita la situació, per les obligacions que imposa als propietaris i a l'administració envers el patrimoni.
- **D'imatge:** Badalona encara no té formada una imatge turística pròpia, i no és vista pel potencial visitant d'aquesta manera.

- Amenaces

- **Urbanístiques:** Per la seva ubicació estratègica, la seva principal amenaça és el creixement brutal que està experimentant l'urbanisme en els últims anys.
- **Característiques internes:** pel seu estat actual de conservació, el Turó és un jaciment difícil d'entendre; si la museïtzació no es fa correctament, correm el risc de no acabar de transmetre tota la informació necessària al visitant, fent que el jaciment resulti poc atractiu.

- Fortaleses

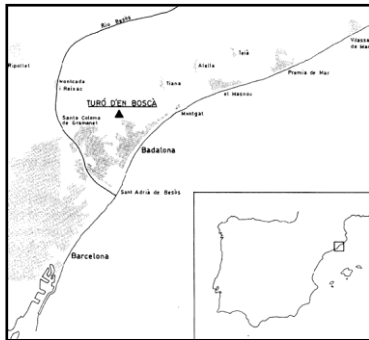
- **Protecció jurídica:** És un jaciment declarat BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional), la qual cosa implica una sèrie d'obligacions, tant per als propietaris privats dels terrenys, com per a l'administració pública, que ha de conservar el bé
- **Importància arqueològica:** aquest és un jaciment amb unes possibilitats molts grans per a donar a conèixer la història i el territori de la ciutat de Badalona. A més consta d'unes especificitats que el fan original i diferent als altres jaciments ibers de la zona com el Puig Castellar o Ca n'Oliver. Consta d'un domini total del paisatge, tant de la línia de costa, com de l'interior del territori. A més constitueix una tipologia poc habitual d'assentament a cavall entre altres dues (la de recinte fortificat d'erola i el de vessant), esdevenint un dels pocs exemples coneguts d'aquesta variant.
- **Ubicació i destinataris:** El terme municipal de Badalona es troba al extrem septentrional del Pla de Barcelona, limita amb Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac, Sant Fost, Tiana i Montgat, totes poblacions grans i amb gran densitat de població, a més d'estar ben comunicada per transport públic amb Barcelona ciutat (metro i autobusos). Amb això sumem als més de 200.000 habitants que té la ciutat tota la potencialitat de públic de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. En definitiva, podem dir que el jaciment es troba en una ciutat gran al costat de Barcelona, amb bones comunicacions i un gran ventall de públics potencials (turisme, escoles etc...)

- Oportunitats

- **Inclusió a la Ruta dels Ibers:** oportunitat de formar part d'una ruta més gran, que pot donar a conèixer de manera més global el món dels ibers laietans. A més aquesta oportunitat comportaria una sèrie d'avantatges econòmics, com el finançament de la senyalització i de les publicacions associades a la difusió del jaciment.
- **Millora de l'estatus jurídic:** l'adequació del jaciment podria esdevenir un impuls per a diverses iniciatives, que des de fa un temps s'intenten fomentar a la zona, com la declaració de tota aquesta zona com d'interès etnològic (per les diverses masies, i el monestir de Sant Jeroni de la Murtra), o la protecció de les zones rurals i del paisatge natural que encara queden a Barcelona.
- **Col·laboracions:** També és una oportunitat per al municipi de Badalona i pel Museu, de col·laborar amb altres institucions i equipaments de la ciutat.
- **Recerca:** fomentar els treballs de recerca sobre el jaciment.
- **Difusió:** també és una oportunitat més per donar a conèixer Badalona, i el seu patrimoni, a través dels seus equipaments i de les relacions que aquests estableixin amb d'altres institucions catalanes com per exemple el Museu d'Arqueologia de Catalunya.

1.5 JACIMENT

1.5.1 Situació del jaciment i cronologia

El jaciment ibèric del Turó d'en Boscà està situat al municipi de Badalona (Barcelonès, Barcelona); més concretament en una elevació de 198 m entre les rieres de Pomar i Canyet. Aquest turó pertany a l'anomenada Serralada intermitja, que a la seva vegada forma part de les darreres estribacions de la Serralada de Marina, abans d'arribar a la plana que la separa del mar. Les seves coordenades geogràfiques són: longitud= 2° 14' 33" i latitud= 41° 28' 20"

Accés: es pot accedir per dues vies: la primera seria la carretera de la Conreria, desviant-se després cap a la carretera de Can Ruti, i la segona la carretera de Canyet, direcció cap la residència sanitària Germans Trias i Pujol (més coneguda com Can Ruti). Actualment no es pot accedir en cotxe fins el jaciment i s'han de pujar a peu els últims 30 metres fins arribar al Turó. Pel que fa al transport públic, varies línies de l'empresa d'autobusos

TUGSAL, arriben fins al mateix punt (B19, B26, B27, B24) podent-se agafar des de la mateixa porta del Museu de Badalona.

La història del poblat ibèric del Turó d'en Boscà comença cap al segle IV aC, quan s'estableix a la zona un petit nucli d'hàbitat. Més tard i a finals d'aquest mateix segle, s'estableix el sistema defensiu i s'organitza l'estructura urbana del jaciment que s'adequa a l'orografia del terreny. A partir del finals del s III aC, coincidint amb la presència romana a la Península, el poblat viu una fase de desenvolupament, abandonant-se a l'últim quart del s. II aC. Ens trobem davant d'un jaciment que per les seves característiques urbanístiques, estaria a cavall entre la classificació de **recinte fortificat d'erola i de vessant**¹. Els primers solen estar situats al cim d'una elevació, en una plataforma natural, la qual cosa fa que siguin de petites dimensions. El segon tipus de poblat s'assentaria a les vessants de les elevacions, i sol ser de gran extensió. El Turó d'en Boscà, que comparteix característiques dels dos tipus és una de les poques excepcions amb un urbanisme mixt.

¹ Esther Gurri: MUSEU DE BADALONA. El Turó d'en Boscà (Badalona. El Barcelonès). *Informe per a la declaració de Bé d'Interès Cultural Nacional en la Categoria de Zona Arqueològica*. Sense publicar. Segons informació de: -ZAMORA i MORENO, D., GUITART i DURAN, J., GARCIA i ROSELLO, J., "Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrera de Mar) i el Turó d'en Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l'evolució del poblament ibèric laietà" dins AA. VV., *Fortificacions. La problemàtica de l'Ibèric Ple: (segles IV-III a. C.)*. Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, Manresa, 6-9 desembre 1990, Manresa, 1991

La cronologia del poblat es pot dividir en unes 6 fases²:

- *Fase pre-urbanística: primera meitat a mitjans del s. IV aC*
Fase hipotètica, de la qual no s'han trobat estructures i que queda corroborada per un conjunt de ceràmiques àtiques que fan pensar en aquesta possible etapa, encara que es desconeix el tipus d'assentament.
- *Primera fase urbanística: segona meitat del s. IV aC*
Època de construcció de la muralla, i molt probablement de creació de l'entramat urbanístic. Hem de tenir en compte que no es pot relacionar aquest moment amb material datable; però és un moment d'estructuració del món laietà i es poden establir un bon nombre de paral·lels.
- *Segona fase urbanística: primera meitat del s. III aC*
Es construeix la torre rectangular (aquesta s'adossa a la muralla, i per tant, és posterior). També es construeixen les escales i la possible torre rodona. L'estructura urbanística es manté sense grans canvis.
- *Primera fase d'amortització: primer quart del s. II aC*
Aquesta fase només es pot documentar en una casa del poblat (la casa excavada a la roca) que es va incendiar. Amb els coneixements actuals, cal dir que sembla un fet aïllat que no afecta a la resta del poblat.
- *Segona fase d'amortització: segona meitat del s. II aC*
Etapa d'amortitzacions successives i abandonament del poblat. Cal diferenciar dues etapes: l'enderroc de la muralla a mitjans del segle II aC (aquesta no es va tornar a reconstruir) i l'abandonament de les estructures domèstiques a l'últim quart d'aquest mateix segle. No s'ha documentat cap indicatiu de violència en aquest abandonament.
- *Darrera ocupació: entre el 100 i el 90 aC*
Ocupació probablement puntual que es documenta per un rebaix artificial realitzat a la roca per establir-hi una terrassa

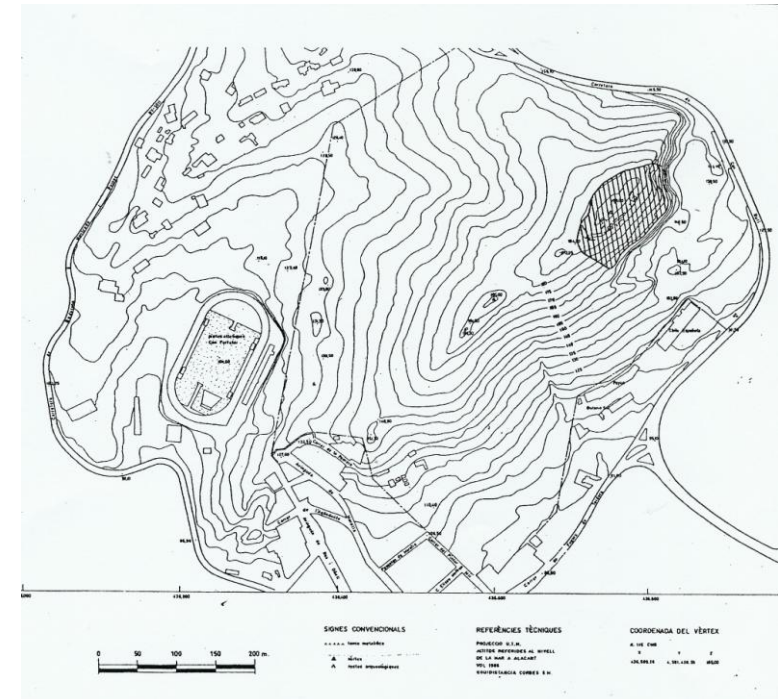
² ZAMORA I MORENO, Dolors. *Les ceràmiques de vernís negre del poblat ibèric del Turó d'en Boscà; aproximació a la interpretació històrico-arqueològica del poblat. Igualada. Arqueoanoia. 1995*

1.5.2. Situació jurídica del jaciment

El Jaciment ibèric del Turó d'en Boscà, es troba al Polígon 16 de Badalona. L'any 1996 va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional (DOGC núm. 2182 de 15 de març de 1996), encara que anys més tard, al 2000, una nova resolució reduís la zona declarada BCIN a l'àrea del jaciment. (DOCG núm. 3172 de 30 de juny del 2000)

En el marc d'aquest projecte ens fixarem només en la **zona declarada BCIN**, que avui en dia queda delimitada per una tanca, encara que fora d'aquesta també s'han trobat restes pertanyents al jaciment. Aquesta delimitació³ *“s'inicia al nord en el límit amb l'espadat de la pedrera a la cota 180 m. snm. en direcció SO fins el camí que puja des de la carretera de Can Ruti (Residencia sanitària Germans Trias), d'aquí seguim per la cota 180 m. snm. En direcció SO entre el camí que puja al turó d'en Boscà i el camí que porta directe al Puig d'en Folc fins al corriol que baixa cap a mar just en el coll entre el Turó d'en Boscà i el Turó d'en Folc, fins assolir la cota 165 m. snm. I en direcció NE arribar a l'espadat de la pedrera i seguint aquest en direcció nord trobarem el punt de sortida”*.

Aquests terrenys queden dins de dues parcel·les del polígon: la 11, propietat de Josep M. Malet de Travy i germans i la 35, propietat de Pomar Residencial S.A. Per tant estaríem parlant d'una zona amb **titularitat privada**.

Malgrat que el jaciment estigui en mans privades la seva declaració com a Bé Cultural d'interès Nacional, en la categoria de zona arqueològica, estableix una sèrie d'obligacions tant per als particulars com per a les administracions públiques, d'acord amb el que estableix la llei 9/1993 de 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català.

³ DOCG núm. 3172 de 30 de juny del 2000

Regulació d'usos i activitats

- Preservar la inviolabilitat del jaciment
- Preservar la configuració geològica, arqueològica i paisatgística i de l'ecosistema original del jaciment.
- Es necessitarà autorització prèvia de l'òrgan competent per: realitzar intervencions arqueològiques, de consolidació i restauració, adequacions per a les visites i d'altres actuacions per potenciar la funció social del bé, i activitats al jaciment (visites etc..).
- Queda prohibit: la demolició total o parcial del jaciment, les reconstruccions totals o parcials que no segueixi criteris arqueològics, el desplaçament dels immobles, l'ús de detectors de metalls, activitats industrials, alteracions del medi, moviments de terres, activitats urbanístiques, col·locació d'instal·lacions de serveis públics, la instal·lació de tanques publicitàries, col·locació de cables, abocament d'escombraries i d'altres que determini la llei.

Afectacions als propietaris

Encara que els propietaris són els responsables de custodiar el bé, estan obligats a permetre l'examen de les restes. A més els immobles que posen en perill el jaciment poden ser expropiats i han de comunicar a les autoritats qualsevol troballa arqueològica.

Afectacions a l'Ajuntament

Per la seva banda l'ajuntament ha de suspendre les llicències municipals sobre les zones afectades i ha de col·laborar amb el Departament de Cultura en la conservació del jaciment.

Dins d'aquesta dinàmica, la gestió actual de jaciment recau sobre el **Museu de Badalona**

1.5.3. Història de la recerca

La història recent del jaciment comença quan al 1928 Serra Ràfols cita la troballa de diverses restes ibèriques a la zona. Al 1933 es realitza la primera campanya d'excavació a càrrec de l'Agrupació Excursionista de Badalona. Es troba un tram de **muralla**, dues **torres de defensa** i unes **escales**.

A principis dels anys 60 es troba el "**Vas de les naus**", que va popularitzar molt el poblat. En aquest es representen dues naus esgrafiades (possiblement gregues) arribant a la costa catalana.

Ja al 1964, J. De la Vega va realitzar un sondeig i descobreix 7 nivells d'ocupació. Després, a l'any 1968, l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona va iniciar una campanya d'excavació en la qual es va excavar i documentar una **casa** del jaciment; aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. III aC, la qual cosa va fer que es poguessin trobar els materials mobles dels seus habitants *in situ*, fet que va aportar molta informació als investigadors.

Als anys 70 el jaciment entra en un període d'abandonament i pateix diverses destrosses (en bona part degudes a la reobertura de la pedrera de sauló que hi ha a la zona). Després de diverses accions es va aconseguir tancar la pedrera; al 1978 es va instal·lar una tanca de protecció i es va contractar un vigilant.

A partir d'aquest mateix any, el Museu de Badalona va reprendre els treballs arqueològics a càrrec de J. Guitart i P. Padrós. Des d'aquell moment s'han dut a terme set campanyes d'excavació (l'última l'any 1988), en les quals es van documentar la **trama de carrers** i diverses **cases** del poblat, així com el **pany de la muralla** i fora del recinte fortificat una sèrie de **sitges**.

L'any 1996 va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional (DOGC núm. 2182 de 15 de març de 1996), encara que anys més tard, al 2000, una nova resolució reduís la zona declarada BCIN a l'àrea del jaciment. (DOCG núm. 3172 de 30 de juny del 2000)

A partir de l'any 2001 es van iniciar les actuacions amb caràcter preventiu per tal de protegir les restes arqueològiques. La primera es va centrar en la consolidació de les estructures del sector 1.

L'any 2003 es va tornar a actuar sobre altres estructures d'aquest mateix sector 1, a més de les que defineixen el sector 2, el sector 3 i la casa excavada a la roca. L'any 2008 l'empresa Còdex va realitzar la restauració, desherbat, i consolidació d'estructures en perill de desaparició.

1.5.4. Estat actual del jaciment

Com ja hem assenyalat el poblat està situat a sobre d'una elevació del terreny; aquest es trobava fortificat, conservant-se avui en dia parts d'aquesta fortificació sobretot al sector SW. Podem observar restes de la **muralla** així com **dues torres** de defensa: una *ircular* (en molt mal estat) i una altra més gran *quadrangular*, d'uns 6 metres, a l'est de la qual podem trobar una **escala** formada per 6 graons de la qual parteix un altre tram de muralla.

Torre quadrangular i escales

També trobem restes de les cases, la majoria construïdes amb sòcol de pedra i alçats de tovet que no es conserven; encara que en destaca una **excavada a la roca**, de uns 9x5 m i dividida en dos grans habitacions. Fora del traçat podem observar algunes **sitges**.

Casa i sitja

-Les estructures a destacar són:

▪ **Els carrers:**

L'estructura del Turó és terrassada, adaptant-se a l'orografia del terreny. Consta de dos tipus de carrers:

- Radials o longitudinals a l'eix de la muntanya: que connectaven les diferents terrasses. Eren esglaonats, i tenien com a límit les parets de les cases. En coneixem dos; un es va descobrir a la campanya del 1979 i té 2,40 m d'amplada (escales per les quals es circula durant la visita). L'altre es va trobar al 1982 i en té 2,60 m.
- Transversals a l'eix de la muntanya: ubicats a les terrasses construïdes, per tenir un espai pla per caminar. Sembla que no estaven pavimentats. Només en coneixem un, que serà per on es circularà a la visita.

▪ **Els habitatges:**

Es poden classificar en tres tipus segons el número d'habitacions (d'una, dues o tres habitacions). Per les dades de les quals es disposa, sembla que les cases no tindrien més d'un pis. Pel que fa al sistema constructiu, també cal parlar de tres tipus: les que estan construïdes en un rebaix natural de la roca, les que consten de murs de pedra i tovet i una barreja de les dues anteriors (casa excavada a la roca); encara que el tipus més comú és el de les cases construïdes amb sòcols de pedra i acabades en tovet.

Només s'han localitzat dues entrades a les cases, i es troben a un lateral de la paret frontal. Si parlem dels terres, sembla que estaven fets de terra batuda, o de la pedra del rebaix realitzat a la roca. Pel que fa als sostres, aquests no s'han pogut documentar, però es pensa que serien d'una sola vessant. Dins dels habitatges s'han trobat llars de foc i tres sitges "domèstiques".

Dins dels habitatges trobats al poblat, caldria destacar un:

- *Casa excavada a la roca*: excavada a l'any 1968, aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. III aC, la qual cosa va fer, que es poguessin trobar els materials mobles *in situ*, fet, que va aportar molta informació als investigadors. L'interior d'aquesta casa estava dividit en tres habitacions, la davantera (la més gran), era la destinada a l'habitatge. Les dues del fons s'utilitzaven com a magatzems. Al centre de la primera habitació es va trobar una llar de foc i a prop de la porta, una sitja "domèstica".

- **El sistema defensiu:**

- Muralla: Consta de dos panys de muralla, units per una estructura que s'ha interpretat com una possible torre de planta circular. La muralla està construïda amb pedres de mida gran falcades amb pedres més petites, sense utilització de morter. El tram de muralla que es va trobar a les excavacions de 1985 i 1988, presenta un engruïment cada 4,5 m, la qual cosa ha fet pensar als experts que constaria d'una sèrie de muralles adossades. No es coneix una cronologia exacta de la construcció de la muralla, però tenint en compte que la torre rectangular, construïda a principis del segle III aC, se li adossa es pot deduir que és anterior.
- Torre rectangular i escales: la torre rectangular fa 5,85 m d'amplada per 9 m de llargada i els seus murs fan 1,30 m d'amplada. Està construïda amb grans blocs de pedra millor treballats que els de la muralla. S'assenta directament a la roca, que en alguns punts va ser rebaixada per que la fonamentació s'assentés correctament. L'entrada estava situada al mur NE. Entre aquesta construcció i el pany de la muralla es conserva una escala de sis graons, que molt probablement donava accés a la torre; té 1,5 m d'amplada a la part inferior, i es va fent cada cop més estreta a mesura que es puja.

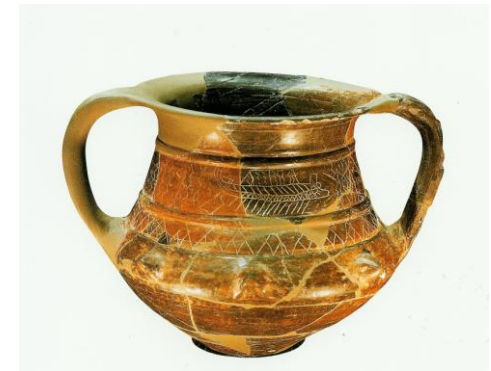
- **Les sitges:**

Se n'han trobat un total de sis, encara que tres d'elles es poden considerar d'ús domèstic o familiar. Les altres tres són molt més grans i es troben ubicades al costat de la torre i la muralla i van ser amortitzades al tercer quart del segle II aC.

-Elements mobles a destacar:

- **Vas de les naus :**

Gerreta de tipus bitroncocònic, trobada a la casa excavada a la roca. La importància de la peça està en el fet que podem observar una decoració incisa feta abans de la cocció que representa dos vaixells grecs, un arribant i un altre allunyant-se de la costa; el mar es representa amb línies ondulades verticals. També queda representat un esboç de la línia de costa, esdevenint la primera escena marítima que ha proporcionat l'arqueologia catalana.

▪ **Altres materials d'interès:**

Tots els altres materials que cal destacar s'han trobat també a a la casa excavada a la roca. Les dividirem per espais:

- Espai principal (residencial): una àmfora púnica, 22 àmfores ibèriques, 2 gerretes bicòniques, arandales de ferro, pondus, un molí de pedra, 10 tabes.
- Espai posterior gran (magatzem): 3 tapadores de ceràmica de cuina, 3 gerretes bicòniques, un bol, 5 tabes, un bol de vernís negre, una pàtera de vernís negre, una gerra ansada, 4 gerres, una gerra amb restes de plom fos, una gerra a mà amb decoració de mugrons, un vas a mà amb decoració cordada, una àmfora greco-itàlica, pondera, plom, 4 àmfores ibèriques, un "skyphos" ibèric, un vas umbilicat.
- Espai posterior petit (cambra annexa): eines de ferro, una àmfora ibèrica, una gerra a mà decorada, 2 "kalathos" ibèrics pintats, un olpe, una gerra ibèrica, un vas a mà amb decoració cordada, una llàntia hel·lenística, pondera i el Vas de les Naus.

Malgrat les campanyes periòdiques de neteja i consolidació que duu a terme el Museu de Badalona; ens trobem davant un jaciment a l'aire lliure, que presenta tots els problemes d'aquests tipus de restes:

- Efectes antròpics: vandalisme, espoli arqueològic etc..
- Efectes del clima
- Efectes biològics: plantes, petits animals.

1.6. LA RUTA DELS IBERS COM A MITJÀ

Aquest punt servirà per analitzar les avantatges que pot tenir el entrar a formar part de la “Ruta dels ibers”, que es gestiona des del Museu d'Arqueologia de Catalunya. No només com a fil integrador en un sistema de jaciments que són difícilment comprensibles els uns sense els altres, sinó també a nivell econòmic. El Museu de Badalona, és un museu local, i dins de les seves possibilitats, ha volgut destacar les troballes romanes, ja que s'han trobat en més extensió i millor estat de conservació. Per això, cal buscar les vies de finançament adients, que ens permetin conservar la important informació que ens dona el Turó, però d'una manera assequible.

Elements dels quals es fa càrrec integrament el MAC

- Senyalització:
 - Senyalització dels transports (zona d'aparcament, transport públic)
 - Senyalització exterior del jaciment
 - Senyalització direccional (senyalització de la ruta que ha de seguir el visitant)
 - Ítems (plafons que senyalitzen els punts importants del jaciment i en donen informació)
 - Plafó inicial, amb les explicacions bàsiques de la tribu a la qual pertanyia el jaciment, la història de la recerca del mateix, així com les dades més importants com la planta del poblat, la seva cronologia etc... (“Biombo”)
 - Taules de d'orientació o “skyline”
 - Manteniment de tots aquests elements
- Publicacions:
 - Comunicació
 - Tots els promocionals de la ruta
 - Tots els tríptics o guies de la ruta (tríptic “Benvinguts”)
 - 1a edició dels promocionals del jaciment
 - 1a edició dels tríptics del jaciment
 - Guia del jaciment

- Didàctica:
 - Obsequis del cap de setmana iber: activitat anual que es celebra en els jaciments de la ruta, i en la qual es realitzen diverses activitats de reconstrucció històrica.
 - Material del crèdit variable de síntesi que s'ofereix des de el MAC per a secundària, sobre la Ruta dels Ibers.

Requisits per sol·licitar entrar a la ruta

- Manteniment correcte
- Horari d'obertura estable
- Ruta del jaciment establerta
- Discurs suficient i diferent dels altres jaciments.

Proposta d'adequació per poder entrar a la ruta

- Manteniment (camins arreglats, neteja jaciment) (tasques que avui en dia efectua el vigilant – conserge)
- Elements de seguretat per al públic (barana)
- Ruta de circulació i ítems més importants
- Guió de la ruta i dels continguts mateixos del jaciment
- Horari de visita estable
- Publicacions pròpies provisionals per poder seguir la ruta.

Tenint en compte aquestes premisses, seria interessant realitzar un projecte encaminat a **entrar a la ruta dels ibers com a mitjà per aconseguir els objectius fixats**. Així, el jaciment seria visitable i tindria uns continguts adequats i suficients, però també seria assequible i raonable pel Museu de Badalona, dur a terme una actuació dins del Turó d'en Boscà.

1.7. PROPOSTA D'ADEQUACIÓ

Tenint en compte tots els punts anteriors, i sobretot els avantatges que proporciona l'entrada a la Ruta dels Ibers, s'establiran una sèrie de pautes per a l'adequació del jaciment. Com ja s'ha explicat l'entrada a la Ruta és el mitjà més adient per aconseguir els objectius fixats, i per tant es presentaran les actuacions necessàries per sol·licitar la inclusió en aquesta. Es podria dir per tant que s'enfocaran els treballs realitzats a un:

“Projecte d'adequació del Turó d'en Boscà adreçat a la sol·licitud de la seva inclusió a la Ruta dels Ibers del Museu d'Arqueologia de Catalunya”

Aquest projecte constarà dels següents punts:

- **Conservació**
- **Discurs Museològic**
- **Infraestructures bàsiques:**
 - *Circulació i senyalització*
 - *Seguretat*
- **Proposta de Museïtzació**
 - *Guió*
 - *Museografia*
 - *Museografia dels diferents espais*
- **Difusió**
 - *Tipus de visita*
 - *Publicacions*
 - *Web*

“Tenint en compte les dimensions i la ruta de circulació possible al jaciment, es considera adequat limitar el discurs museogràfic als elements proporcionats pel Museu d'Arqueologia de Catalunya, complementant el projecte amb un difusió potent per part del Museu de Badalona i del present projecte”

- **Didàctica:**
 - *Activitats*
 - *Publicacions i eines didàctiques*

Integrades dins del mateix projecte, es troben aquelles actuacions efectives adreçades a assolir els requisits mínims per entrar a la Ruta i que formarien part de les responsabilitats del Museu de Badalona i aquelles altres que configuren la proposta a presentar al Museu Arqueològic de Catalunya i l'execució de les quals queda supeditada a la inclusió a l'esmentada ruta.

Projecte d'adequació del poblat ibèric del Turó d'en Boscà:

Es tracta del projecte pròpiament dit; es materialitzarà en les actuacions efectives que es realitzaran al jaciment per arribar a assolir les característiques necessàries per entrar a la Ruta i que corren a càrrec del Museu de Badalona. Es tracta per tant d'un **pas previ** a la sol·licitud. Aquestes actuacions són:

- **Conservació:** es platejaran una sèrie de condicions de neteja i de consolidació de les estructures.
- **Discurs Museològic:** punts principals que es volen desenvolupar sobre els continguts que es volen donar a conèixer.
- **Infraestructures bàsiques:**
 - *Circulació i senyalització:* es definirà una ruta de circulació i uns elements de senyalització bàsics per poder seguir aquesta ruta. Els elements han de ser senzills, ja que tindran un caràcter provisional si es passa a formar part de la Ruta dels Ibers, però també resistents tenint en compte la possible eventualitat de no aconseguir aquesta fita.
 - *Seguretat:* per un banda es definiran les estructures de seguretat i per altra el personal necessari.
- **Proposta de Museïtzació**
 - *Guió:* continguts generals a desenvolupar en cada punt del recorregut.
 - *Museografia:* ens limitarem als elements de senyalització abans mencionats
- **Difusió**
 - *Tipus de visita:* definició del tipus de recorregut, horari i preus

- *Publicacions*: proposta de dues publicacions pròpies (guia i tríptic)
- *Web*: explicació dels diferents mitjans de difusió del jaciment a través d'Internet.
- **Didàctica:**
 - *Activitats*: proposta d'activitats del Turó d'en Boscà.
 - *Publicacions i eines didàctiques*: proposta de materials propis relacionats amb aquestes activitats.

Presentació de propostes per al Museu Arqueològic de Catalunya:

Es tracta d'una sèrie de propostes a presentar juntament amb la sol·licitud d'inclusió a la Ruta. La realització d'aquestes depenen exclusivament de l'acceptació del Turó d'en Boscà a la Ruta del Ibers per part del Museu Arqueològic de Catalunya. Només parlarem en aquests punts d'aquells elements que quedin supeditats a aquesta circumstàncies

- **Infraestructures bàsiques:**
 - *Senyalització*: en aquest punt s'explicarà la senyalització aportada pel Museu Arqueològic de Catalunya en entrar en la Ruta dels ibers
- **Proposta de Museïtzació**
 - *Museografia*: en aquest apartat s'escolliran els elements informatius necessaris del conjunt que ofereix el Museu d'Arqueologia de Catalunya, segons les característiques del Turó d'en Boscà.
 - *Museografia dels diferents espais*: s'especificaran els elements museogràfics de cada punt de parada en la ruta de circulació de la vista i els seus continguts.
- **Difusió**
 - *Publicacions*: enumeració de les publicacions finançades per la Ruta dels ibers.
- **Didàctica:**
 - *Publicacions i eines didàctiques*: enumeració dels materials proporcionats pel Museu d'Arqueologia de Catalunya.

2. ADEQUACIÓ

2.1. CONSERVACIÓ

Geològicament la zona on està ubicat el Turó d'en Boscà està formada per pedra granítica. Aquest material es degrada fàcilment per l'acció dels elements, transformant-se amb un tipus de sorra anomenada sauló. Aquesta sorra s'ha explotat durant anys a la pedrera propera, la qual cosa ha provocat la desaparició de part del jaciment. Això, va unit al mal que provoca el tipus de vegetació de la zona, anomenat fenassars. Aquest tipus de vegetació es constitueix per agrupacions de diversos tipus de plantes baixes característiques de les zones on s'havia cultivat la vinya, i és molt nociva per les estructures arqueològiques. A més, durant molt de temps el poblat ha hagut de patir diversos actes vandàlics; des de abocaments d'escombraries fins a espoli, passant per pintades.

S'han contractat al llarg del temps diversos vigilants, però també es necessitava un cert manteniment del jaciment ; per aquest motiu i a partir de maig de 2008 el Museu de Badalona va contractar a una persona, per fer tasques de vigilant i de neteja del poblat ibèric del Turó d'en Boscà. Aquests treballs seran supervisats pel Museu.

Malgrat haver donat aquest pas, cal fixar-se en diferents aspectes:

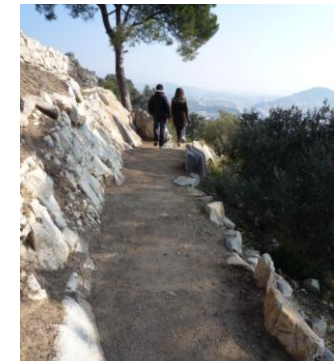
- Neteja

Les neteges dutes a terme al jaciment no ha seguit una periodicitat continuada. L'última neteja és del 2008 a càrrec de les empreses CODEX i CONSTRUÏM. En aquesta campanya es van eliminar les herbes que afectaven la resistència de les estructures i del seu entorn immediat.

Tot i que la feina de l'actual vigilant és més que evident i tot el jaciment es troba en millor estat, caldria establir un calendari de neteges periòdiques a càrrec de professionals de l'arqueologia; de totes maneres aquesta previsió ja entra dins les prioritats establertes pel Museu de Badalona.

Abans del vigilant

Després

- Consolidació d'estructures

En aquesta mateixa campanya de 2008, es van reforçar les estructures originals recreixent-les una filada més que l'última conservada, per evitar futures pèrdues de material. S'ha intentat no trencar l'estètica del jaciment en les reconstruccions, i el criteri per diferenciar-les ha estat el morter de calç utilitzat, que adquireix una tonalitat més fosca que l'estructura original. Cal recordar que ja a l'any 1979, es va reconstruir part de la torre quadrada i el mur de tancament de la terrassa superior.

En l'informe final presentat per l'empresa, s'explica que les estructures consolidades queden fora de perill, però també es crida l'atenció sobre altres parts del jaciment que corren un gran risc si no es fa un esforç per fer campanyes periòdiques de consolidació. En un primer moment, però, i de cara a l'obertura del jaciment al públic, caldria fixar-se en qualsevol estructura que pugui presentar perill pel visitant.

- Protecció de les estructures

Aquesta protecció passa principalment, per establir una bona neteja i consolidació del jaciment, per minimitzar al màxim els efectes dels elements. Per altra banda, també hem de garantir el mínim accés o contacte de les persones amb les estructures. En aquest segon aspecte ja s'han pres les mesures necessàries contractant al vigilant i canviant la porta de la tanca metàl·lica que envolta el jaciment. També es pot millorar aquesta protecció establint una ruta de circulació única, que no permeti trepitjar ni fer malbé cap dels elements del poblat.

S'hi han col·locat unes barreres (més aviat dissuasòries), que donen una delimitació clara de fins on es pot passar. Aquestes barreres es podrien substituir per un material que desentonés menys amb el jaciment; i de fet en alguns trams quedaran substituïdes per la barana que es projecta instal·lar. En els altres trams on no es posi la barana es podria seguir amb aquest sistema de filferro (més barat), però amb elements més adients, tant pel que fa al material (que no s'oxidi i faci malbé les restes), com a l'estètica que es vol aconseguir (color).

2.2. DISCURS MUSEOLÒGIC

El punt principal del discurs museològic es centrarà en el domini del paisatge des de el Turó d'en Boscà. Es buscarà explicar la distribució territorial i jeràrquica dels laietans així com la transformació del territori a mans de l'ésser humà. En aquest sentit el poblat no complirà només les funcions de jaciment arqueològic, sinó la de mirador on observar el Pla de Barcelona; així esdevindrà un important element cultural de la ciutat, i un punt de referència del territori en general; un punt identificatiu que faci prendre consciència de la importància de preservar el patrimoni propi.

- Ocupació del territori (Punt principal del discurs)

Els habitants d'aquest poblat van escollir l'ocupació en elevació, la qual cosa els permetia un domini de la zona, com per exemple de les principals vies de comunicació: tant de la costa com del riu Besòs, que era el pas natural entre la mateixa costa i l'interior del seu territori (importància de la troballa i el simbolisme del *Vas de les Naus*). També cal destacar la relació amb altres grups de poblament (també Laietans), en aquest cas amb el Puig Castellar i amb el Turó de les Maleses, que són els més propers i totalment visibles des del jaciment. En aquest sentit es podria proposar un o diversos plafons amb l'skyline de la serralada amb els diferents jaciments.

Aquesta organització els hi permetia el domini sobre el terreny que els proporcionava els recursos necessaris per a la seva subsistència

Ocupació del territori

- Domini del paisatge
- Organització del territori, jerarquia dels assentaments.
- Explotació dels recursos
- **TAULA DE PAISATGE:**
 - Entorn
 - Poblat que es veuen
- **PAPER DEL JACIMENT COM A MIRADOR**
 - Paisatge modern (Plana del Besòs)

- Urbanisme
 - Distribució del poblat:
 - Aterrassament
 - Diferents tipus de camins
 - Cases
 - Tipus de cases i sistema constructiu
 - La casa excavada a la roca
 - Sistema defensiu
 - Muralla
 - Torres de defensa
 - Infraestructures
 - Sitges

- Aspectes generals de la vida al poblat
 - Economia
 - Activitats primàries
 - Activitats de transformació
 - Comerç
 - Societat laietana

2.3. INFRAESTRUCTURES BÀSIQUES: Arquitectura i Seguretat.

2.3.1. Circulació i Senyalització

2.3.1.1. Senyalització del jaciment

Com ja s'ha especificat al començament de projecte, amb la inclusió del jaciment a la Ruta dels Ibers, el Museu d'Arqueologia de Catalunya finança tota la senyalització del jaciment; per tant, es mantindrà la senyalització actual d'accés proporcionada per Medi Ambient (Parc de la Serralada de Marina). Pel que fa a la senyalètica del propi jaciment, es canviarà el cartell indicatiu instal·lat pel Museu de Badalona i a l'interior es proposaran els elements informatius necessaris per a aquest assentament.

Element propis de la ruta dels ibers:

Senyalització del transport i aparcaments

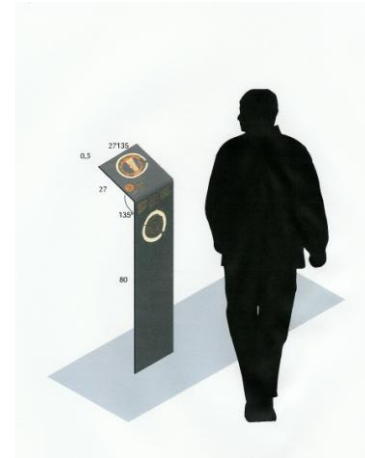
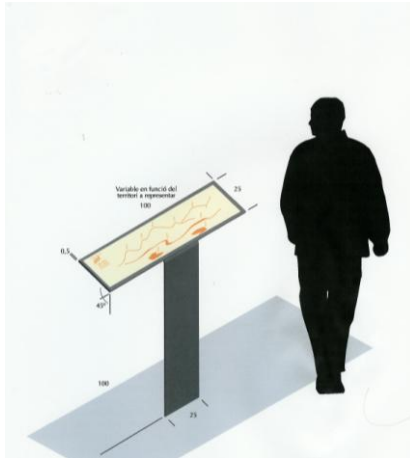
Monòlit de tres metres que indica la posició del jaciment

Element informatiu a l'entrada del jaciment.

Element inicial de la visita amb informació bàsica del jaciment i de la ruta

D'esquerra a dreta:

- Taula de paisatge
- Element direccional
- Element explicatiu d'una de les estructures del jaciment

Elements actuals de senyalització:

D'esquerra a dreta:

- Dues imatges de la senyalització de la Serralada de Marina
- Indicació instal·lada pel Museu de Badalona.

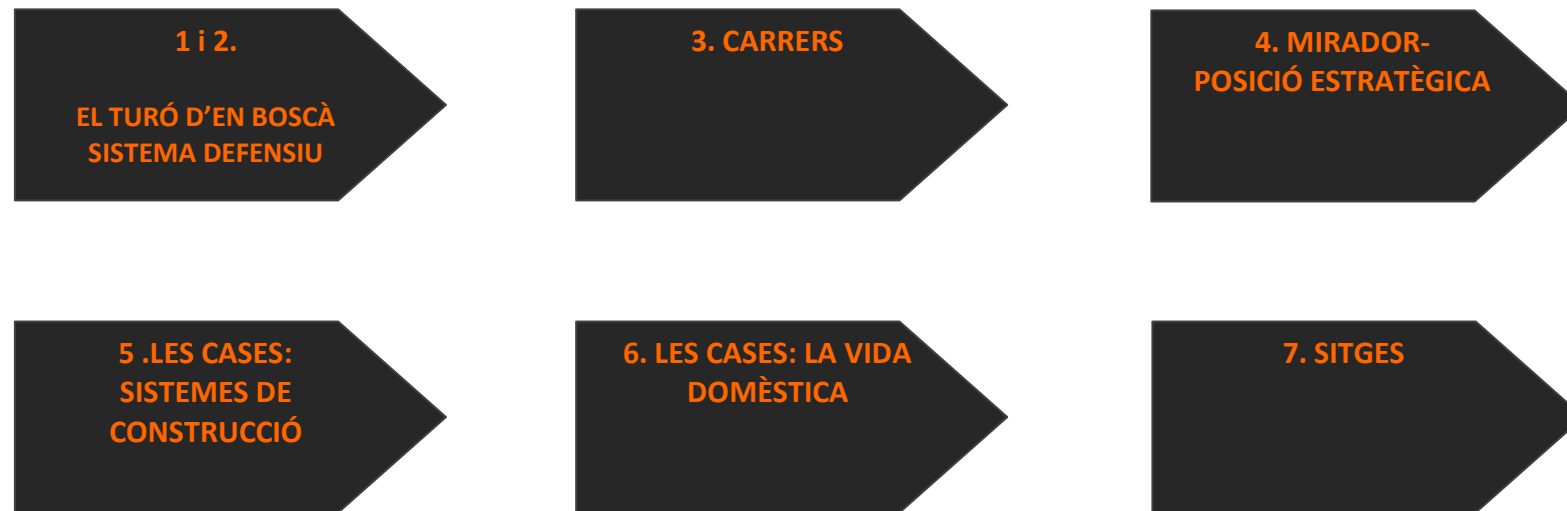
Proposta:

Elements del MAC

Necessitarem la senyalització dels transports i l'aparcament, el monòlit, l'element inicial ("biombo"), les taules de paisatge i elements explicatius. En el cas del Turó no caldran ni l'element informatiu de l'entrada ni els direccionals.

Elements proposats

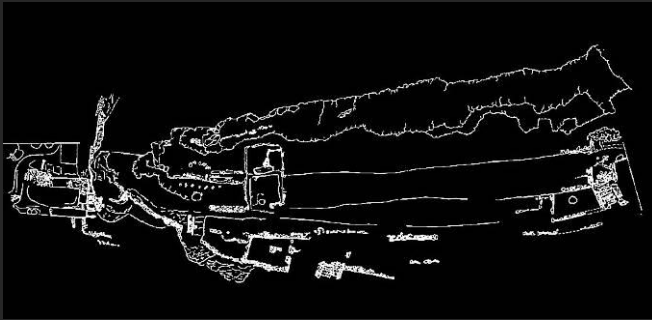
Direccionals:

Cartell informatiu:

POBLAT IBÈRIC: Turó d'en Boscà

s. IV aC – II aC
Tribu dels Laietans

Horaris: diumenges de 10 a 14 h

Descripció dels elements:

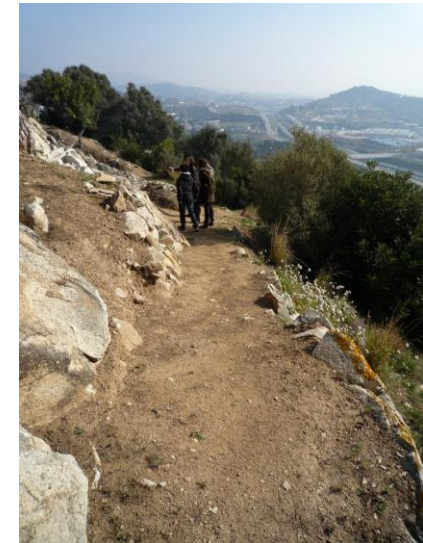
- 6 cartells direccionals de 15 x 30 cm que permetin seguir la visita amb el tríptic que es proposarà (la primera inclou les dues primeres parades de la ruta). Aquests cartells aniran adossats a la barana.
- 1 cartell d'informació de 50 x 50 cm, a l'entrada del jaciment. S'instal·larà adossat a la tanca ja existent.

2.3.1.2 Adequació dels camins de pas

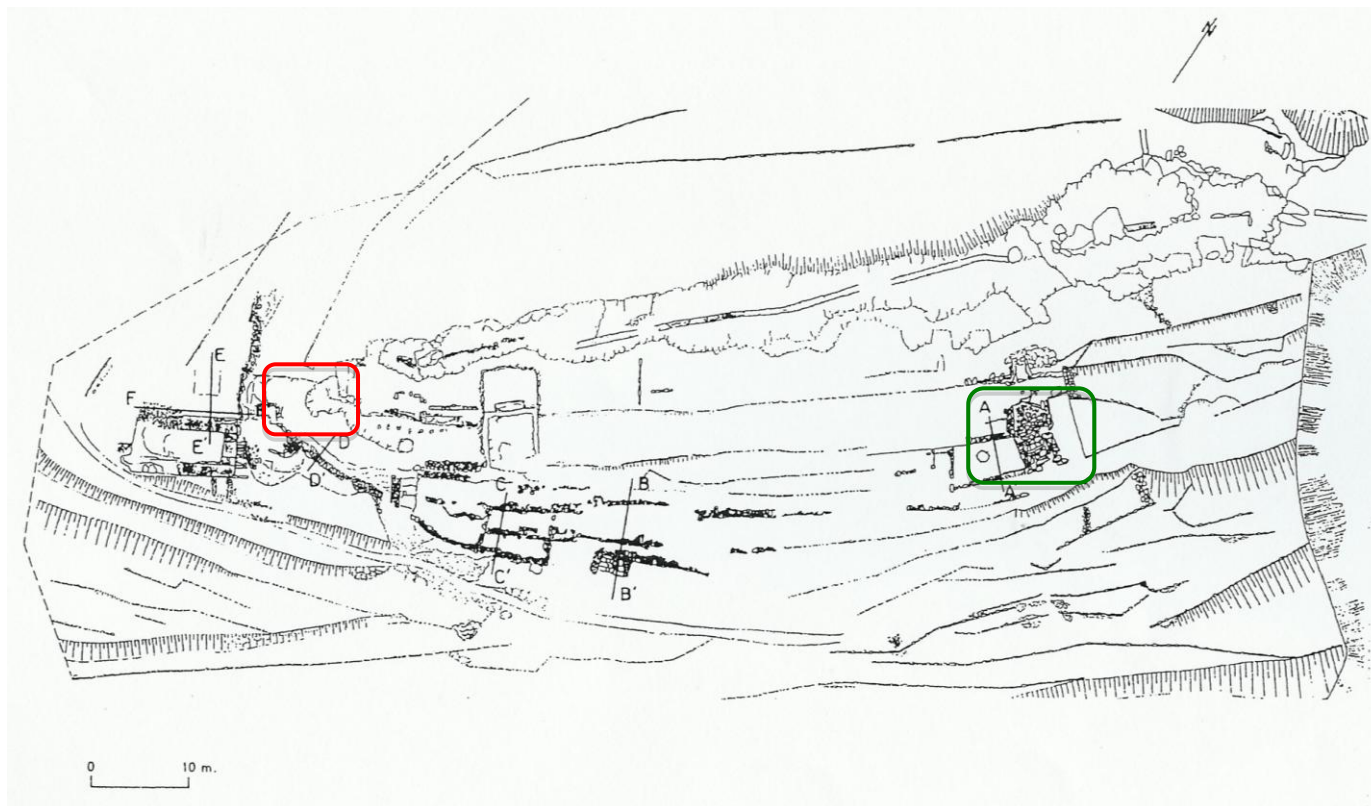
En aquesta intervenció caldria respectar al màxim la integritat visual del jaciment. No es vol trencar amb l'estètica natural del poblat; sembla que, en el seu moment d'ús, els carrers no estaven pavimentats.

Com ja s'ha dit abans, hi havia **dos tipus** de carrers: els transversals, dels quals només s'ha conservat un, que serà la nostra ruta de circulació, i els longitudinals esglaonats. **El camí principal** a través del qual transcorrerà la visita es deixarà amb el seu acabat de terra batuda, mantenint sempre un bon nivell de neteja (d'aquesta tasca s'encarrega el vigilant - manteniment) i s'establirà una barana, per a la seguretat del visitant (en parlarem a l'apartat de seguretat), que també servirà per a recolzar-hi alguns elements de museografia. Al recorregut haurem de pujar per un dels camins longitudinals que es conserven al jaciment; en aquest punt, s'haurà de garantir l'accessibilitat, però també la conservació de l'escala; és per això que caldrà instal·lar una estructura que faciliti el pas. De la mateixa manera, al final del recorregut, també ens trobem un desnivell, que també caldrà salvar igualment amb aquest tipus d'estructures.

Camí principal

Camí longitudinal (escales) i desnivell

1.Escales

2. desnivell

1. Escales

Dues imatges de les escales conservades al sector E de l'assentament. Tenen un 2,40 m d'amplada. Encara que han estat restaurades van patir un procés de disgregació, la qual cosa fa necessari protegir-les i facilitar la circulació del visitant. L'escala que es proposa s'instal·larà paral·lelament a les restes.

2. desnivell

Desnivell del camí que passa per la part alta de la torre de defensa. Es tracta d'un únic obstacle, fàcilment solucionable amb dos graons. Però per motius de seguretat, cal facilitar l'accés, tant pel desnivell del terreny, com per trobar-se aquesta zona sobre la torre i la gran sitja adossada a aquesta, fent necessari una estabilitat a l'hora de caminar que eviti una caiguda de certa alçada.

En tots dos casos es podria instal·lar un sistema semblant a l'utilitzat a Puig Castellar. Es tracta d'unes escales prefabricades de fusta, que tenen la possibilitat de regular-se en l'angle desitjat i el número d'esgraons que necessitem. Aquest tipus d'estructura és de fàcil instal·lació, produint un mínim impacte sobre les restes, a més pel seu pes es fàcil de transportar fins al jaciment, i al ser un mòdul per sí mateix no aporta un pes sobre les escales originals del jaciment. Finalment cal dir, que per les característiques pròpies de l'escala, es pot desmuntar en el cas que es necessiti revisar es restes arqueològiques.

2.3.1.3 Indicació de la ruta de circulació

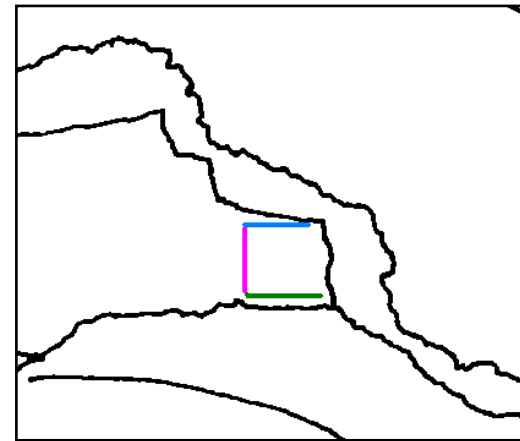
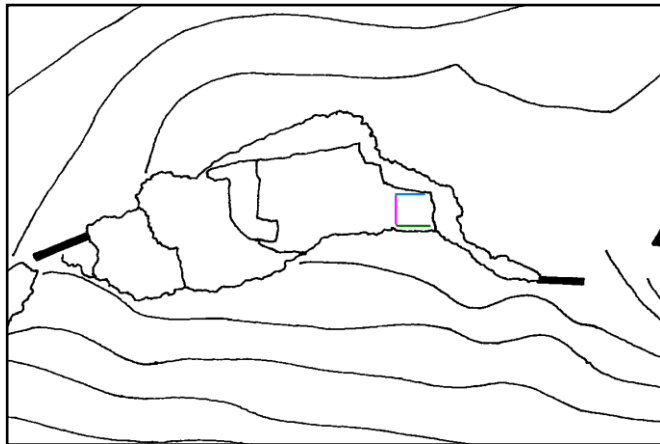
1. Mirador exterior del jaciment.

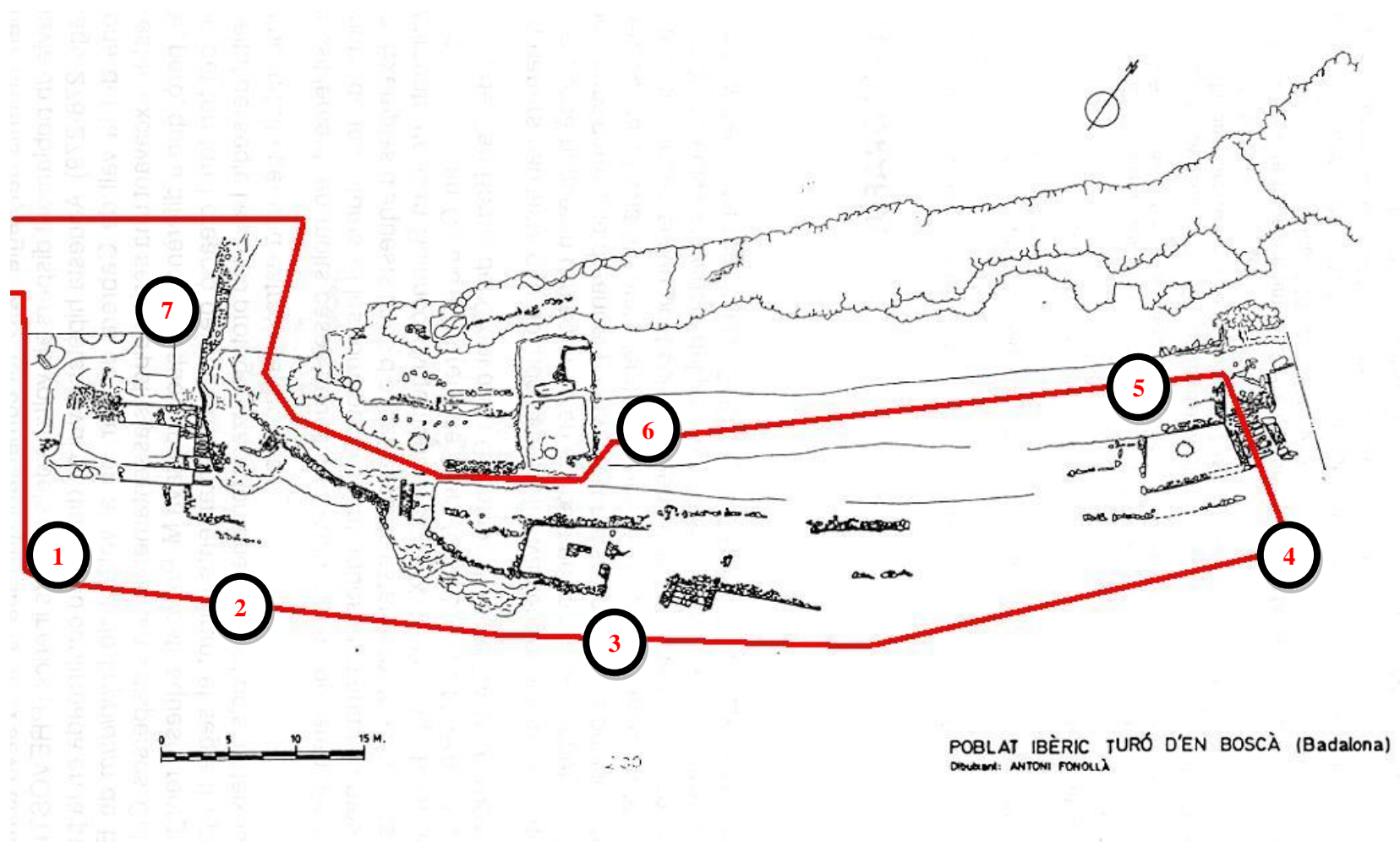
Barana

Taula de paisatge (panoràmica Barcelona-costa)

Taula de paisatge (panoràmica Santa Coloma – muntanya)

2. Ruta de Circulació

0. Mirador exterior del jaciment

En realitat aquest no seria un punt de la ruta de circulació pròpiament dit, però és el punt de partida de la visita. Situat en un sortint de la roca, aquest espai ens permet tenir una vista panoràmica del mar, de tota la plana que envolta el riu Besòs fins a Montjuïc i de l'interior amb el Puig Castellar, el turó de les Maleses o el de Montcada. És un bon lloc per establir dues taules de paisatge (taules proporcionades pel Museu d'Arqueologia de Catalunya, en entrar a la Ruta dels Ibers), amb el vist-i-plau de Medi Ambient (Parc de la Serralada de Marina) i començar a entendre el domini que exercien els ibers sobre el seu paisatge.

La ruta de circulació està dissenyada en un sentit únic; resseguirà la barana i establirà una única direcció, que faciliti la comprensió de les restes sense fer-se pesat per al visitant. Aquest sistema millorarà la seguretat, evitant el pas per zones de difícil accés o perilloses.

1. Introducció: explicació del poblat.

Comencem la visita amb una explicació general de l'assentament i de les persones que en ell vivien. És un punt per explicar la vida quotidiana dels habitants del Turó i el funcionament de la seva societat. En aquesta zona establiríem el "biombo" del MAC

2. Fortificació del poblat: torre i escales

En aquest punt s'explicarà el sistema defensiu del Turó, la guerra a la societat ibèrica i les relacions que podien tenir amb altres pobles.

3. Sistema urbanístic:

Aquesta parada ens servirà per explicar el sistema de terrassament amb el qual van construir el poblat i els diferents tipus de camis que utilitzaven per desplaçar-se per aquest.

4. Mirador (Tiana – Montgat)

Des d'aquest punt es pot veure la costa cap a Tiana i Montgat i els turons d'aquesta zona, així completem la visió panoràmica que des del Turó d'en Boscà es tenia de tot el seu entorn.

5. Vivenda d'una sola habitació

L'explicació del sistema d'habitatge del Turó es realitza en dues parts. En aquesta parada s'analitzaran els sistemes de construcció que es feien servir i els diferents tipus de cases que hi podem trobar.

6. Casa excavada a la roca.

En aquesta segona part, s'aprofitarà la gran quantitat d'elements materials trobats a la casa excavada a la roca per explicar les tasques quotidianes d'una llar ibera, així com per relacionar el jaciment amb la col·lecció del Museu de Badalona. També es pot explicar com aprofitaven el terreny per a la construcció. Es farà especial menció de la troballa del "vas de les naus" en aquest indret.

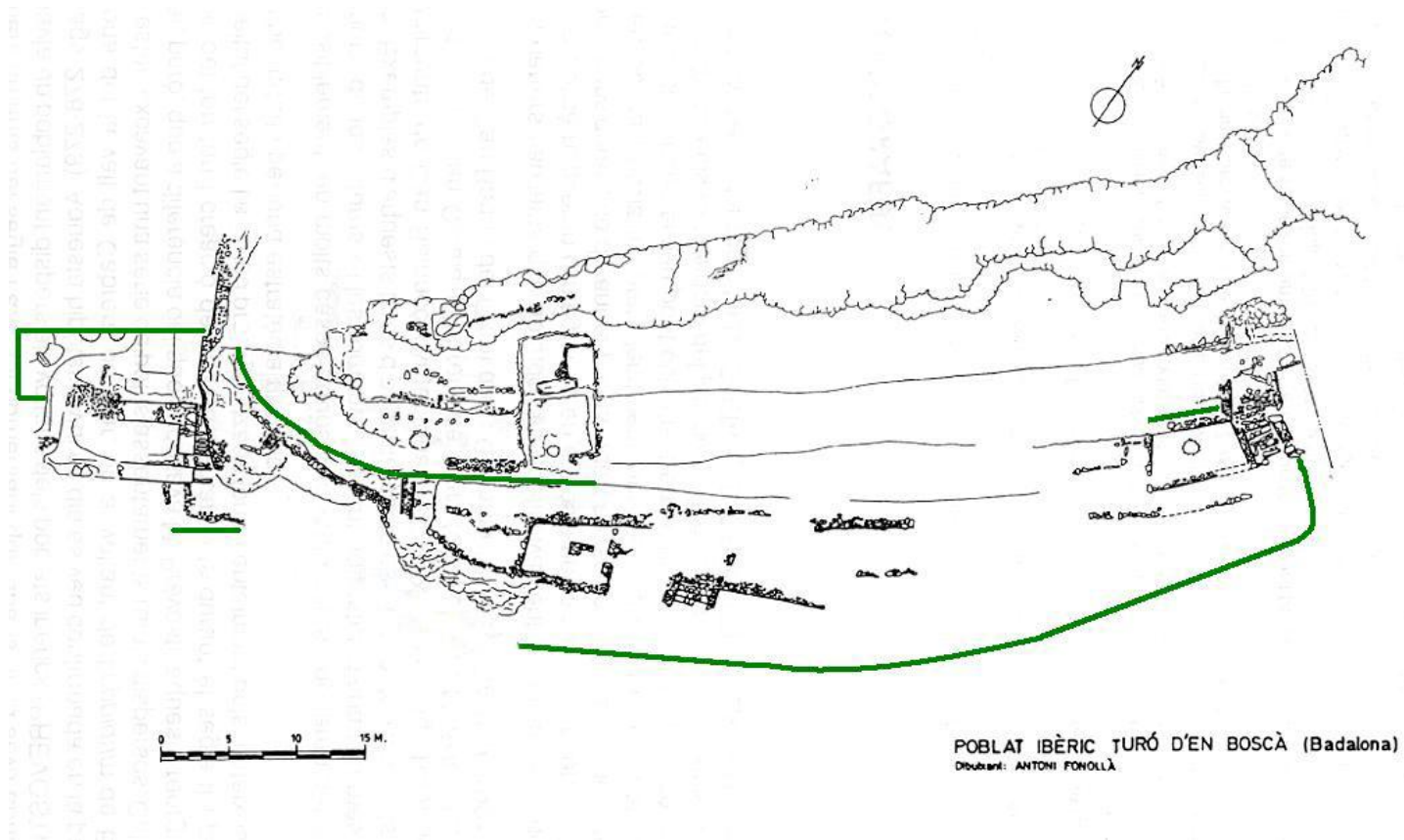
7. Sitges

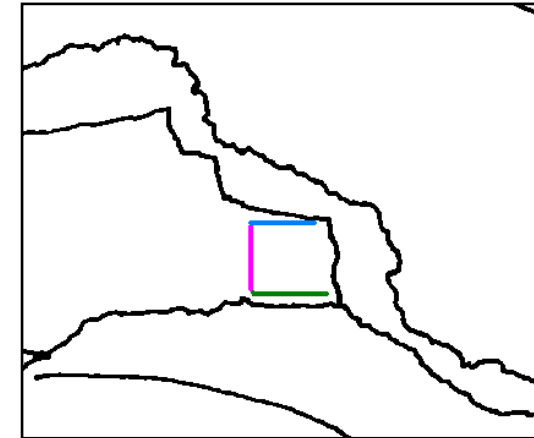
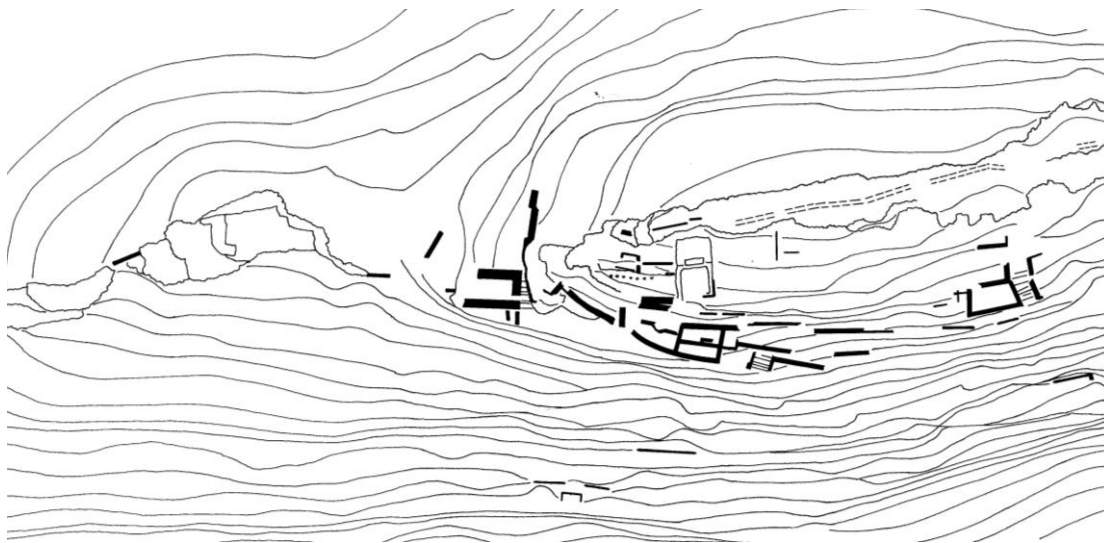
Es parlarà, en aquest punt final, de les tasques agrícoles, així com de l'aprofitament de l'excedent per al comerç. També és un bon punt per parlar de l'amortització de jaciment i del seu abandonament.

2.3.2 Seguretat

2.3.2.1 Infraestructures de seguretat per a el visitant

Barana

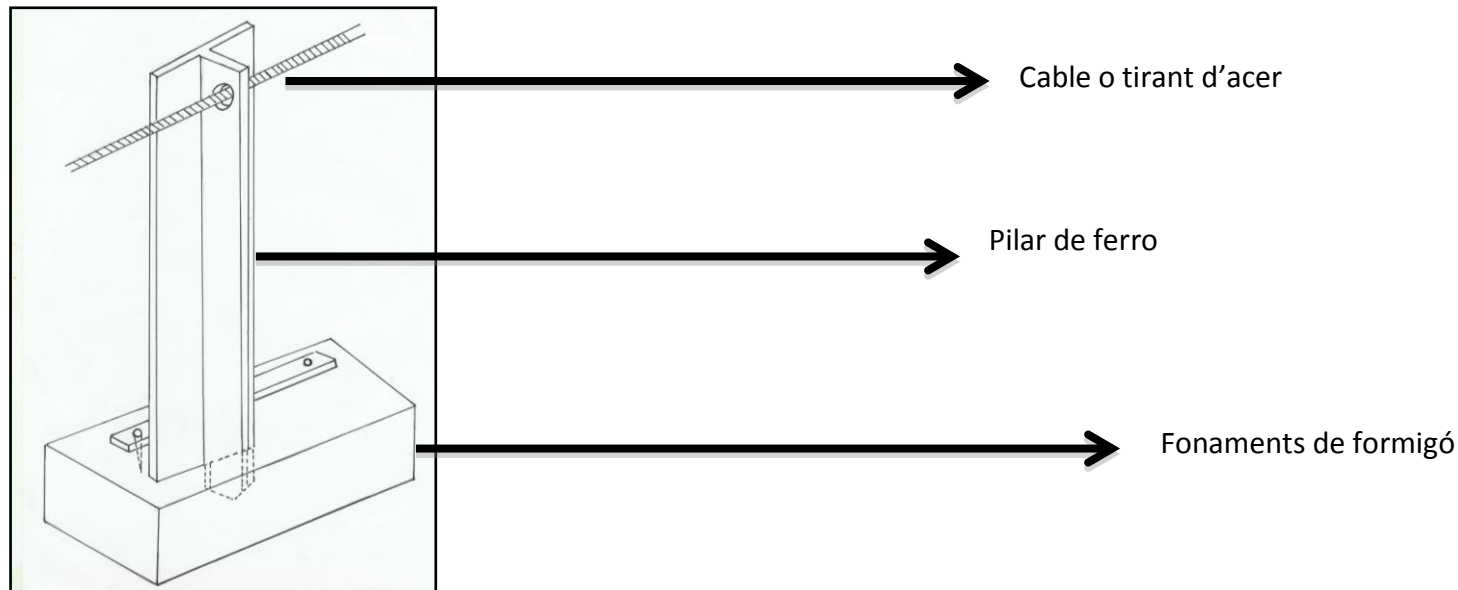

Podem observar, a la següent planimetria, el traçat de la barana. Aquesta té no només una funció de seguretat, sinó un paper estratègic en la conservació d'algunes estructures, i la possibilitat d'esdevenir un suport per part de la museografia que s'hi pot recolzar. Podem observar diversos trams. El primer inclou l'espai de presentació del jaciment, després trobem tres trams que protegeixen al visitant del desnivell de la terrassa. L'últim, bàsicament, té la funció de vorejar la gran sitja adossada a la muralla. També establirem un petit tram al mirador exterior, per seguretat.

La barana també ens ajudarà a senyalitzar el recorregut. Constarà d'uns **130 m**.

Existeixen molts tipus de barreres diferents, i ens trobem amb diversos exemples quan visitem els jaciments ibèrics de Catalunya. Per exemple al Puig Castellar s'ha optat per una solució doble de pilars de formigó units amb fils d'acer, reforçats amb una barrera d'arbres i vegetació que impedeix que algú pugui caure. La majoria d'aquests sistemes son dissuasoris, però molt necessaris, sobre tot en aquest cas, quan el desnivell és tan pronunciat. Des del Museu de Badalona es té preferència, per un sistema de pilars de ferro galvanitzat, amb un color fosc (el mateix material amb què es realitza la senyalització de la Ruta del Ibers), subjectats al terra amb fonaments de formigó i units entre si amb cables d'acer tensats o en el seu defecte per barres o tirants del mateix material. És un tipus de material resistent, que no trenca massa amb l'estètica del Parc Natural i que permet per les seves característiques recolzar elements museogràfics addicionals. En aquest cas la barana portarà dos cables d'acer, i els pilars s'instal·laran cada metre.

Dibuix esquemàtic del sistema de baranes:

2.3.2.2 Infraestructures de seguretat per a el jaciment.

Ens hem referit a aquest tema en l'apartat de conservació. Com ja s'ha explicat cal que el jaciment tingui una bona periodicitat de neteja i consolidació. A més s'ha d'evitar al màxim l'accés o contacte de les persones amb les estructures. Per això hem de comptar amb:

- **Vigilant:** parlarem a l'apartat següent
- **Tanca:** des de el Museu de Badalona s'han pres mesures canviant la porta de la tanca metàl·lica que envolta el jaciment. També s'hauria de reforçar la pròpia tanca, sobretot les parts baixes que toquen al terra, molt fàcils de desfer.
- **Ruta de circulació única,** que no permeti trepitjar ni fer malbé cap dels elements del poblat.
- **Barreres:** el nou vigilat ha instal·lat unes barreres (més aviat dissuasòries; a la foto), que donen una delimitació. Aquestes es podrien substituir per un material millor. En els altres trams en els quals aquesta funció delimitadora no quedi coberta per la barana, es podria seguir amb aquest sistema de filferro (més barat), però amb elements més adients, tant pel que fa al material (que no s'oxidi i faci malbé les restes), com a l'estètica que es vol aconseguir (color).

Vigilant

Aquest punt també ha quedat desenvolupat a l'apartat de conservació, a partir de maig de 2008 el Museu de Badalona va contractar a una persona, per fer tasques de vigilat i de neteja del poblat ibèric del Turó d'en Boscà. En aquest sentit i constatant la bona feina realitzada per aquesta persona el tema queda en mans del Museu.

2.4 PROPOSTA DE MUSEALITZACIÓ

2.4.1 Guió

En aquest apartat anirem seguint cadascuna de les parades de la ruta de circulació. Hem de tenir en compte que proposem una adequació suficient per poder sol·licitar la inclusió a la Ruta dels Ibers gestionada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya, i, per tant, estaríem parlant de la realització d'un guió per a uns suports o elements (plafons, marcadors d'informació), la realització del quals depèn de l'entrada o no a l'esmentada ruta.

0. Mirador

En aquest espai, introduïrem dues taules de paisatge: la primera donarà una visió de la façana marítima fins a Montjuïc, i la segona una panoràmica de l'interior amb el Puig Castellar i el Turó de les Maleses de fons. No s'inclourà text.

1. Introducció: explicació del poblat.

Informació general

- **La Ruta dels ibers:** ⁴*“El territori ibèric estava ocupat per diferents pobles, dels quals coneixem el nom gràcies als textos dels historiadors grecs i romans. La Ruta dels Ibers inclou diferents itineraris que mostren els escenaris propis de cadascun d'aquests pobles.*
- **Els Laietans:** *“Els laietans s'estenien entre les terres que van des del Montnegre fins al Garraf, en els territoris que avui són les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental i el Maresme. Els autors clàssics, com Estrabó, Gai Plini o Claudi Ptolomeu, ens expliquen força detalladament la situació geogràfica d'aquest poble, però a diferència d'altres*

⁴ Textos en cursiva, transcrits literalment de la pàgina web del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Informació sobre la Ruta dels Ibers: <http://www.mac.cat/cat/Rutes/Ruta-dels-Ibers>

pobles ibers, aquí no donen cap altra element que ens permeti conèixer millor el poble laietà. La ruta del país dels laietans inclou a més la visita als poblats ibèrics de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès i de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet”

- **El Turó d'en Boscà**

- Història: Es tracta d'un assentament ibèric, d'unes 2 ha, la història del qual comença al segle IV aC, quan s'estableix a la zona un petit nucli d'hàbitat. Més tard i a finals d'aquest mateix segle, s'estableix el sistema defensiu i s'organitza l'estructura urbana del jaciment que s'adequa a l'orografia del terreny que es troba en desnivell, construint terrasses sostingudes per murs, on es van assentar els habitatges. A partir del finals del s III aC, coincidint amb la presència romana a la Península, el poblat viu una fase de desenvolupament, abandonant-se a l'últim quart del s. II aC.
- Tipus de jaciment i urbanisme: ens trobem davant d'un jaciment que per les seves característiques constructives, estaria a cavall entre la classificació de *recinte fortificat d'erola i de vessant*. Els primers solen estar situats al cim d'una elevació, en una plataforma natural, la qual cosa fa que siguin de petites dimensions. El segon tipus de poblat s'assentaria a les vessants de les elevacions, i sol ser de gran extensió; amb la qual cosa el Turó d'en Boscà, és una de les poques excepcions. Pel que fa al tipus d'assentament des del punt de vista funcional, es tracta d'un nucli “de segon ordre”, entre els assentaments principals, autèntiques ciutats (per exemple Burriac, a Cabrera de Mar) i els establiments de menor entitat, que podríem qualificar com a aldees. Per sota, encara hi hauria un quart nivell d'assentaments, format per petits nuclis rurals o granges.

- **El medi antic:**

Hem d'entendre, que al s. VI aC, el paisatge o entorn mediambiental de la zona de Badalona era ben diferent als nostres dies, encara que les condicions climàtiques eren pràcticament iguals.

Es pensa que la costa era en la seva major part una zona d'aiguamolls i la desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari, on les naus podien fondejar i comerciar. La vegetació estava constituïda bàsicament per boscos d'alzina verge i pi, on vivia una fauna abundant (cérvols, llops, porcs senglars, diferents tipus d'aus etc...) La plana costanera que s'estenia entre el mar i la muntanya va ser molt propícia per a l'explotació agrícola, principalment cerealística.

La vida dels ibers al Turó d'en Boscà

Economia:

- **Activitats primàries:** els ibers laietans eren bàsicament pagesos. La seva producció es basava sobretot en els cereals, especialment en els cereals d'hivern com l'ordi vestit o el blat comú, encara que també conreaven fruiters, lleguminoses i en menor grau el lli. En quant a la ramaderia els ibers criaven sobretot ovelles i cabres, bous, porcs i també cavalls; aquests darrers eren animals de prestigi. En quant a l'obtenció de l'aigua, sabem que els ibers construïen pous i cisternes (no se n'ha trobat cap al Turó) i que construïen els seus assentaments a prop de l'aigua. En el cas del Turó la podien obtenir de les nombroses fonts de muntanya que es troben a al serralada i emmagatzemar-la en recipients ceràmics.
- **Activitats Secundàries:** entre d'altres podem parlar de la metal·lúrgia; al poblat s'han trobat eines de ferro, aplics de bronze amb motius vegetals, una fíbula del mateix material etc... Per descomptat els ibers també realitzaven treballs d'elaboració de ceràmica i de transformació de les matèries primeres agrícoles (treball de l'espart, mòlta del gra per a l'obtenció de farina). Però potser l'activitat més ben documentada seria la tèxtil; aquesta feina era realitzada per les dones i al Turó se n'han trobat diversos testimonis com *pondera* (pesos de teler) o fusaioles.
- **Comerç:** els ibers van establir relació amb els altres pobles que els envoltaven com els grecs d'Empúries o els púnics d'Eivissa i, més tard, amb els itàlics, així com amb els altres ibers. Els contactes exteriors es basaven sobretot en l'obtenció de materials de prestigi a canvi de matèries primeres. Per tant, la raó d'aquestes adquisicions s'ha de buscar en el paper que tenien aquests objectes dins de les relacions socials entre els ibers.

Societat:

- **Societat:** l'organització social estava basada en grups gentilicis. Es pensa que els individus de més prestigi dins de les diferents famílies formaven el grup dirigent de la societat. Els símbols de prestigi es concretaven en l'utilatge del guerrer. La dona tenia un paper important en la societat ibèrica, quedant el seu estatus més lligat a la posició del grup al que pertanyia que no pas al seu gènere; participava en les activitats agrícoles i a més realitzava tasques de transformació, com l'elaboració de productes tèxtils o la mòlta del gra. Se sap, per la iconografia d'altres zones, que probablement tenia una gran importància en l'àmbit religiós.

- **Organització:** A la Laietània hi havia assentaments de grans dimensions com Burriac (amb 9 ha), i molts establiments fortificats i explotacions agràries a les terres baixes. Les restes arqueològiques trobades ens suggereixen una societat basada en grups gentilicis guerrera i jerarquizada.
- **Cultura:** els ibers van desenvolupar una escriptura pròpia, així com sistemes de pesos i mesures. També van encunyar moneda en diversos períodes. A través de les representacions trobades a la ceràmica d'altres zones, es pensa que la música i la dansa tenien una gran importància social.
- **Creences:** En quant a les idees religioses, tampoc en sabem gaire, ja que no ens han arribat textos que ens expliquin quines eren les seves creences, rituals funeraris o si tenien o no una casta sacerdotal. Es pot pensar que les divinitats estaven relacionades amb la natura i amb la guerra. Potser existien llocs de culte a l'aire lliure i en llocs elevats com és el cas del Mont Aguilar al NE de Badalona, on es va trobar una inscripció en llatí dedicada al culte solar.
No s'ha trobat una necròpolis (o cementiri) associada al Turó, però sí coneixem la necròpolis del Turó dels Dos Pins, un dels cementiris relacionats amb l'assentament de Burriac, que ens informa sobre el ritual funerari emprat, la incineració, així com de les desigualtats socials reflectides pels aixovars de les tombes. Les necròpolis semblen estar limitades als grans assentaments (Burriac, Ullastret), i sembla que la resta d'assentaments ibèrics (aldees, nuclis de segon ordre, etc...) devien utilitzar altres formes d'enterrar els seus difunts, dels quals no hem trobat cap traça. L'ús del ritual funerari de cremació implica una gran dificultat a l'hora conèixer dades antropològiques d'aquest poble, tals com el tipus físic, les condicions d'alimentació i sanitàries etc...

2. Sistema defensiu

Sistema defensiu

- **Muralla:** Consta de dos panys de muralla, units per una estructura que s'ha interpretat com una possible torre de planta circular. La fortificació està construïda amb pedres de mida gran falcades amb pedres més petites, en sec o amb fang. El tram que es va trobar a les excavacions de 1985 i 1988, presenta un engruïment cada 4,5 m, la qual cosa ha fet pensar als experts que constaria d'una sèrie de torres adossades. No es coneix una cronologia exacta de la construcció de la muralla, però tenint en compte que la torre rectangular, construïda a principis del segle III aC, se li adossa es pot deduir que és anterior.
- **Torre rectangular i escales:** la torre rectangular fa 5,85 m d'amplada per 9 m de llargada i els seus murs fan 1,30 m d'amplada. Està construïda amb grans blocs de pedra millor treballats que els de la muralla. S'assenta directament a la roca, que en alguns punts va ser rebaixada per que la fonamentació s'assentés correctament. L'entrada estava situada al mur NE. Entre aquesta construcció i el pany de la muralla es conserva una escala de sis graons, que molt probablement donava accés a la torre; té 1,5 m d'amplada a la part inferior, i es va fent cada cop més estreta a mesura que es puja.
- **Funció:** cal dir que en moltes ocasions aquest tipus de fortificació no tenia només un caràcter defensiu, sinó com a element de prestigi, servia per mostrar el poder de l'assentament davant les altres tribus.

La guerra al món ibèric

- A la societat ibèrica l'aristocràcia guerrera forma el grup dirigent. Com altres pobles d'aquesta zona, els laietans desenvolupen tècniques i equipaments militars. L'armament que utilitzen és de tipus cèltic: grans escuts, espases rectilínies i cascos de ferro o bronze. Els ibers no tenien exèrcits pròpiament dits, el comandament de les tropes es donava temporalment a un cabdill durant el temps que durava el conflicte i el seu sistema d'atac era més semblant a les *ràtzies* o atacs per sorpresa, que no pas a la planificació militar. La infanteria formava en gran part els exèrcits; els cavalls, més que un arma de guerra, eren elements de prestigi. Malgrat això els guerrers ibèrics eren molt apreciats i van ser reclutats per romans i cartaginesos.

3. Trama urbana: carrers

Articulació de l'urbanisme i sistema de poblament:

- L'estructura del Turó és terrassada, adaptant-se a l'orografia del terreny. El poblament s'articula entorn de nuclis urbans amb funcions diverses (mercats, centres polítics i administratius etc...). Els poblats mostren una planificació urbana, necessària per aprofitar al màxim el seu territori. La gran majoria estan envoltats per un recinte emmurallat, dins del qual es localitzen els habitatges, magatzems, corrals, instal·lacions diverses etc... A l'entorn dels nuclis urbans es troben petits assentaments dedicats a tasques agrícoles.

Sistema de carrers:

- **Radials o longitudinals a l'eix de la muntanya:** que connectaven les diferents terrasses. Eren esglaonats, i tenien com a límit les parets de les cases. En coneixem dos; un es va descobrir a la campanya del 1979 i té 2,40 m d'amplada (escales per les quals es circula durant la visita). L'altre es va trobar al 1982 i en té 2,60 m.
- **Transversals a l'eix de la muntanya:** ubicats a les terrasses construïdes, per tenir un espai pla per caminar. Sembla que no estaven pavimentats. Només en coneixem un, que serà per on es circularà a la visita.

3. Posició estratègica del jaciment

Posició estratègica del jaciment:

- A la Laietània, el territori estava jerarquitzat, a partir de grans assentaments i assentaments de segon ordre (com el Turó d'en Boscà) i altres nuclis més petits. Aquesta jerarquització del territori implicava també un absolut control d'aquest; al voltant del Turó d'en Boscà, trobem altres nuclis ibèrics, també situats en turons, els quals eren visibles entre ells i a més podien dominar visualment tot el pla de Barcelona. Així, per exemple, trobem el Puig Castellar que dominava la línia costanera fins arribar a Montjuïc (que també es visible des de el Turó), el Turó de les Maleses, Montcada i Reixac i Sant Fost de Campsentelles i després seguint la mateixa línia de costa, Turó de Montgat, la Cadira del Bisbe, Premià de Dalt i Burriac. Aquest jaciments formaven una mena de "cadena" visual, que implicava l'absolut control de la costa de la regió laietana. En aquest punt s'establirà la taula de paisatge que doni perspectiva dels turons de Tiana i Montgat, així com de la mar Mediterrània.

Vas de les naus:

Aquesta posició estratègica, ja quedava reflectida quan es va realitzar el "Vas de les naus". En aquesta gerreta de tipus bitroncocònic, trobada a la casa excavada a la roca podem observar una decoració incisa feta abans de la cocció que representa dos vaixells grecs, un arribant i un altre allunyant-se de la costa; el mar es representa amb línies ondulades verticals. També queda representat un esboç de la línia de costa, esdevenint la primera escena marítima que ha proporcionat l'arqueologia catalana.

5. Habitatges: sistemes de construcció

Casa d'una sola habitació:

- Ens trobem davant una casa excavada a l'any 1979, fa 7 m de llargada per 3,50 i 4,30 m, ja que no és regular. Dins d'aquesta casa s'ha localitzat una sitja domèstica i restes d'una llarg de foc. Estava construïda amb sòcol de pedra, i probablement amb murs de tovot. No se sap com era la coberta, però es pensa que podria ser plana o d'un sol vessant. Quan es va documentar la casa a l'excavació, la porta estava tapiada.

Sistemes de construcció:

- Es poden classificar en tres tipus segons el número d'habitacions (d'una, dues o tres habitacions). Per les dades de les quals es disposa, sembla que les cases no tindrien més d'un pis. Pel que fa al sistema constructiu, també cal parlar de tres tipus: les que estan construïdes en un rebaix natural de la roca, les que consten de murs de pedra i tovot i una barreja de les dues anteriors (casa excavada a la roca); el tipus més comú és el de les cases construïdes amb sòcols de pedra damunt dels quals s'aixequen parets de tovots o tàpia; aquesta s'elabora amb encofrats dins dels quals es premsa terra i calç. Només s'han localitzat dues entrades a les cases, i es troben a un lateral de la paret frontal. Si parlem dels terres, sembla que estaven fets de terra batuda, o de la pedra del rebaix realitzat a la roca. Pel que fa als sostres, aquests no s'han pogut documentar, però es pensa que serien d'un sol vessant, o més segurament, plans. Els ibers no coneixien la teula i els sostres es construïen amb embigats damunt dels quals es col·loquen canyes o branques que eren cobertes amb gruixudes capes de fang barrejat amb palla. Es pensa que les cobertes i revestiments de parets, fets de fang, s'havien de reparar regularment, després de cada període de pluges intenses.

6. Habitatges: Casa excavada a la roca

La Casa excavada a la roca

- *Casa excavada a la roca*: excavada a l'any 1968, aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. III aC, la qual cosa va fer que es poguessin trobar els materials mobles *in situ*, fet, que va aportar molta informació als investigadors. L'interior d'aquesta casa estava dividit en tres habitacions, la davantera (la més gran), era la destinada a l'habitatge. Les dues del fons s'utilitzaven com a magatzems. Al centre de la primera habitació es va trobar una llar de foc i a prop de la porta, una sitja "domèstica".

La vida domèstica:

- Els ibers feien la major part de la seva vida a l'aire lliure, la casa ibèrica era un lloc de refugi i descans i també de magatzem. Es realitzaven en elles diversos treballs com moldre el gra (en aquesta casa s'han trobat dues peces de molí rotatori) o teixir (a la casa excavada a la roca s'han trobat més de 200 pondera i fusaioles); els telers es col·locaven a prop de la porta per aprofitar al màxim la llum solar i s'elaboraven peces amb llana sobretot, encara que també coneixien el lli. Normalment el rebost estava situat a l'interior de la casa i s'utilitzaven àmfores i gerres per emmagatzemar aigua, vi, oli i salaons. La vaixela està formada per diversos objectes: pots, copes, olles i plates. A la casa excavada a la roca es va trobar el vas de les naus

7. Sitges

Les sitges i l'agricultura:

- Les sitges eren estructures de forma ovalada excavades al terra i recobertes d'argila per impermeabilitzar-les; la conservació es basava en el tancament total de la sitja que impedia l'entrada d'oxigen i per tant la fermentació del gra. Se n'han trobat un total de sis, de les quals, tres es poden considerar d'ús domèstic o familiar mentre les altres tres que són molt més grans estan ubicades al costat de la torre i la muralla i devien ser d'ús col·lectiu. Aquestes darreres van ser amortitzades al tercer quart del segle II aC. Els cereals, sobretot el blat eren primordials en la dieta ibèrica i ja al s. V aC es coneixia l'ús del molí rotatori.

Les sitges i el comerç

- Les sitges més grans, adossades al costat de la torre servien per emmagatzemar un excedent que no estava destinat a l'ús domèstic sinó al comerç. Obtenien, així, objectes de prestigi (vi, vaixel·la de luxe, etc.) a canvi de matèries primeres.

2.4.2 Museografia

Museografia dels diferents espais a càrrec del Museu de Badalona (museografia provisional)

Com ja s'ha vist amb anterioritat en l'apartat de senyalització, en el marc d'aquest projecte ens limitarem a oferir una senyalització suficient, perquè el visitant pugui realitzar la visita sense problemes. A més, i com es veurà més endavant, se li proporcionarà un tríptic i una guia per poder completar la informació de cadascun dels punts de la ruta de circulació.

Proposta de senyalització:

S'instal·laran unes plaques direccionals assenyalant els punts de la parada, la informació dels quals, es troba al tríptic i a la guia que es proporcionaran als visitants.

Cartells d'alumini retolats i envernissats de 15 x 30 cm.

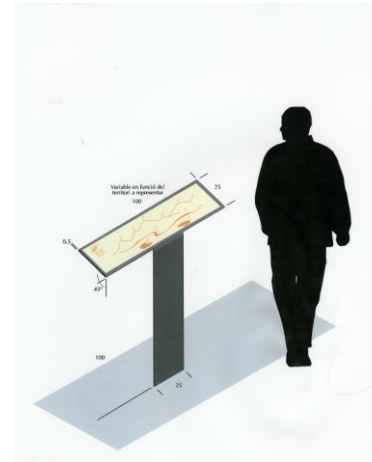
Elements de senyalització aportats pel Museu d'Arqueologia de Catalunya.

En aquest apartat enunciem només els que quedarien dins del propi jaciment (excepte el mirador exterior), i per tant contindrien les informacions establertes al guió. A continuació es concretaran els continguts i elements museogràfics de cada parada de la visita.

Element d'informació general

Estructura interior de tubs de ferro galvanitzat recoberta amb planxa d'Alucobond fixada mitjançant cinta adhesiva d'alta resistència o estructura perimetral en passamà de ferro galvanitzat i safates de planxa d'acer galvanitzat fixades mitjançant cargols tipus "allen" avellanats. Tot pintat en pols i serigrafiat amb tintes de dos components.

Taula d'orientació

Planxa d'acer galvanitzat, pintat amb pols i serigrafiat amb tintes de dos components.

Element d'informació al lloc

Planxa d'acer galvanitzat, pintat amb pols i serigrafiat amb tintes de dos components.

Escollirem la versió de doble tamany que ens permet incloure més informació

2.4.3 Proposta museogràfica: museografia dels diferents espais a càrrec del Museu d'Arqueologia de Catalunya

S'ha de tenir en compte que la museografia que es presenta a continuació és una proposta hipotètica que es presentarà com a part de la sol·licitud adreçada al MAC. La seva realització, d'aquesta manera, queda totalment supeditada a la inclusió del jaciment a la Ruta dels Ibers.

Proposta:

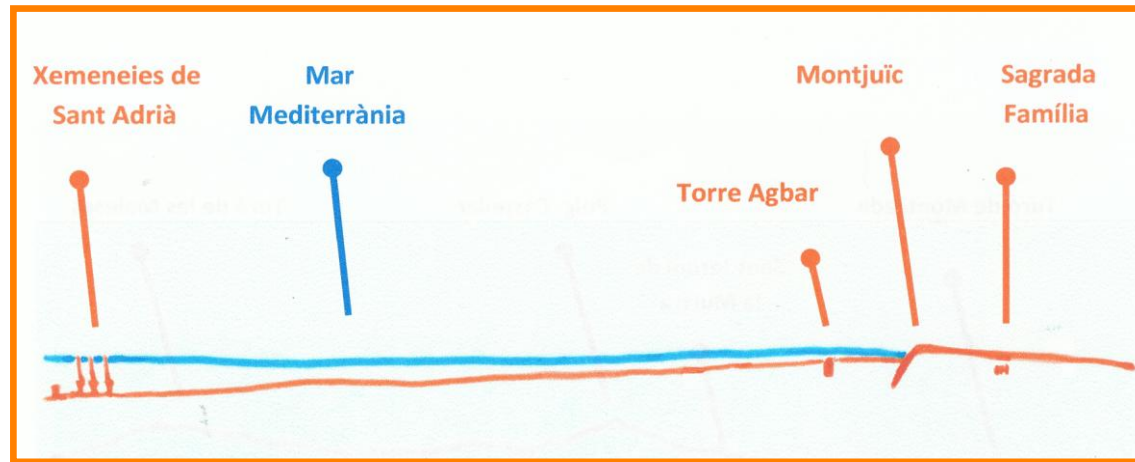
0. Mirador

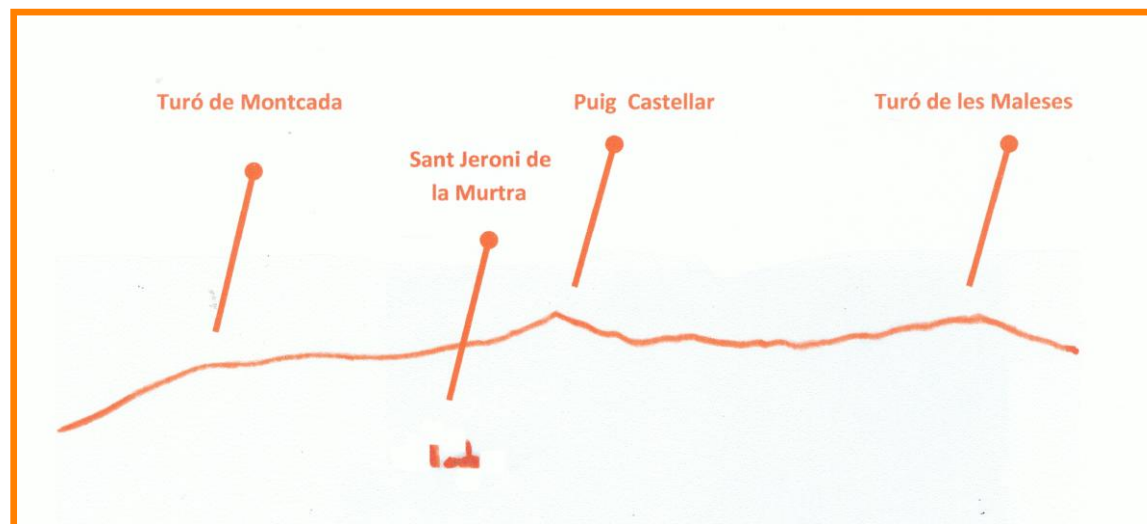
En aquest mirador situat a l'exterior del jaciment s'instal·laran dues taules de paisatge. Una amb la panoràmica de la costa i una altra amb la visió de la zona de serralada.

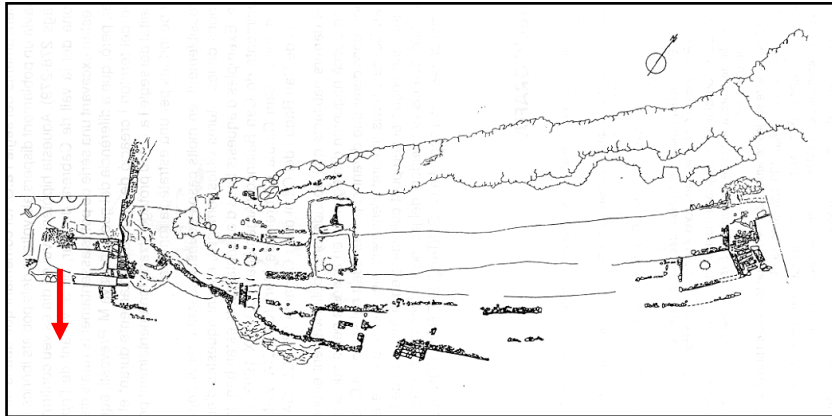
Taula Barcelona – Costa

Taula Santa Coloma - Muntanya

1. Introducció: explicació del poblat.

En aquesta primera parada de la ruta de circulació del jaciment, es localitzarà l'element d'informació general, que contindrà informació sobre la Ruta dels Ibers i sobre la vida quotidiana a un poblat laietà.

Informació general

La vida dels ibers al Turó d'en Boscà

Informació general

Ruta dels ibers: "El territori ibèric estava ocupat per diferents pobles, dels quals coneixem el nom gràcies als textos dels escriptors grecs i romans. La Ruta dels Ibers inclou diferents itineraris que mostren els escenaris propis de cadascun d'aquests pobles."

Els Laietans: "Els laietans s'estenien entre les terres que van des del Montnegre fins al Garraf, en els territoris que avui són les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental i el Maresme. Els autors clàssics, com Estrabó, Gal·l·li o Claudi Ptolemeu

ens expliquen la situació geogràfica d'aquest poble, però no donen cap altra element que ens permeti conèixer millor el poble laietà. La ruta del país dels laietans inclou a més la visita als poblat ibèrics de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès i de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet"

Turó d'en Boscà: s. L'estructura urbana IV aC fins a l'últim del jaciment que quart del s. II aC. Es s'adequa a tracta d'un orografia del assentament de terreny que es troba "segon ordre" en desnivell, d'unes 2 ha, situat construint terrasses sobre una elevació sostingudes per en un turó de 198 m, on es van m. Es troba per tant assentar els en una posició habitages estratègic, des de Poseix un fort on pot dominar el sistema defensiu Vallès i el pla de amb torres i una Barcelona, així com muralla que envolta la vall del Besòs. l'assentament. Per les seves característiques es un dels pocs exemples que es troben a cavall entre la classificació d'assentament de cim i de vessant.

El medi antic: Hem d'entendre, que al s. VI aC, el paisatge de Badalona era ben diferent a l'actual, encara que les condicions climàtiques eren pràcticament iguals. La costa era en la seva major part una zona d'aiguamolls i la desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari.

La vegetació estava constituïda per boscos d'albina verge i pi, on vivia una fauna abundant (cervols, illops, porcs senglars, diferents tipus d'aus etc...). La plana costanera que s'estenia entre el mar i la muntanya va ser molt propícia per a l'exploració cerealística.

Ruta dels ibers: "El territori ibèric estava ocupat per diferents pobles, dels quals coneixem el nom gràcies als textos dels escriptors grecs i romans. La Ruta dels Ibers inclou diferents itineraris que mostren els escenaris propis de cadascun d'aquests pobles."

Els Laietans: "Els laietans s'estenien entre les terres que van des del Montnegre fins al Garraf, en els territoris que avui són les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental i el Maresme. Els autors clàssics, com Estrabó, Gal·l·li o Claudi Ptolemeu

ens expliquen la situació geogràfica d'aquest poble, però no donen cap altra element que ens permeti conèixer millor el poble laietà. La ruta del país dels laietans inclou a més la visita als poblat ibèrics de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès i de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet"

Turó d'en Boscà: s. L'estructura urbana IV aC fins a l'últim del jaciment que quart del s. II aC. Es s'adequa a tracta d'un orografia del assentament de terreny que es troba "segon ordre" en desnivell, d'unes 2 ha, situat construint terrasses sobre una elevació sostingudes per en un turó de 198 m, on es van m. Es troba per tant assentar els en una posició habitages estratègic, des de Poseix un fort on pot dominar el sistema defensiu Vallès i el pla de amb torres i una Barcelona, així com muralla que envolta la vall del Besòs. l'assentament. Per les seves característiques es un dels pocs exemples que es troben a cavall entre la classificació d'assentament de cim i de vessant.

El medi antic: Hem d'entendre, que al s. VI aC, el paisatge de Badalona era ben diferent a l'actual, encara que les condicions climàtiques eren pràcticament iguals. La costa era en la seva major part una zona d'aiguamolls i la desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari.

La vegetació estava constituïda per boscos d'albina verge i pi, on vivia una fauna abundant (cervols, illops, porcs senglars, diferents tipus d'aus etc...). La plana costanera que s'estenia entre el mar i la muntanya va ser molt propícia per a l'exploració cerealística.

La Ruta dels ibers: “El territori ibèric estava ocupat per diferents pobles, dels quals coneixem el nom gràcies als textos dels escriptors grecs i romans. La Ruta dels Ibers inclou diferents itineraris que mostren els escenaris propis de cadascun d'aquests pobles.

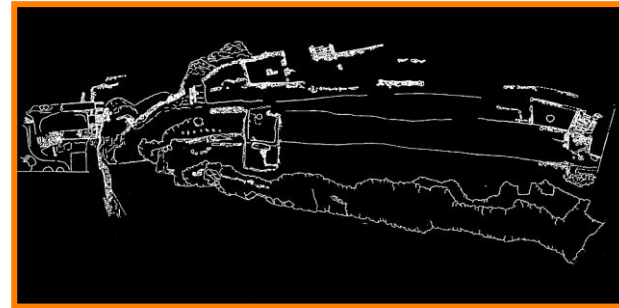
Els Laietans: “Els laietans s'estenien entre les terres que van des del Montnegre fins al Garraf, en els territoris que avui són les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental i el Maresme. Els autors clàssics, com Estrabó, Gai Plini o Claudi Ptolomeu ens expliquen la situació geogràfica d'aquest poble, però no donen cap altra element que ens permeti conèixer millor el poble laietà. La ruta del país dels laietans inclou a més la visita als poblats ibèrics de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès i de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet”

Turó d'en Boscà : s. IV aC fins a l'últim quart del s. II aC. Es tracta d'un assentament d'unes 2 ha, situat sobre una elevació en un turó de 198 m. Es troba per tant en una posició estratègica, des de on pot dominar el Vallès i el Pla de Barcelona, així com la vall del Besòs. Per les seves característiques es un dels pocs exemples que es troben a cavall entre la classificació d'assentament de cim i de vessant. L'estructura urbana del jaciment que s'adequa a l'orografia del terreny que es troba en desnivell, construint terrasses sostingudes per murs, on es van assentar els habitatges. Posseeix un fort sistema defensiu amb torres i una muralla que envolta l'assentament.

El medi antic: hem d'entendre, que al s. VI aC, el paisatge de Badalona era ben diferent a l'actual, encara que les condicions climàtiques eren pràcticament iguals. La costa era en la seva major part una zona d'aiguamolls i la desembocadura del riu Besòs formava un petit estuari. La vegetació estava constituïda per boscos d'alzina verge i pi, on vivia una fauna abundant (cérvols, llops, porcs senglars, diferents tipus d'aus etc...) La plana costanera que s'estenia entre el mar i la muntanya va ser molt propícia per a l'explotació cerealística.

Mapa de situació dels pobles ibèrics del nord.

Planta del Turó d'en Boscà s. III aC.

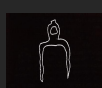
Vas de les naus :

Gerreta de tipus bitroncocònic, trobada a la casa excavada a la roca. La importància de la peça està en el fet que podem observar una decoració incisa feta abans de la cocció que representa dos vaixells grecs, un arribant i un altre allunyant-se de la costa; el mar es representa amb línies ondulades verticals. També queda representat un esboç de la línia de costa, esdevenint la primera escena marítima que ha proporcionat l'arqueologia catalana

La vida dels ibers al Turó d'en Boscà

1. COM VIVIEN ELS IBERS DEL TURÓ D'EN BOSCÀ?

Figuralment i la simbologia són dos elements molt relacionats. Els ibers utilitzaven símbols molt variats, tant en el domini artístic com en el domini científic. Els símbols ibers són molt variats i alguns d'ells són molt originals. Els símbols ibers són molt variats i alguns d'ells són molt originals.

Les manifestacions artístiques són molt variades i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven símbols molt variats, tant en el domini artístic com en el domini científic. Els símbols ibers són molt variats i alguns d'ells són molt originals.

El calendari és un dels elements més importants de la vida ibera. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals.

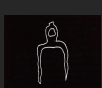

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

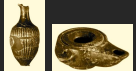

El calendari és un dels elements més importants de la vida ibera. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals.

1. COM VIVIEN ELS IBERS DEL TURÓ D'EN BOSCÀ?

Figuralment i la simbologia són dos elements molt relacionats. Els ibers utilitzaven símbols molt variats, tant en el domini artístic com en el domini científic. Els símbols ibers són molt variats i alguns d'ells són molt originals.

Les manifestacions artístiques són molt variades i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven símbols molt variats, tant en el domini artístic com en el domini científic. Els símbols ibers són molt variats i alguns d'ells són molt originals.

El calendari és un dels elements més importants de la vida ibera. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

El calendari és un dels elements més importants de la vida ibera. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals. Els ibers utilitzaven un calendari molt variat i alguns d'ells són molt originals.

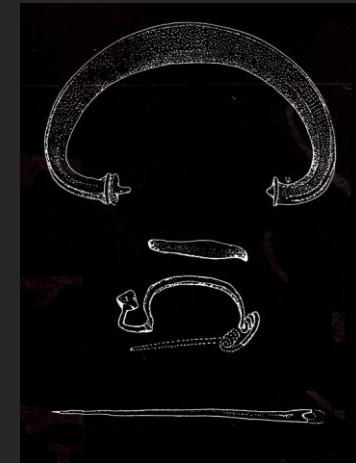
L'agricultura i la ramaderia: els ibers laietans eren bàsicament pagesos. La seva producció es basava sobre tot en els cereals d'hivern com l'ordi o el blat, encara que també conreaven fruiters, lleguminoses i en menor grau el lli. En quant a la ramaderia els ibers criaven sobretot ovelles i cabres, bous, porcs i també cavalls; aquests darrers eren animals de prestigi. En quant a l'obtenció de l'aigua, sabem que els ibers construïen pous i cisternes (no s'ha trobat cap al Turó) i que construïen els seus assentaments a prop de l'aigua. En el cas del Turó la podien obtenir de les nombroses fonts de muntanya que es troben a al serralada i emmagatzemar-la en recipients ceràmics.

Fanga de ferro trobada al Turó. Aquest estri servia per diverses tasques entre elles, remoure la terra.

Les manufactures: entre d'altres podem parlar de la metal·lúrgia; al poblat s'han trobat eines de ferro, aplics de bronze, una fíbula del mateix material etc... Els ibers també realitzaven treballs d'elaboració de ceràmica i de transformació de les matèries primeres agrícoles. Però potser l'activitat més ben documentada seria la tèxtil; realitzada per les dones se n'han trobat diversos testimonis com *pondera* (pesos de teler) o fusaioles.

Tres objectes de bronze trobats al Turó: aplic, fíbula i agulla

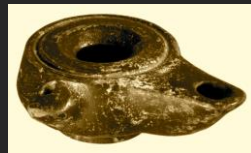

Comerç: els ibers van establir relació amb els altres pobles que els envoltaven com els grecs d'Empúries o els púnics d'Eivissa i, més tard, amb els itàlics, així com amb els altres ibers. Els contactes exteriors, es basaven sobretot en l'obtenció de materials de prestigi a canvi de matèries primeres. Per tant, la raó d'aquestes adquisicions s'ha de buscar en el paper que tenien aquests objectes dins de les relacions socials entre els ibers.

Ungüentari de ceràmica de vernís negre trobat al Turó. Aquesta peça procedia de Cartago.

Llàntia hel·lenística també trobada en aquest jaciment. Les dues peces es poden veure al Museu de Badalona

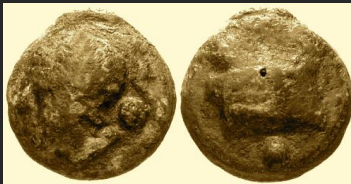
Societat:

L'organització social estava basada en grups gentilicis. Els individus de més prestigi dins de les diferents famílies formaven el grup dirigent de la societat. Els símbols de prestigi es concretaven en l'utilatge del guerrer. La dona tenia un paper important en la societat ibèrica, quedant el seu estatus més lligat a la posició del grup al que pertanyia que no pas al seu gènere; participava en les activitats agrícoles i a més realitzava tasques de transformació, com l'elaboració de productes tèxtils. Se sap, per la iconografia d'altres zones, tenia una gran importància en l'àmbit religiós.

Cultura: els ibers van desenvolupar una escriptura pròpia, així com sistemes de pesos i mesures. També van encunyar moneda en diversos períodes. A través de les representacions trobades a la ceràmica d'aquesta zona, es pensa que la música i la dansa tenien una gran importància social.

	G/K	B	D/T					
A	𐌀	𐌁	𐌂	𐌃	S	𐌆	M	𐌈
E	𐌄	𐌅	𐌆	𐌇	S'	M	N	𐌉
I	𐌊	𐌋	𐌌	𐌍	R	𐌎	M'	𐌏
O	H	𐌐	𐌑	𐌒	R'	𐌓		
U	𐌔	𐌕	𐌖	𐌗	L	𐌘		

Sistema d'alfabet dels ibers del nord

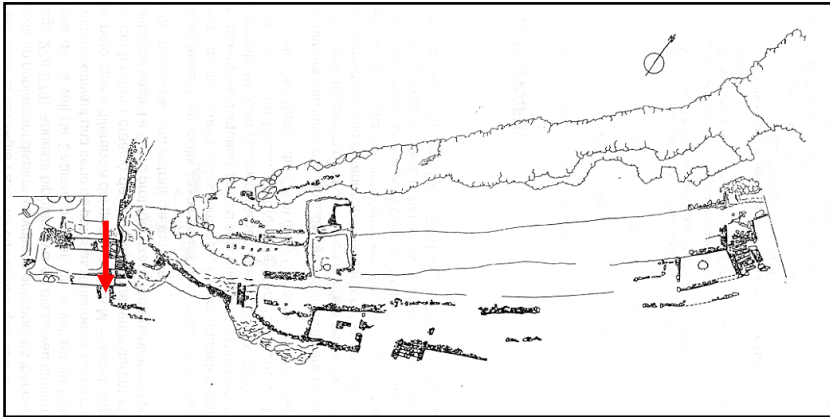

Uncia: moneda de bronze

Creences:

En quant a les idees religioses, no ens han arribat textos que ens expliquin quines eren les seves creences i rituals funeraris o si tenien o no una casta sacerdotal. Es pot pensar que les divinitats estaven relacionades amb la natura i amb la guerra. Potser existien llocs de culte a l'aire lliure i en indrets elevats com el Mont Aguilar al NE de Badalona. No s'ha trobat una necròpolis associada al Turó, però sí coneixem la necròpolis del Turó dels Dos Pins, un dels cementiris relacionats amb l'assentament de Burriac, que ens informa sobre el ritual funerari emprat, la incineració, així com de les desigualtats socials reflectides pels aixovars de les tombes. Les necròpolis semblen estar limitades als grans assentaments. La resta d'assentaments ibèrics devien utilitzar altres formes d'enterrar els seus difunts, dels quals no hem trobat cap traça.

2. Sistema defensiu

Text

Imatge

2. SISTEMA DEFENSIU

Sistema defensiu

Muralla: Consta de dos panys de muralla, units una possible torre de planta circular. La muralla està construïda amb pedres de mida gran falcades amb pedres més petites, en sec o amb fang. La muralla presenta un engruiximent cada 4,5 m, la qual cosa ha fet pensar que constaria d'una sèrie torres. No es coneix una cronologia exacta de la construcció però es pensa que és anterior segle III aC.

Torre rectangular i escales: la torre fa 5,85 x 9 m i els seus murs fan 1,30 m d'amplada. Està construïda amb grans blocs de pedra millor treballats que els de la muralla. S'assenta directament a la roca, que en alguns punts va ser rebaixada. L'entrada estava situada al NE. Entre aquesta construcció i el pany de la muralla es conserva una escala de sis graons, que donava accés a la torre; té 1,5 m d'amplada a la part inferior, i es va fent cada cop més estreta a mesura que es puja.

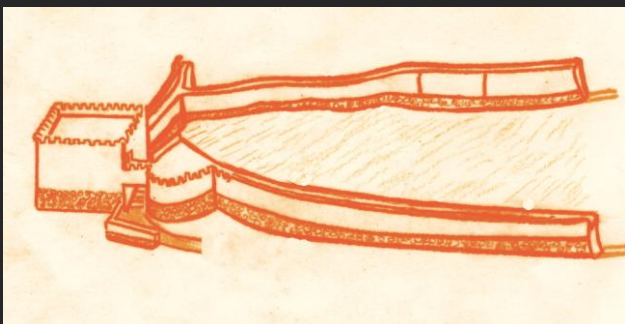
Funció: cal dir que en moltes ocasions aquest tipus de fortificació no tenia només un caràcter defensiu, sinó com a element de prestigi.

La guerra al món ibèric

A la societat ibèrica l'aristocràcia guerrera formava el grup dirigent. Com altres pobles d'aquesta zona, els laietans van desenvolupar tècniques i equipaments militars. L'armament que utilitzaven era de tipus cèltic: grans escuts, espases rectilínies i cascos de ferro o bronze. Els ibers no tenien exèrcits pròpiament dits, el comandament de les tropes es donava temporalment a un cabdill durant el temps que durava el conflicte (normalment en els períodes d'estiu) i el seu sistema d'atac era més semblant a les *ràtzies* o atacs per sorpresa, que no pas a la planificació militar. La infanteria formava en gran part els exèrcits; els cavalls, més que un arma de guerra, eren elements de prestigi. Malgrat això els guerrers ibèrics eren molt apreciats i van ser reclutats per romans i cartaginesos.

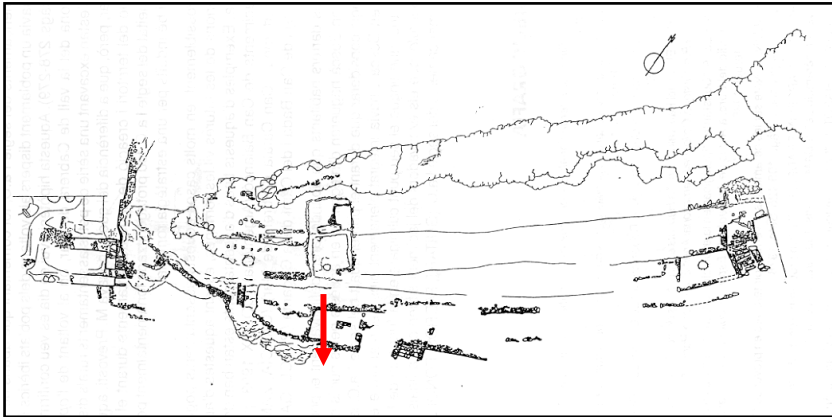
PLANTA I RECONSTRUCCIÓ DEL SISTEMA DEFENSIU

ARMAMENT DE TIPUS CÈLTIC

3. Trama urbana: carrers

Text

Imatge

3. TRAMA URBANA: Carrers

Articulació de l'urbanisme i sistema de poblament:

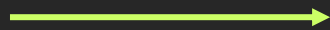
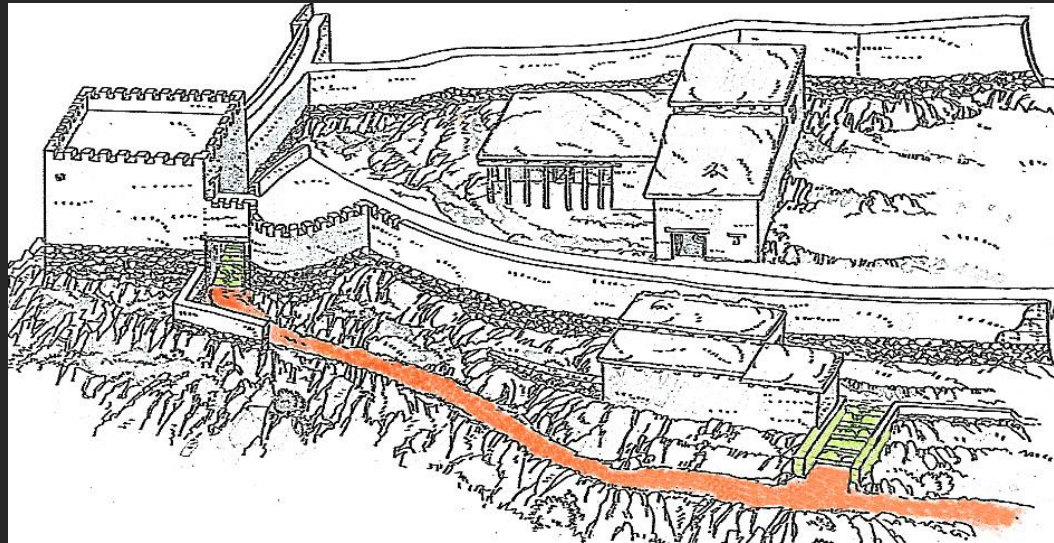
L'estructura del Turó és terrassada, adaptant-se a l'orografia del terreny. El poblament s'articula entorn de nuclis urbans amb funcions diverses (mercats, centres polítics i administratius etc...). Els poblats mostren una planificació urbana, necessària per aprofitar al màxim el seu territori. La gran majoria, formen un recinte envoltat de muralles, dins del qual es localitzen els habitatges, magatzems, corrals, instal·lacions diverses etc... A l'entorn dels nuclis urbans es troben petits assentaments dedicats a tasques agrícoles.

Sistema de carrers:

Radials o longitudinals: que connectaven les diferents terrasses. Eren esglaonats, i tenien com a límit les parets de les cases. En coneixem dos; un es va descobrir a la campanya del 1979 i té 2,40 m d'amplada (escales per les quals es circula durant la visita). L'altre es va trobar al 1982 i en té 2,60 m.

Transversals a l'eix de la muntanya: ubicats a les terrasses construïdes, per tenir un espai pla per caminar. Sembla que no estaven pavimentats. Només en coneixem un, que serà per on es circularà a la visita.

RECONSTRUCCIÓ DE LA PART ALTA DEL JACIMENT

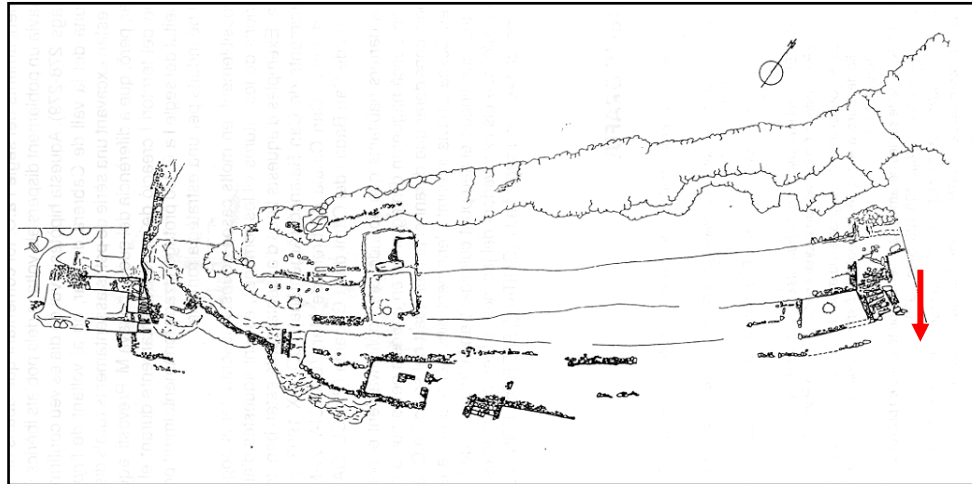

Camins longitudinals (escales)

Camins transversals

4. Posició estratègica del jaciment

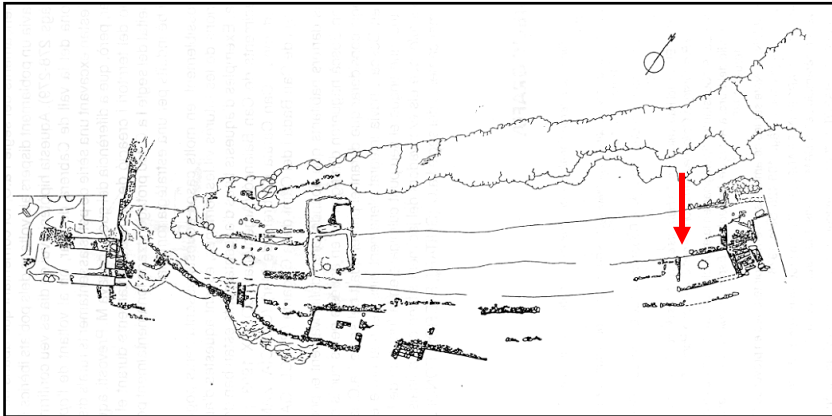

4. POSICIÓ ESTRATÈGICA DEL JACIMENT

A la Laietània, el territori estava jerarquitzat, a partir de grans assentaments, assentaments de segon ordre (com el Turó) i altres nuclis més petits dedicats a l'agricultura. Al voltant del Turó, trobem altres nuclis, també situats en turons, els quals eren visibles entre ells i a més podien dominar visualment tot el pla de Barcelona. Així, per exemple, trobem el Puig Castellar que dominava la línia costanera fins arribar a Montjuïc, el Turó de les Maleses, Montcada i Reixac i Sant Fost de Campsentelles i després seguint la mateixa línia de costa, Turó de Montgat, la Cadira del Bisbe, Premià de Dalt i Burriac. Aquests jaciments formaven una mena de "cadena" visual, que implicava l'absolut control de la costa de la regió laietàna.

5. Habitatges: sistemes de construcció

Text

Imatge

5. HABITATGES: sistemes de construcció

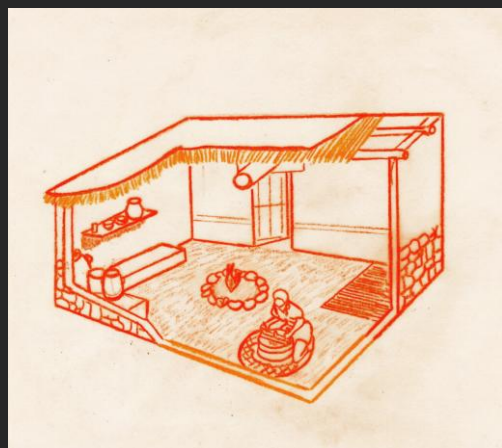
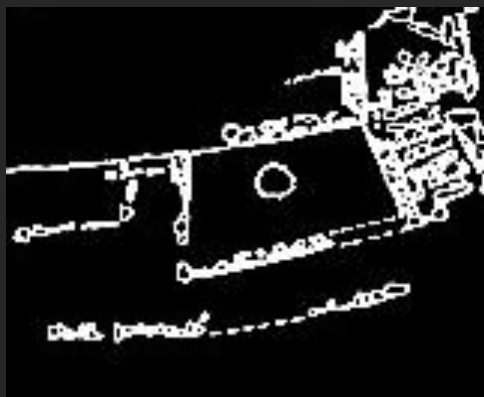
Casa d'una sola habitació:

Ens trobem davant una casa excavada a l'any 1979; fa 7 m de llargada per 3,50 i 4,30 m, ja que no és regular. Dins d'aquesta casa s'ha localitzat una sitja domèstica i restes d'una llarg de foc. Estava construïda amb sòcol de pedra, i probablement amb murs de tovot. No se sap com era la coberta, però es pensa que podria ser plana o d'un sol vessant. Quan es va documentar la casa a l'excavació, la porta estava tapiada.

Sistemes de construcció:

Es poden classificar en tres tipus segons el nombre d'habitacions (d'una, dues o tres). Sembla que les cases no tindrien més d'un pis. Pel que fa al sistema constructiu, també cal parlar de tres tipus: les que estan construïdes en un rebaix de la roca, les que consten de murs de pedra i tovot i una barreja de les dues anteriors; el tipus més comú és el de les construïdes amb sòcols de pedra damunt dels quals s'aixequen parets de tovots o tàpia, aquesta s'elabora amb encofrats dins dels quals es premsa terra i calç. Les entrades a les cases, es troben a un lateral de la paret frontal. Els terres estaven fets de terra batuda, o de la pedra del rebaix a la roca. Els sostres no s'han pogut documentar, però es pensa que serien d'un sol vessant, o més segurament, plans; els ibers no coneixien la teula i els construïen amb embigats damunt dels quals es col·locaven canyes o branques que eren cobertes amb gruixudes capes de fang barrejat amb palla. Es pensa que les cobertes i revestiments de paret s'havien de refer regularment, després de cada període de pluges.

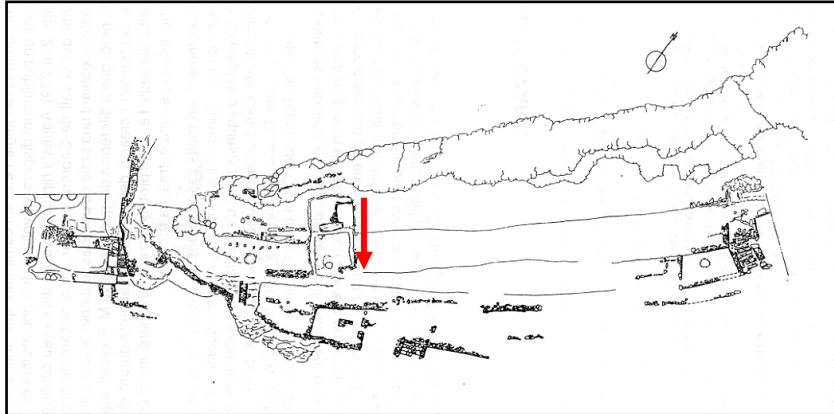
PLANTA I RECONSTRUCCIÓ DE LA CASA D'UNA HABITACIÓ

SISTEMA CONSTRUCTIU

6. Habitatges: Casa excavada a la roca

Text

Imatge

6. HABITATGES: la vida domèstica

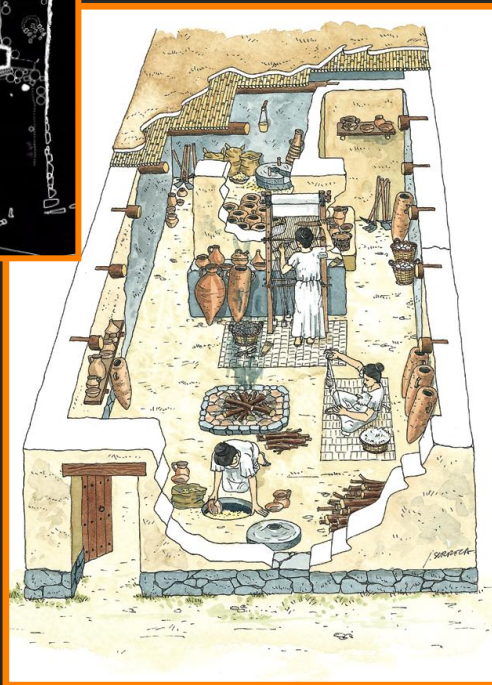
La Casa excavada a la roca

Excavada a l'any 1968, aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. III aC, la qual cosa va fer que es poguessin trobar els materials mobles *in situ*, fet, que va aportar molta informació als investigadors. L'interior d'aquesta casa estava dividit en tres habitacions, la davantera (la més gran), era la destinada a l'habitatge. Les dues del fons s'utilitzaven com a magatzems. Al centre de la primera habitació es va trobar una llar de foc i a prop de la porta, una sitja "domèstica".

La vida domèstica:

Els ibers feien la major part de la seva vida a l'aire lliure, la casa ibèrica era un lloc de refugi i descans i també de magatzem. Es realitzaven en elles diversos treballs com moldre el gra (en aquesta casa s'han trobat dues peces de molí rotatori) o teixir (a la casa excavada a la roca s'han trobat més de 200 pondera i fusaioles); els telers es col·locaven a prop de la porta per aprofitar al màxim la llum solar i s'elaboraven peces amb llana sobretot, encara que també coneixien el lli. Normalment el rebost estava situat a l'interior de la casa i s'utilitzaven àmfores i gerres per emmagatzemar aigua, vi, oli i salaons. La vaixel·la està formada per diversos objectes: pots, copes, olles i plates. A la casa excavada a la roca es va trobar el vas de les naus

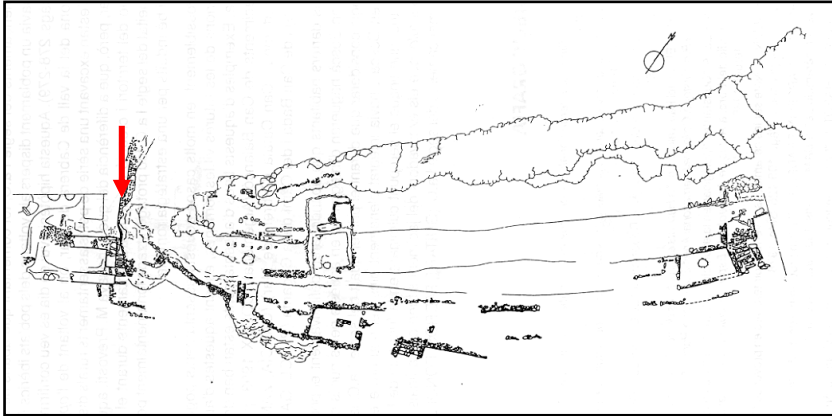
PLANTA I RECONSTRUCCIÓ DE LA CASA EXCAVADA A LA ROCA

RECONSTRUCCIÓ D'UN TELER VERTICAL

7. Sitges

Text

Imatge

7. SITGES: agricultura i comerç

Les sitges i l'agricultura:

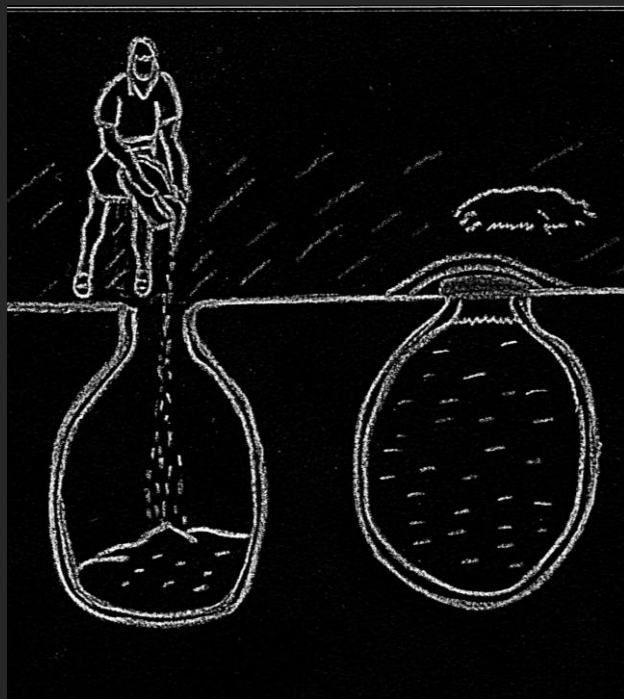
Les sitges eren estructures de forma ovalada excavades al terra i recobertes d'argila per impermeabilitzar-les; la conservació es basava en el tancament total de la sitja que impedís l'entrada d'oxigen i per tant la fermentació del gra. S'han trobat un total de sis, de les quals, tres es poden considerar d'ús domèstic o familiar mentre que les altres tres són molt més grans i estan ubicades al costat de la torre i la muralla. Aquestes darreres van ser amortitzades al tercer quart del segle II aC.

Els cereals, sobretot el blat eren primordials en la dieta ibèrica i ja al s. V aC es coneixia l'ús del molí rotatori.

Les sitges i el comerç:

Les sitges més grans, adossades al costat de la torre servien per emmagatzemar un excedent que no estava destinat a l'ús domèstic sinó al comerç. Obtenien, així, objectes de prestigi a canvi de matèries primeres.

UTILITZACIÓ DE LES SITGES

FUNCIONAMENT D'UN MOLÍ ROTATORI

3. DIFUSIÓ

3.1 DIFUSIÓ

3.1.1 Tipus de visita

Tipus de visita

Perquè la visita s'adeqüi a les necessitats dels visitants i a les possibilitats del Museu de Badalona ha de complir les següents condicions:

- **Horaris fixes d'obertura**

Aquest és un dels requisits principals que es demanen des de el Museu d'Arqueologia de Catalunya per poder accedir a la Ruta dels Ibers. En aquest cas i atenent a les possibilitats de Museu i del jaciment serà:

- Entrada lliure: diumenges de 10 a 14h
- Visites guiades i escolars: s'establirà la possibilitat de visites guiades fora de l'horari establert prèvia reserva

- **Preu de l'entrada**

L'entrada al jaciment serà gratuïta

- **Ruta única de circulació**

Aquest aspecte ja ha estat comentat. S'establirà un recorregut de sentit únic que faciliti la comprensió del jaciment i permeti la seguretat tant del visitant com de les restes

- **Visita prèvia al Museu**

Des de la pàgina web i els diferents mitjans de difusió es farà el suggeriment de visitar primer el Museu de Badalona i així poder veure l'exposició permanent i aconseguir el material informatiu que ens faciliti seguir la ruta. Aquesta primera parada quedaria dins de la ruta que ha de seguir el visitant, ja que les línies d'autobús que arriben al jaciment passen per la porta del Museu.

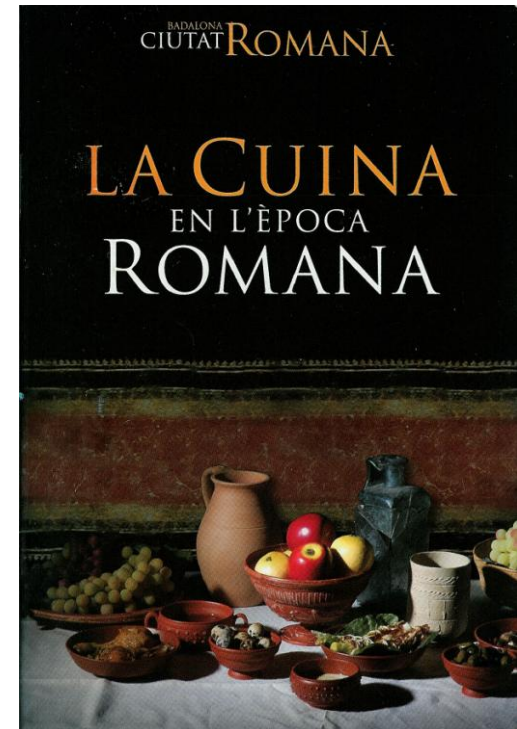
3.1.2 Publicacions

Publicacions provisionals

Com ja s'ha comentat en un principi, la inclusió a la Ruta dels Ibers implica un finançament de les publicacions associades. De totes maneres, i entenent el caràcter hipotètic d'aquesta possibilitat, és necessari crear unes publicacions pròpies que ajudin al visitant a entendre el jaciment i per altra banda el facin molt més atractiu en quant a continguts de cara a fer la proposta al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Aquestes publicacions consistiran en:

- **Guia:** petita guia d'unes vint pàgines que seguirà el disseny d'altres realitzades pel Museu de Badalona com "La Cuina en l'època romana", de 15 x 10,5 cm i a tot color. En aquesta guia destacaran aspectes complementaris als que es puguin trobar al jaciment, com temes de la vida quotidiana o curiositats. Aquesta guia es donarà de manera gratuïta a les persones que concertin una visita guiada i les que la facin pel seu compte la podran adquirir al Museu o al mateix jaciment (a la persona responsable d'obrir les portes).
- **Tríptic:** donarà la informació bàsica del jaciment, amb la ruta a seguir i els punts més importants de la visita, així com els accessos, transports, horaris, activitats etc... Aquest tríptic s'entregarà al públic en el moment de la visita, per la persona encarregada d'obrir les portes (en aquest cas serà el vigilant contractat pel Museu de Badalona).

Publicacions a càrrec del Museu Arqueològic de Catalunya

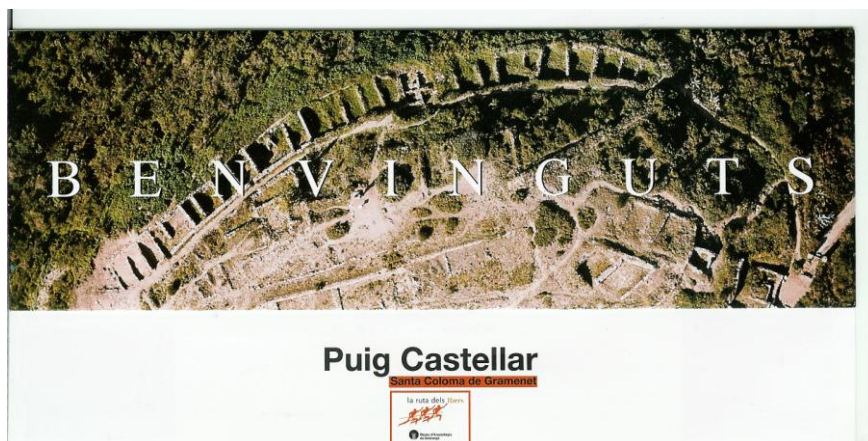
Una vegada dins la Ruta del Ibers, el Museu d'Arqueologia de Catalunya s'encarrega de:

Comunicació

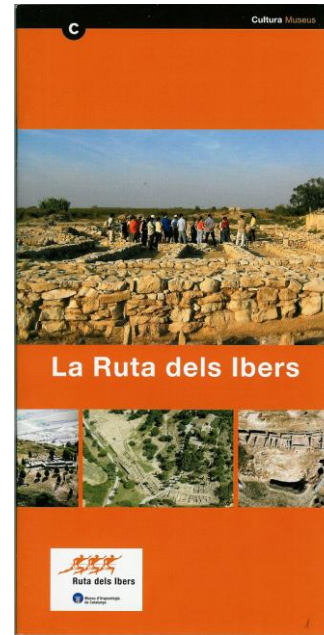
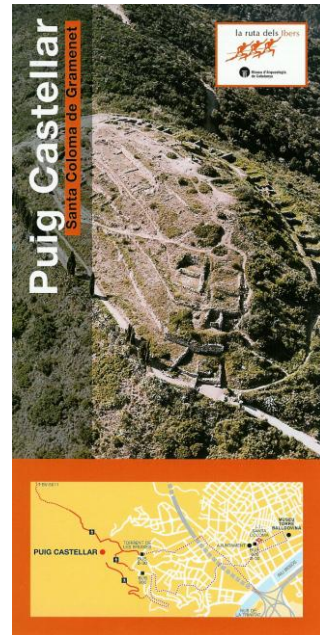
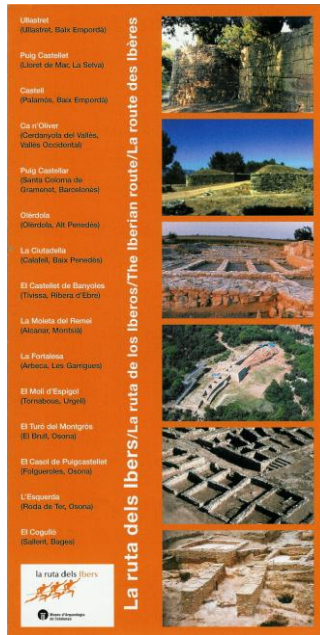
- Tots els promocionals de la ruta
- Tots els tríptics o guies de la ruta (tríptic "Benvinguts")
- Primera edició dels promocionals del jaciment
- Primera edició dels tríptics del jaciment
- Guia del jaciment (no en tots els casos; depèn del compromís de redactar-la per part del Museu corresponent i del pressupost de que disposi el MAC en aquell moment)

Didàctica:

- Obsequis del cap de setmana iber: activitat anual que es celebra en els jaciments de la ruta, i en la qual es realitzen diverses activitats de reconstrucció històrica.
- Material del crèdit variable de síntesi que s'ofereix des de el MAC per a secundària, sobre la Ruta dels Ibers.

Tríptic " Benvinguts"corresponent al jaciment de Puig Castellar

LA GUIA DELS CURIOSOS

AQUÍ TROBARÀS LES RESPOTES D'EL JOC DELS IBERS I MOLTES MÉS CURIOSITATS SOBRE LA CIVILITZACIÓ IBERA

Molt abans dels cavallers medievals, abans de l'expansió del Gran Imperi romà, abans fins i tot de la famosa Cleòpatra d'Egipte, a casa nostra va sorgir una misteriosa civilització: els ibers. Agricultors i guerrers van construir ciutats i poblats emmurallats dels quals avui ens queden les restes. Van ser els nostres primers avantpassats a desenvolupar una escriptura i una cultura pròpies. La seva història, i en part la nostra, comença fa més de 2.500 anys.

3 VERITATS SOBRE ELS IBERS

- 1 Els ibers no van venir de fora.**
Eren els rebestres...nèts d'aquells homes vestits amb pells d'animal de la prehistòria. De caçadors van passar a pastors i van aprendre a cultivar tan bé les terres que van tenir prou aliments per agrupar-se i formar poblats cada vegada més grans.
- 2 Els ibers no estaven sols.**
Des de molt antic, vaixells d'altres civilitzacions creuaven el Mediterrani per comerciar amb les tribus de la Península. Així va ser com els pobles de la costa van entrar en contacte amb noves cultures i van formar la seva pròpia civilització.
- 3 Els ibers no eren un imperi.**
Sinó un conjunt de tribus independents les unes de les altres. El seu territori s'estenia per les regions costaneres de la península Ibèrica, des del sud fins al Languedoc francès. Què hi havia a l'interior? Una barreja de pobles cèltes i celtilbers.

D'esquerra a dreta: promocional de la Ruta, promocional corresponent a Puig Castellar, Guia de la Ruta dels Ibers i material didàctic proporcionat pel Museu d'Arqueologia de Catalunya.

3.1.3 Web

Web del Museu de Badalona

<http://www.museubdn.es/>

Dins de la web del propi museu es pot publicitar el Turó i donar les indicacions pertinents per a la visita. Per això, caldria modificar els següents aspectes de la web:

- **Història i continguts:**

En aquest apartat es podria ressaltar de manera més evident la història anterior als romans que en aquests moments queda una mica oblidada.

- **Visites virtuals:**

Es podria plantejar incloure la visita virtual al jaciment, al igual que ja existeixen la visita virtual al Museu i a la fàbrica d'Anís del Mono, realitzada a través de fotografies amb el programa *Live Picture*.

- **Visites al patrimoni històric**

En aquesta secció el Museu ja ha inclòs el Turó d'en Boscà, però es podria ampliar la informació incloent el suggeriment de la visita prèvia al Museu per a recollir la informació necessària per a fer la visita.

- **Agenda d'activitats**

Una vegada establertes les activitats a realitzar al jaciment, aquest seria l'espai propici per publicitar-les.

- **Notícies**

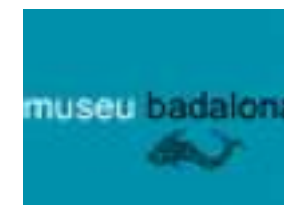
S'haurien d'incloure les notícies que es referissin al Turó d'en Boscà

- **Horaris i adreça**

En aquests moments podem trobar l'horari i l'adreça del Museu, s'hauria d'afegir, per tant, l'horari i l'adreça del jaciment.

- **Botiga**

En aquests moments ja es venen publicacions relacionades amb el ibers, però potser es podria plantejar la possibilitat de vendre també algun objecte amb aquesta temàtica, com per exemple reproduccions de peces, sobretot tenint en compte que el Museu té una peça tan emblemàtica com el *Vas de les Naus*.

Web del Museu d'Arqueologia de Catalunya

<http://www.mac.cat/>

En el cas d'entrar dins de la Ruta dels Ibers, el Museu d'Arqueologia de Catalunya hauria d'incloure dins de la secció dedicada a aquesta tota la informació referent al Turó d'en Boscà, dins de l'apartat dedicat a la tribu dels laietans:

Jaciment ibèric del Turó d'en Boscà

El jaciment del Turó d'en Boscà es troba al barri de Pomar a Badalona. Es tracta d'un poblat ibèric, la història del qual comença cap al segle IV aC, quan s'estableix a la zona un petit nucli d'hàbitat. Més tard i a finals d'aquest mateix segle, s'estableix el sistema defensiu i s'organitza l'estructura urbana del jaciment que s'adequa a l'orografia del terreny. A partir del finals del s. III aC, coincidint amb la presència romana a la Península, el poblat viu una fase de desenvolupament, abandonant-se a l'últim quart del s. II aC.

Turó d'en Boscà

Accés: es pot accedir per dues vies: la primera seria la carretera de la Conreria, desviant-se després cap a la carretera de Can Ruti, i la segona la carretera de Canyet, direcció cap la residència sanitària Germans Trias i Pujol (més coneguda com Can Ruti). Actualment no es pot accedir en cotxe fins el jaciment i s'han de pujar a peu els últims 30 metres fins arribar al Turó. Pel que fa al transport públic, varies línies de l'empresa d'autobusos TUGSAL, arriben fins al mateix punt (B19, B26, B27, B24) podent-se agafar des de la mateixa porta del Museu de Badalona

Horaris: diumenges de 10 a 14 h

Museu

Pl. Assemblea de Catalunya, 1

08911 Badalona

Tel. 93 384 17 50

Fax 93 384 16 62

Correu electrònic: info@museubdn.es

Web: www.museubdn.es

**Museu d'Arqueologia
de Catalunya**

Xarxes socials

Cal aprofitar totes les eines que ens ofereixen les noves tecnologies; en els últims temps les anomenades xarxes socials han experimentat un gran èxit com a mitjans de comunicació i per aquest motiu es fa la següent proposta:

- **Creació d'un perfil de FACEBOOK a nom del Turó:**

Aquesta tasca es podria realitzar des de el mateix Turó amb aportacions fotogràfiques dels visitants. Aquesta experiència ja s'ha implantat amb èxit a la xarxa de biblioteques de la Diputació de Barcelona i en altres jaciments com el de Ca n'Oliver

<http://ca-es.facebook.com/pages/Poblat-Iberic-de-Ca-nOliver-a-Cerdanyola/48235023478>

Turó: <http://www.facebook.com/pages/Badalona-Spain/Turo-den-Bosca/80680007678>

- **Creació d'un Blog**

<http://turodenbosca.blogspot.com>

Altres

La informació relacionada amb el Turó es podria difondre per altres mitjans relacionats amb Internet:

- **Pàgina del Centre Excursionista de Badalona:**

<http://www.cebadalona.org/>

En aquesta pàgina es podria promocionar el Turó com a parada dins de les Rutes realitzades per la Serralada de Marina, establint avantatges pels socis del centre, com descomptes en les visites guiades en grup.

- **Altres pàgines web:**

- Ajuntament de Badalona:

<http://www.badalona.cat/aj-badalona/medi-ambient/ca/muntanya/serralada.html>

Encara que en aquest enllaç sobre les rutes de la Serralada de Marina es cita el Turó d'en Boscà, es podria demanar a l'ajuntament que afegís la informació d'horaris i activitats del jaciment.

- Altres webs turístiques:

<http://www.arqueotur.org/>

Pàgina de turisme arqueològic dedicada a afavorir l'accessibilitat a aquest tipus de patrimoni.

El medi ambient a Badalona

3.1.4 Inclusió en la ruta dels ibers

Utilitat i conveniència de la inclusió a la ruta.

<http://www.mac.cat/cat/Rutes/Ruta-dels-Ibers>

La Ruta dels Ibers és un projecte de turisme cultural coordinat des del Museu d'Arqueologia de Catalunya que té per objectiu donar a conèixer els principals jaciments ibèrics de Catalunya, així com els pobles que els habitaven. Com ja hem vist pot ser un mitjà de difusió molt important, ja que pot fer entrar al jaciment en una xarxa d'informació molt més gran que la que podria assolir per si mateix. A més, els avantatges no es queden només en aquest increment de la difusió, sinó que impliquen el finançament d'una sèrie d'elements, que, el Museu de Badalona no podria proposar dins de l'àmbit de la seva gestió com a museu local dedicat principalment a les restes romanes. Aquests són la senyalització completa de l'assentament i les publicacions que se'n deriven de la seva difusió. Es pot afegir que al ser un projecte de caire turístic, també es difonen la resta d'equipaments que es poden trobar al voltant del jaciment ja siguin museus, rutes, restaurants etc...

La utilitat d'aquest projecte no només és en el sentit del que pugui obtenir el Turó per part del Museu d'Arqueologia de Catalunya, sinó que és una proposta de dos sentits en la que la Ruta va guanyant en informació i completant la visió que dels pobles ibèrics del Nord és té. Així doncs, amb l'entrada del Turó d'en Boscà, s'està contribuint al major coneixement de la tribu dels Laietans, tant pel que fa a l'urbanisme com als aspectes de la vida quotidiana o a les relacions que hi havia entre els diferents assentaments; completant d'aquesta manera la visió global d'aquest poble cada vegada més.

3.2 DIDÀCTICA

3.2.1 Activitats

En aquesta secció intentarem incloure aquelles activitats indispensables per al funcionament del jaciment, però també altres que estan funcionant en altres assentaments i algunes que sorgeixin de la pròpia naturalesa de les restes del Turó.

- **Visites guiades**
Es refereix bàsicament a les visites concertades, dirigides a un públic adult o familiar. Amb reserva prèvia.
- **Visites escolars**
A partir d'un dossier didàctic, els nens podran fer una visita i aprendre tot el que cal saber sobre els antics habitants del Turó. Amb reserva prèvia.
- **Sóc arqueòleg!**
Aquesta experiència, ja s'ha dut a terme en altres jaciments com Ca n'Oliver. Es tracta d'un joc de pistes per a nens entre 8 i 12 anys, per descobrir el món de l'arqueologia. Es faria en unes dates concretes i l'accés seria lliure. També estaria disponible per a escoles que volguessin fer una visita amb una orientació lúdica.
- **Ens vestim d'ibers**
En aquest taller, els nens s'afegeixen a la tradició que existeix al Museu de Badalona de realitzar activitats de reconstrucció històrica. També es realitza en altres jaciments. Es tracta d'un taller d'indumentària i joc de disfresses per a nens de 6 a 10 anys. Es faria en unes dates concretes i l'accés seria lliure. També estaria disponible, per a escoles que volguessin fer una visita amb una orientació lúdica.

- **Descobrir els poblats laietans**

En aquest cas, el Turó d'en Boscà s'afegiria a l'activitat que es realitza en diversos assentaments, i que consta d'una visita guiada i joc de comunicació amb miralls entre els diferents poblats. Està dirigida a un públic familiar i es realitzaria d'acord amb els altres jaciments.

- **A vista d'iber**

Taller que es fixa en els tret central dels discurs museològic del jaciment. Consta d'una visita guiada i joc de localització de diferents ítems del paisatge com turons, edificis singulars, accidents geogràfics etc... Incidiria en el paper del jaciment com a mirador i seria una activitat pròpia del Turó d'en Boscà. Dirigida a un públic escolar amb reserva prèvia. A partir de 8 anys.

- **Cap de setmana ibèric**

Es tracta d'un cap de setmana a l'any (primer cap de setmana d'octubre) en el qual es realitzen diverses activitats culturals als principals jaciments ibers de Catalunya. En definitiva es tractaria d'afegir-se a aquesta iniciativa que inclou activitats infantils, tallers d'arqueologia, animacions històriques, conferències i degustacions entre d'altres. Implicaria obrir tot el cap de setmana d'activitats i estaria dirigit a tots els públics.

3.2.2 Publicacions i eines didàctiques

Publicacions i eines didàctiques adaptades a la ruta

Una vegada més ressaltarem el fet que totes les publicacions didàctiques referents a la Ruta dels Ibers són proporcionades pel MAC una vegada el jaciment passa a formar part d'aquesta. Els materials que ofereix són:

- **Crèdit variable d'ampliació de La Ruta dels Ibers**
Crèdit variable de secundària de l'àrea de ciències socials per treballar la cultura ibèrica a Catalunya, a partir dels principals jaciments arqueològics del nostre país. Inclou llibre del professor i de l'alumne.
- **Materials del Cap de Setmana Ibèric**
Inclou diferents obsequis com una carpeta amb material didàctic o un llibre d'enganxines.

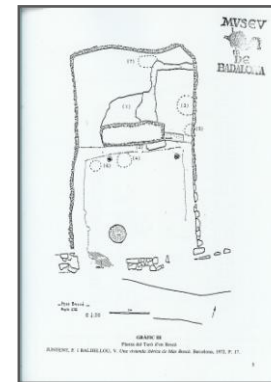
A més el MAC ofereix també altres materials en préstec:

- **Maletes didàctiques**
El MAC ofereix, en qualitat de préstec, una sèrie de maletes didàctiques que recullen una sèrie de reproduccions d'objectes museístics, oferint tot un seguit de possibilitats i suggeriments per treballar. Cada maleta serveix per aprofundir en un tema concret; en aquest cas, **Els ibers: avenços tècnics i culturals**, que conté: reproduccions de peces, fitxa tècnica de cadascuna de les peces reproduïdes, dibuix d'un poblat ibèric, dibuix d'un vestit ibèric, *El llibre dels ibers. Viatge il·lustrat a la cultura ibèrica* diapositives amb guió explicatiu i el dossier *Món ibèric*. El servei de préstec és gratuït

Publicacions i eines didàctiques pròpies

El Museu de Badalona ja compta amb un dossier didàctic sobre el Turó d'en Boscà; aquest dossier consta de dues parts: la primera és informativa i es basa en la lectura dels continguts i l'observació del jaciment i de l'exposició permanent del Museu, la segona es un quadern de treball per realitzar amb la informació obtinguda de la visita. Aquest material està format per continguts del Turó i del Puig Castellar. Es tractaria, per tant, de fer una revisió d'aquesta eina i adaptar-la a la nova situació del jaciment, amb nous continguts i un altre punt de vista més complert. Pel que fa a la publicació, de la mateixa manera que els dossier antic, es tractaria d'un treball de reprografia .

Dossier existent: “Els ibers: els primers avantpassats amb nom conegut”

Proposta:

1 Els ibers

En aquest apartat s'aprofitarien els mapes i la selecció de textos que ja es troben al dossier original

2. Turó d'en Boscà. Poblat ibèric

Breu explicació i aprofitament de l'activitat proposada al dossier antic.

3. El poblat

- *Fortificació del poblat: torre i escales*

En aquest punt s'explicarà el sistema defensiu del Turó, la guerra a la societat ibèrica i les relacions que podien tenir amb altres pobles així com altres aspectes de la vida dels ibers.

- *Els carrers:*

Aquesta parada ens servirà per explicar el sistema de terrassament amb el qual van construir el poblat i els diferents tipus de camis que utilitzaven per desplaçar-se per aquest. Quants carrers de cada tipus trobem?

- *El Turó d'en Boscà i altres jaciments*

Relacionat amb el punt de parada 4 (mirador Tiana - Montgat). Des d'aquest punt es pot veure la costa cap a Tiana i Montgat i els turons d'aquesta zona, així completem la visió panoràmica que des del Turó d'en Boscà es tenia de tot el seu entorn. Com dominaven els ibers laietans el seu territori.

- *Les cases: formes de construcció*

S'aprofitarà el dossier existent, afegint alguna imatge entenedora.

- *Les cases: la vida domèstica:*

Es farà una selecció de les parts del dossier que parlen sobre la casa excavada a la roca i sobre el teixit en època ibèrica.

- *Sitges*

Es parlarà, en aquest punt final, de les tasques agrícoles, així com de l'aprofitament de l'excedent per al comerç. També és un bon punt per parlar de l'amortització de jaciment i del seu abandonament.

4. Treball al Museu

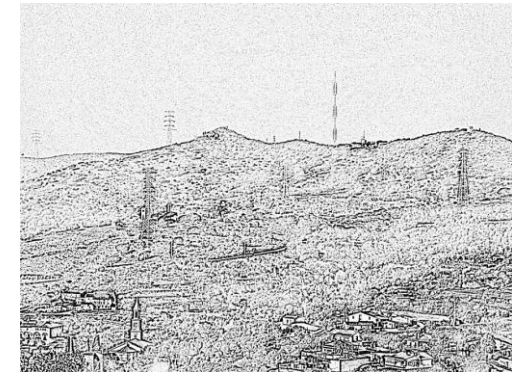
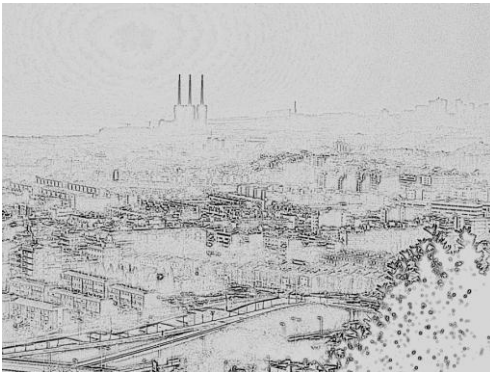
Aprofitarem diverses preguntes recollides al dossier ja existent i animarem als participants a recollir informació i plantejar preguntes abans de començar la sortida

5. Treball a la sortida

Encara que ja es plantegen diverses tasques en les diferents parades de la sortida, es pot plantejar aquesta per separat, ja que els seus continguts es refereixen a diverses parts de l'assentament:

“A vista d’iber”

Es presentaran unes vistes panoràmiques esquemàtiques, a les quals s’hauran d’assenyalar diversos punts del paisatge, fomentant així el paper de mirador del Turó.

6. Treball després de la sortida

S’aprofitaran els materials existents al dossier

4. RECURSOS ECONÒMICS

4.1 DESPESES

Projecte

Projecte	Preu €
Material i desplaçaments	560,00
Conceptualització, disseny creatiu i museografia	5000, 00
Investigació i documentació dels continguts museogràfics	2000,00
Total	7560,00

Projecte i despeses derivades amb IVA inclòs (+ 16%)	9000,00
--	----------------

Infraestructures

Quantitat	Infraestructures	Preu €
x 1	Escala de 4 m de fusta tractada per l'exterior. Construcció i instal·lació amb ancoratges	1935,00
x 1	Escala de 1 m de fusta tractada per l'exterior. Construcció i instal·lació amb ancoratges	1640,00
x 6	Cartells d'alumini retolats i envernissats de 15 x 30 cm. Amb instal·lació. 275 €/ut.	1650,00
x 1	Cartell retolat de 50 x 50 cm d'alumini tipus sandvitx instal·lat sobre la tanca existent	420,00
130 m	Barana de 130 m de llarg, amb 130 pilars d'acer, amb fonaments de formigó i 260 m de cable d'acer. Amb instal·lació	12880,00
Total		18525,00
+ IVA a aplicar 16 %		21489,00

Publicacions:

Quantitat	Publicacions	Preu €
x 5000	Tríptic. 10 x 21 cm tancat, 30 x 21 cm obert. Paper : Estucat Brillo de 135 g/m2. Tintes: 4/4 colors. ENQUADERNACIO : grapat.	594,47
x 2000	Guia: 15 x 10,5 cm. 20 Pàg. Paper : PRESCOL MATE VOLUMEN de 125 g/m2. Tintes: 4/4 colors. ENQUADERNACIO : grapat.	735,37
Total		1329,84

+ IVA a aplicar 16 %	1542,61
----------------------	----------------

Total:

Total amb IVA inclòs	32031,61 €
-----------------------------	-------------------

4.2 INGRESSOS

Els ingressos en l'àmbit del jaciment, es limitaran a el material d'acompanyament de les activitats i la venda d'objectes relacionats amb el Turó.

Principalment destacarem:

- **Visita escolar:**

Es cobraran els materials d'acompanyament, es a dir, el material didàctic : **“Els ibers: els primers avantpassats amb nom conegut”**. En aquest cas es calcularà el nombre de participants en l'activitat i es cobraran les despeses de reprografia. Per això no hem inclòs aquest material en el pressupost.

- **Guia:**

Aquesta s'oferirà de manera gratuïta a les persones que concertin les visites guiades. La resta de visitants la podran adquirir al Museu de Badalona o al mateix jaciment.

5. ETAPES D'EXECUCIÓ

5.1 ETAPES D'EXECUCIÓ

1 any abans	Presentació del projecte
10 mesos	Guió definitiu (elements del jaciment i publicacions)
8 mesos	Contactes amb els realitzadors
6 mesos	Projecte executiu, textos i imatges
4 mesos	Execució, fabricació i muntatge dels elements
7-6 setmanes	Instal·lació al jaciment
7-6 setmanes	Impressió de les publicacions
6 setmanes	Supervisió
5 setmanes	Recollida d'informació fotogràfica i documental del projecte finalitzat
3 setmanes	Elaboració del document de sol·licitud per entrar a formar part de la Ruta dels ibers (continguts presents en el projecte d'adequació)
	Presentació de la sol·licitud per entrar a formar part de la Ruta dels ibers

6. AVALUACIÓ

6. AVALUACIÓ

En aquest apartat es realitzarà una avaluació de la intervenció d'adequació al Turó d'en Boscà

Avaluació de les accions proposades per a l'adequació

- *Conservació:*
La proposta de campanyes regulars de neteja i consolidació, es basa en la línia que ja segueix el Museu de Badalona, per tant es continua amb un sistema que ja funciona.
- *Discurs Museològic:*
Ocupació del territori: es un punt que ja es tracta en altres jaciments però molt de passada. Es tracta de proposar aquest tema com a motiu principal i explicar una sèrie de realitats que no s'exposen en altres assentaments.
- *Infraestructures bàsiques:*
 - *Circulació i senyalització:*
 - Es definirà una ruta de circulació coherent i uns elements de senyalització senzills, ja que tindran un caràcter provisional si es passa a formar part de la Ruta, però també resistents per si no s'aconsegueix. També s'adequaran els camins de pas.
 - S'enumeraran els elements que proporciona el MAC, per recalcar els avantatges que pot comportar la intervenció.
 - *Seguretat:* es definiran les estructures de seguretat i el personal.
- *Proposta de Museïtzació*
 - *Guió:* continguts temàtics de cadascuna de les parades de la ruta de circulació.
 - *Museografia:*
 - Projecte museogràfic: elements que coincideixen amb els que ja s'havien establert per a la senyalització
 - *Museografia dels diferents espais:* proposta utilitzant els elements que proporcionaria el MAC si el Turó entrés a formar part de la Ruta dels Ibers. Té com a finalitat demostrar al Museu de Badalona la conveniència de l'adequació del jaciment i formar part de la sol·licitud adreçada al MAC una vegada realitzat el projecte.

- *Difusió*
 - *Tipus de visita*: establiment d'un horari de visites fix, creació de diferents tipus de visites segons els públic, preus etc...
 - *Publicacions*
 - Enumeració de les publicacions proporcionades pel MAC
 - "Publicacions provisionals": realització d'una guia i un tríptic per part del Museu de Badalona, que complementin la visita.
 - *Web*: presència del Turó a diferents webs dedicades al patrimoni així com iniciatives adreçades a les noves xarxes socials
- *Didàctica*:
 - *Activitats*: s'inclouran aquelles activitats indispensables per al funcionament del jaciment, però també altres que estan funcionant en altres assentaments i algunes que sorgeixin de la pròpia naturalesa de les restes del Turó.
 - *Publicacions i eines didàctiques*:
 - Enumeració de les publicacions proporcionades pel MAC
 - El Museu de Badalona ja compta amb un dossier didàctic sobre el Turó d'en Boscà. Es tractaria, per tant, de fer una revisió d'aquesta eina i adaptar-la a la nova situació del jaciment, amb nous continguts i un altre punt de vista més complet.

En definitiva es realitza una intervenció que per una banda adequa el jaciment per a la seva visita i li dona uns continguts concrets, i per altra fa que el Turó compleixi els requisits per entrar a la Ruta dels Ibers. A més, s'enumeren els elements que el MAC proporcionaria en entrar a la Ruta com a impuls per entendre les avantatges d'adequar el jaciment.

Resultats esperats

- **Aprovació i realització del projecte**
 - Adequació del jaciment: conservació, adaptació dels camins de pas, realització de millores en la seguretat, instal·lació de la senyalització etc...
 - Edició de les publicacions i eines de difusió
 - Creació d'un informe per a la sol·licitud d'inclusió del Turó d'en Boscà a la Ruta dels Ibers una vegada realitzat el projecte.
- **Sol·licitud d'entrada a la Ruta del Ibers**
 - Sol·licitud del Turó d'en Boscà al Museu Arqueològic de Catalunya una vegada ja hagin finalitzats les actuacions necessàries. Es presentarà un informe amb les millores realitzades, que inclogui el discurs museològic del jaciment així com la manifestació de que compleix tots els requisits necessaris per entrar a formar part de la Ruta dels Ibers. També es donarà a conèixer la proposta museogràfica que es plantejava en el projecte inicial.
- **Inclusió a la Ruta dels Ibers**
 - Inclusió en un conjunt més gran d'elements patrimonials que doni publicitat i coherència al jaciment.
 - Creació i instal·lació de la senyalització proporcionada pel Museu Arqueològic de Catalunya que equipari al Turó d'en Boscà a altres assentaments de la zona.
 - Difusió del jaciment a través de publicacions, activitats etc...
- **Difusió del jaciment**
 - En definitiva quan es planteja un projecte d'aquestes característiques, la principal finalitat es difondre de la millor manera el patrimoni de la zona i fer-lo arribar al major nombre de persones possible.

Avaluació final

- **Aplicabilitat**

El projecte parteix d'unes necessitats reals d'adequar el jaciment ibèric del Turó d'en Boscà; aquest assentament declarat Bé Cultural d'Interès Nacional està sense museïtzar i per tant es inaccessible per a el públic general. Falta en el discurs històric de Badalona un equipament que parli dels orígens de la ciutat abans de l'arribada dels romans. A més d'aquests aspectes s'han detectat una sèrie de moviments a la zona, tant per part dels veïns que volen una protecció de les zones rurals del seu municipi, com per part de la comunitat acadèmica que vol que es declari la zona com d'interès etnològic.

- **Viabilitat**

El Museu de Badalona, com a museu local, ha pres l'estratègia de donar preferència a les restes romanes, per tant es presenta un projecte que tant logísticament com econòmicament és realitzable. Es planteja d'aquesta manera com a una inversió que pot reportar majors beneficis si s'aconsegueix entrar a la Ruta dels Ibers, tant pel que fa als elements museogràfics aportats com pel fet d'entrar a formar part d'un cercle més ampli que beneficiarà la difusió del Turó i del Museu i els seus equipaments en general.

- **Rigorsitat**

Aquest projecte parteix de les informacions aportades pel Museu de Badalona que des de el primer moment ha excavat i gestionat el jaciment; per tant parteix d'uns continguts de primera mà basats en la recerca dels professionals d'aquesta institució i pretén oferir un discurs comprensible però rigorós amb la realitat.

- **Singularitat**

Per si mateix el Turó d'en Boscà ja presenta diverses singularitats: la tipologia poc corrent entre assentament de cim i de vessant, la casa excavada a la roca, la troballa del Vas de les Naus etc... Però el projecte es dirigeix a ressaltar un aspecte diferent a d'altres jaciments: el domini del paisatge. La majoria d'assentaments, fan un recorregut pels diferents punts d'interès i n'expliquen les característiques; en aquest projecte s'ha volgut que totes aquestes informacions estiguin unides per un fil conductor que es reflecteixi en tots els apartats sense deixar d'explicar els diferents elements. A més, aquest tema (domini del paisatge o territori) no només afecta al Turó, sinó que d'alguna manera integra els altres assentaments que són visibles creant una xarxa de continguts molt més amplia.

7. BIBLIOGRAFIA

7.1 BIBLIOGRAFIA

- III Congreso Internacional sobre Musealización de Yacimientos Arqueológicos : de la excavación al público : procesos de decisión y creación de nuevos recursos : Zaragoza, 15, 16, 17 y 18 de noviembre de 2004. Zaragoza. Institución Fernando el Católico. 2005
- BALDELLOU, V. "Excavaciones en el poblado preromano de Mas Boscà" *Butlletí del Museu Municipal de Badalona. Amistat*, núm. 4. pàg. 8-9. Badalona. 1969
- BELARTE, M.C i BARBERÀ, J. "La casa ibèrica a la Catalunya litoral: els elements i la distribució". *Cota Zero* núm. 10. pàg.38-48. Vic. 1994
- BERT, M i GRALT, J. "El clima mediterrani, microclimes i vegetació de Badalona". *Carrer dels arbres*, núm. 30. pàg.3-14. Badalona. 1982
- BOFILL, G i PRAT, N. "Situació i relleu de Badalona". *Carrer dels arbres*, núm. 29. pàg. 3-8. Badalona. 1982
- DE LA VEGA, J. "Recinto urbano fortificado del Turó de Can Boscà (Badalona)". *Mediterranea*, núm. 2. pàg. 10-22. Badalona. 1966
- GUITART, J., PADRÓS, P. "El Turó d'en Boscà" a *Les excavacions a Catalunya en els darrers anys*. pàg. 179-180. Barcelona. 1982
- GUITART, J i PADRÓS, P. "El poblat ibèric del Turó d'en Boscà". *Carrer dels arbres*, núm. 3. Pàg. 29-33. Badalona. 1987
- GUTIÉRREZ, M. LI. *Els ibers*. Puig Castellar, poblat laietà. Barcelona. Editorial Graó de Serveis Pedagògics. 1987
- JUNYENT, E. i BALDELLOU,V. *Una Vivenda ibèrica de Mas Boscà*. Barcelona. Universitat de Barcelona. 1972
- MUSEU DE BADALONA. *Baetulo ciutat romana*. Badalona. Museu de Badalona. 2003
- MUSEU DE BADALONA. El Turó d'en Boscà (Badalona. El Barcelonès). *Informe per a la declaració de Bé d'Interès Cultural Nacional en la Categoria de Zona Arqueològica*. Sense publicar.

- PALET, J.M. *Estudi territorial del Pla de Barcelona : estructuració i evolució del territori entre l'època iberoromana i l'altmedieval : segles II-I aC-X-XI dC*. Barcelona. 1997
- PREVOSTI, M. "Cronologia i poblament de l'àrea rural de Baetulo". *Monografies Badalonines*, núm. 3. pàg. 49-58. Badalona. Museu de Badalona. 1981
- PUJOL, A. *Els ibers, vida i cultura*. Barcelona. Barcanova. 1992
- SANMARTI, J i SANTACANA, J. *Els ibers del nord*. Barcelona. Rafael Dalmau. 2005
- SANMARTI, J i SANTACANA, J. "L'urbanisme protohistòric a la costa de Catalunya". *Cota Zero* núm. 10. pàg. 27-37. Vic. 1994
- SAGUÉS, Ramón. "Taula rodona: recerca, ensenyament i patrimoni local. Consideracions sobre la presentació del cas de Puig Castellar com a exemple per aquestes jornades". *III Seminari Arqueologia i Ensenyament. Barcelona, 16-18 de novembre, 2000. Treballs d'Arqueologia*, núm. 6. pàg. 193-203. Barcelona. 2000
- ZAMORA I MORENO, Dolors. *Les ceràmiques de vernís negre del poblat ibèric del Turó d'en Boscà; aproximació a la interpretació històrico-arqueològica del poblat*. Igualada. Arqueoanoia. 1995
- ZAMORA i MORENO, D., GUITART i DURAN, J., GARCIA i ROSELLO, J., "Fortificacions a la Laietània litoral: Burriac (Cabrer de Mar) i el Turó d'en Boscà (Badalona). Cap a un model interpretatiu de l'evolució del poblament ibèric laietà" dins AA. VV., *Fortificacions. La problemàtica de l' Ibèric Ple: (segles IV-III a. C.)*. Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica, Manresa, 6-9 desembre 1990, Manresa, 1991

7.2 DOCUMENTS OFICIALS

- BOE núm. 76 de 28 de març de 1996
- BOE núm. 183 de 01 de agost del 2000
- DOGC núm. 2182 de 15 de març de 1996
- DOCG núm. 3172 de 30 de juny del 2000

7.3 WEB

- Ajuntament de Badalona
www.badalona.cat
- Ajuntament de Cerdanyola del Vallès
www.cerdanyola.cat
- Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet
www.grame.net
- Badalona Comunicació
www.badalonacom.cat
- Bastida de les Alcusses
www.museuprehistoriavalencia.es

- Boletín Oficial del Estado
<http://www.boe.es/>
- Caixa Laietana
www.caixalaietana.es
- Caja de Ahorros del Mediterráneo
www.cam.es
- Centre Excursionista de Badalona
<http://www.cebadalona.org/>
- Ciutadella Ibèrica de Calafell
www.ciutadellaiberica.com
- CODEX
www.codex.cat
- Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya
<http://www.gencat.cat/dogc/>
- Ensérune
<http://enserune.monuments-nationaux.fr/>
- Facebook dedicat al poblat ibèric de Ca n'Oliver
<http://ca-es.facebook.com/pages/Poblat-Iberic-de-Ca-nOliver-a-Cerdanyola/48235023478>
- G-grop
www.g-grop.com

- IberCaja
www.ibercaja.es
- MidiGrup
www.midigrup.com
- Musear
www.musear.com
- Museu d'Arqueologia de Catalunya
www.mac.cat
- Museu de Badalona
www.museubdn.es
- Museu Torre Balldovina
www.minorisa.es/mtbsc/
- Numancia
www.celtiberia.net
- Parc de la Serralada de Marina
<http://www.viuelparc.org/marina/marina.php>
- Pobles de Catalunya
www.poblesdecatalunya.cat
- Puig Castellet
http://es.lloretdemar.org/yacimientos-ibericos-de-puig-de-castellet_1015_6_27_0_1.html

- Revistes Catalanes amb Accés Obert
www.raco.cat
- TUGSAL
www.tugsal.net
- Vila del Casale. Piazza Armerina
www.villaromanadelcasale.it
- Voluntaris de Badalona
<http://www.interbook.net/colectivo/v.badalona/>

ANNEXOS

FULLETÓ

Serveis:

Visites guiades
Activitats infantils
Activitats familiars
Visites escolars
Venda de publicacions

Llocs pròxims d'interès:

Espais Urbans:

Barcelona
Badalona
Montgat

Espais Naturals:

Parc de la Serralada de Marina
Platges de Barcelona

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Accessos /com arribar-hi:

Es pot accedir per dues vies:

Carretera de la Conreria, desviant-se després cap a la carretera de Can Ruts.
Carretera de Cinyet, direcció cap la residència sanitària Germans Trias i Pujol (Can Ruti).
Actualment no es pot accedir en cotxe fins el jaciment. I s'han de pujar a peu els últims 30 metres fins arribar al Turó.
Transport públic: varies línies de l'empresa d'autobusos TUSGSA; arriben fins al mateix punt (B15, B26, B27, B24).

Horaris:
Diumenges de 11 a 14

Informació i reserves:

Museu de Badalona:

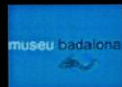
Adreça: Plaça de l'Assemblea de Catalunya, 1.

Horaris: de dimarts a dissabte de 10 a 14 i de 16 a 20, i diumenges de 10 a 14.

Preu d'entrada: gratuït

Jaciment ibèric del Turó d'en Boscà

1. Introducció

Turó d'en Boscà : s. IV aC fins a l'últim quart del s. II aC. Es tracta d'un important assentament d'unes 2 ha, situat sobre una elevació en un turó de 198 m. Es troba per tant en una posició estratègica, des de on pot dominar el Vallès i el pla de Barcelona i la vall del Besòs. És un dels pocs exemples que es troben a cavall entre la classificació d'assentament de cim i de vessant. L'estructura urbana del jaciment que s'adequa a l'orografia del terreny, construint terrasses sostingudes per murs, on es van assentar els habitatges. Possedeix un fort sistema defensiu.

2. Sistema defensiu

Muralia: Consta de dos panys de muralia, units una possible torre de planta circular. La muralia està construïda amb pedres de mida gran falcades amb pedres més petites, en sec o amb fang; es pensa que és anterior segle II aC.

Torre rectangular i escales: la torre fa 5,85 x 9 m i els seus murs fan 1,30 m d'amplada. Està construïda amb grans blocs de pedra. Entre aquesta construcció i el panys de la muralia es conserva una escala de sis grans; té 1,5 m d'amplada a la part inferior i es va fent cada cop més estreta a mesura que es puja.

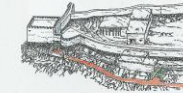
Funicó: en moltes ocasions aquest tipus de fortificació no tenia només un caràcter defensiu, sinó que com a element de prestigi.

3. Trama urbana: carrers

Radials o longitudinals (escales): que connectaven les diferents terrasses. Eren esglaonats, i tenien com a límit les parets de les cases. En coneixem dos: un de 2,40 m d'amplada (escales per les quals es circula durant la visita). L'altre de 2,60 m.

Transversals a l'eix de la muntanya: ubicats a les terrasses construïdes, per tenir un espai pla per caminar. Només en coneixem un, que serà per on es circularà a la visita.

4. Posició estratègica del jaciment

5. Casa d'una sola habitació

Ens trobem davant una casa excavada a l'any 1979, fa 7 m de llargada per 3,50 i 4,30 m, ja que no és regular. Dins d'aquesta casa s'ha localitzat una sitja domèstica i restes d'una llarg de foc. Estava construïda amb sòcol de pedra, i probablement amb murs de tovet. No se sap com era la coberta, però es pensa que podria ser pla o d'un sol vessant.

6. Les casa excavada a la roca.

Excavada a l'any 1968, aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. II aC. La qual cosa va fer que es poguessin trobar els materials mobles in situ, fet, que va aportar molta informació als investigadors. L'interior d'aquesta casa estava dividit en tres habitacions, la davantera (la més gran), era la destinada a l'habitatge. Les dues del fons s'utilitzaven com a magatzems. Al centre de la primera habitació es va trobar una llar de foc i a prop de la porta, una sitja "domèstica".

7. Les sitges

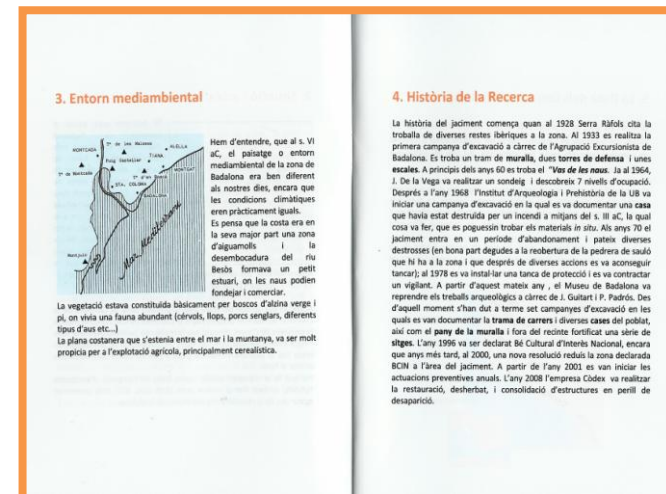
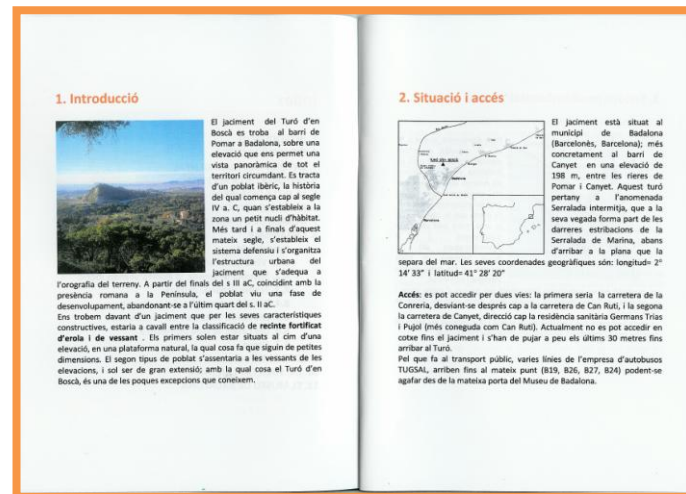
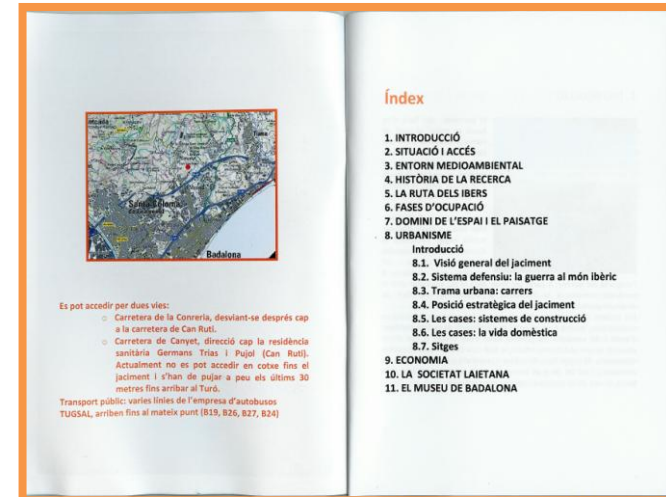
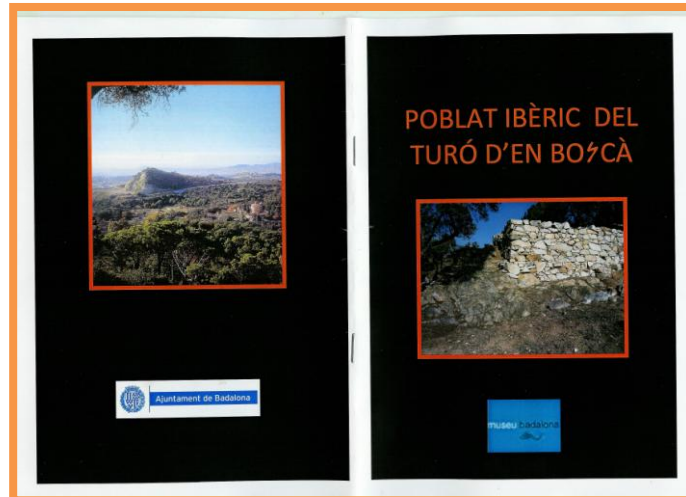
Les sitges eren estructures de forma ovalada excavades al terra i recobertes d'argila per impermeabilitzar-les; la conservació es basava en el tancament total de la sitja que impedia l'entrada d'oxigen i per tant la fermentació del gra. S'han trobat un total de sis, de les quals, tres es poden considerar d'ús domèstic o familiar mentre que les altres tres són molt més grans i estan ubicades al costat de la torre i la muralia. Aquestes darreres van ser amortitzades al tercer quart del segle II aC.

Els cereals, sobretot el blat eren primordials en la dieta ibèrica i ja al s. V aC es coneixia l'ús del molí rotatori.

Les sitges més grans, adossades al costat de la torre servien per emmagatzemar un excipient que no estava destinat a l'ús domèstic sinó al comerç. Obtenien, així, objectes de prestigi a canvi de matèries primeres.

GUIA

5. La Ruta dels Ibers

La Ruta dels Ibers és un projecte de turisme cultural coordinat des del Museu d'Arqueologia de Catalunya que té per objectiu donar a conèixer els principals jaciments ibèrics del nostre país, així com els pobles que els habitaven.

El territori ibèric estava ocupat per diferents pobles, dels quals coneixem el nom gràcies als textos dels escriptors grecs i romans. La Ruta dels Ibers està formada per 17 jaciments ibèrics museïtzats, estructurats en 7 itineraris que mostren els escenaris propis de cadascun d'aquests pobles.

La ruta del país dels laietans inclou la visita als poblats ibèrics de Ca n'Oliver, a Cerdanyola del Vallès i de Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet.

6. Fases d'ocupació

Fase pre-urbanística: primera meitat a mitjans del s. IV a.C. Fase hipotètica, de la qual no s'han trobat estructures, i que queda corroborada per un conjunt de ceràmiques àtiques, encara que es desconeix el tipus d'assentament.

Primera fase urbanística: segona meitat del s. IV a.C. Època de construcció de la muralla, i molt probablement de creació de l'entramat urbanístic. Hem de tenir en compte que no es pot relacionar aquest moment amb material datable; però és un moment d'estructuració del nucli laietà.

Segona fase urbanística: primera meitat del s. III a.C. Es construeix la torre rectangular (adjunta i adossa a la muralla, i per tant, és posterior). També es construeixen les escales i la possible torre rodona.

Primera fase d'amortització: primer quart del s. II a.C. Aquesta fase només es pot documentar en una casa del poblat (la casa excavada a la roca) que es va incendiar. Amb els coneixements actuals, cal dir que sembla un fet aïllat.

Segona fase d'amortització: segona meitat del s. II a.C. Època d'amortitzacions successives i abandonament del poblat. Cal diferenciar dues etapes: l'enderroc de la muralla a mitjans del segle II a.C. (aquesta no es va tornar a reconstruir) i l'abandonament de les estructures domèstiques a l'últim quart d'aquest mateix segle. No s'ha documentat cap índex de violència en aquest abandonament.

Darrera ocupació: entre el 100 i el 90 a.C. Ocupació probablement puntual que es documenta per un rebass artificial realitzat a la roca per establir-hi una terrassa.

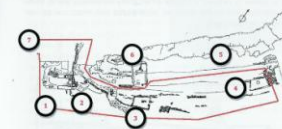
7. Domini de l'espai i el paisatge

Els habitants d'aquest poblat van escollir l'ocupació en elevació, la qual cosa els permetia un domini de la zona, com per exemple de les principals vies de comunicació: tant de la costa com del riu Besòs, que era el pas natural entre la mateixa costa i l'interior del seu territori. També cal destacar la relació amb altres grups de poblament (també de laietans), en aquest cas amb el Puig Castellar i amb el Turó de les Malasses, que són els més propers i totalment visibles des del jaciment. Aquesta organització els hi permetia el domini sobre el terreny que els proporcionava els recursos necessaris per a la seva subsistència.

8. Urbanisme

Introducció
En aquest apartat explicarem la ruta de circulació i els principals elements que trobarem.

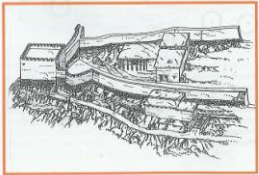

1. Introducció: explicació del poblat.
2. Sistema defensiu
3. Sistema urbanístic: aterrossament, escales per a la circulació.
4. Mirador (Tassa - Montgat)
5. Les cases: sistemes de construcció
6. Les cases: la vida domèstica
7. Sitges

8.1 Visió general del jaciment

El poblat ibèric del Turó d'en Boscà feia uns 2 ha. Quedava fortificat per una muralla, de la qual es conserven algunes restes, amb torres adossades, com la torre quadrangular que podem observar a l'inici del recorregut.

Tot el poblat es va haver d'adaptar a l'orografia del terreny que es troba en desnivell, construint terrasses sostingudes per murs, on es van assentar els habitatges.

8.2. Sistema defensiu: la guerra al món ibèric

Muralla: Consta de dos panys, unes per una torre de planta circular. La muralla està construïda amb pedres de mitja gran, falcades amb pedres més petites, en sec o amb fang.

Presenta un engruiment cada 4,5 m, la qual cosa ha fet pensar que consistia d'una sèrie de torres adossades.

Torre rectangular i escales: la torre fa 5,85 m d'amplada per 9 m de llargada i els seus murs fan 1,30 m d'amplada. Està construïda amb grans blocs de pedra. S'assenta directament a la roca, que en alguns punts va ser rebaixada. Entre aquesta i el panys de la muralla es conserva una escala de sis graons, que donava accés a la torre; té 1,5 m d'amplada a la part inferior i es va fer cada cop més estreta.

Funció: en moltes ocasions aquest tipus de fortificació no tenia només un caràcter defensiu, sinó com a element de prestigi, per mostrar el poder de l'assentament davant les altres tribus.

La guerra al món ibèric:
A la societat laietana l'artificiació guerrera forma el grup dirigent. L'armament és de tipus cèltic: grans escuts, espases rectilínies i cascos de ferro o bronze. Els Ibers no tenien exercits pròpiament dits, el comandament de les tropes es donava temporalment i el seu sistema d'atac era més semblant a les ruzies, que no pas a la planificació militar. La infanteria formava en gran part els exercits; els cavalls, eren elements de prestigi. Malgrat això els guerrers ibèrics eren molt apreciats i van ser reclutats per romans i cartagineses.

8.3. trama urbana: carrers

L'estructura del Turó és aterrossada, adaptant-se a l'orografia del terreny. Consta de dos tipus de carrers:

- Radials o longitudinals: que connectaven les diferents terrasses. Enen englonons, i tenien com a límit les parets de les cases (imatge de Fesqueria). En coneixem dos: un es va descobrir a la campanya del 1979 i té 2,40 m d'amplada (localitzat per les quals es circula durant la visita). L'altre es va trobar al 1982 i en té 2,60 m.
- Transversals: ubicats a les terrasses construïdes, per tenir un espai pla per caminar, semblà que no estaven pavimentats. Només en coneixem un (imatge de la dreta)

8.4. Posició estratègica del jaciment

Posició estratègica del jaciment:
A la Laietània, el territori estava jerarquitzat a partir de grans assentaments, assentaments de segon ordre (com el Turó) i altres nuclis més petits dedicats a la producció agrícola. Aquesta jerarquització del territori implicava també un absolut control d'aquest, al voltant del Turó d'en Boscà, trobem altres nuclis, també situats en turons, els quals eren visibles entre ells i més podien dominar visualment tot el pla de Barcelona. Així, per exemple, trobem el Puig Castellar, el Turó de les Malasses, Montcada i Reixac i Sant Fost de Campventós i, després, el Turó de Montgat, la Cadira del Bisbe, Premà de Dalt i Burriac. Aquests jaciments formaven una mena de "cadena" visual.

Vas de les naus:
En aquesta gerreta de tipus bitroncocònic, trobada a la casa excavada a la roca podem observar una decoració incisa que representa dos vauels grecs, un arribant i un altre allunyant-se de la costa; el mar es representa amb línies ondulades verticals. També queda representat un estrog de la línia de costa, esdevenint la primera escena marítima que ha proporcionat l'arqueologia catalana.

8.5. Les cases: sistemes de construcció

Casa d'una sola habitació:
Excavada a l'any 1979, té 7 m de llargada per 3,50 i 4,30 m, ja que no és regular. Dins s'ha localitzat una sala domèstica i restes d'una llar de foc. Estava construïda amb sòcol de pedra, i probablement amb murs de tovet.

Sistemes de construcció:
Es poden classificar en tres tipus (d'una, dues o tres habitacions). Sembla que les cases no tindrien més d'un pis. Pel que fa al sistema constructiu, també cal parlar de tres tipus: les construïdes en un rebaix natural de la roca, les que consten de murs de pedra i tovet i una barreja de les dues anteriors; el tipus més comú és el de les construïdes amb sòcols de pedra damunt dels quals s'alcegen parets de tovet o tipla. Només s'han localitzat dues entrades a les cases, i es troben a un lateral de la paret frontal. Si parlem dels terres, sembla que estaven fets de terra llaunada, o de la pedra del rebaix realitzat a la roca. Pel que fa als sostres, aquests no s'han pogut documentar, però es pensa que serien d'un sol vessant, o més segurament, plans. Els sostres es construïen amb embigats damunt els quals es col·loquen canyes o branques que són cobertes amb graudats cases de fang barrejat amb palla. Es pensa que les cases s'havien d'arrugar sovint, sobretot després de les pluges.

8.6. Les cases: La vida domèstica

La casa excavada a la roca: excavada a l'any 1968, aquesta casa havia estat destruïda per un incendi a mitjans del s. III aC, la qual cosa va fer que es poguessin trobar els materials mòbils in situ. L'interior d'aquesta casa estava dividit en tres habitacions, la davantera (la més gran), era la destinada a l'habitatge; les dues del fons s'utilitzaven com a magatzems. Al centre de la primera habitació es va trobar una llar de foc i a prop de la porta, una sala "domèstica".

La vida domèstica: els ibers feien la major part de la seva vida a l'aire lliure, la casa era un lloc de refugi i descans i també de magatzem. Es realitzaven en elles diversos treballs com moler el gra (en aquesta casa s'han trobat dues peces de molí rotatori) o teixir (a la casa excavada a la roca s'han trobat més de 200 ponders i fusaióles); els telers es col·loquen a prop de la porta per aprofitar la llum i s'utilitzaven peces amb llana, sobretot, encara que també coneixien el ll. Normalment el rebost estava situat a l'interior de la casa i s'utilitzaven amfiores i gerres per emmagatzemar aigua, vi, oli i salmons. La vauella està formada per diversos objectes: pots, copes, olles i platers. A la casa excavada a la roca es va trobar el vas de les naus.

8.7. Sitges

Les sitges i l'agricultura:
Les sitges eren estructures de forma ovalada excavades al terra i recobertes d'argila per impermeabilitzar-les; la conservació es basava en el tancament total de la sitja que impedia l'entrada d'oxigen i per tant la fermentació del gra. S'han trobat un total de sis, de les quals, tres es poden considerar d'ús domèstic o familiar mentre que les altres tres són molt més grans i estan ubicades al costat de la torre i la muralla. Aquestes darreres van ser amortitzades al tercer quart del segle II aC. Els cereals, sobretot el blat eren primordials en la dieta ibèrica i ja al s. V aC es coneixia l'ús del molí rotatori.

Les sitges i el comerç:
Les sitges més grans, adossades al costat de la torre servien per emmagatzemar un excedent que no estava destinat a l'ús domèstic sinó al comerç. Obtenien, així, objectes de prestigi a canvi de matèries primeres.

9. Economia

Activitats primàries: els ibers ibèrics eren bàsicament pagesos. La seva producció es basava sobre tot en els cereals com l'ordi o el blat, encara que també conreaven fruiters, lleguminoses i ll. En quant a la ramaderia, criaven ovelles i cabres, bou, porcs i també cavalls; aquests darrers eren animals de prestigi. Obtenien aigua construint pous i sistemes o establiments a prop de l'aigua. En el cas del Turó la podien obtenir de les nombroses fonts de muntanya.

Activitats secundàries: podem parlar de la metal·lúrgia; al Turó s'han trobat eines de ferro, aplics de bronze, una fibula del mateix material etc. També realitzaven treballs d'elaboració de ceràmica i de transformació de les matèries primeres (treball de ferrer, molla del gra). L'activitat més ben documentada és el tèxtil; aquesta feina era realitzada per les dones al Turó se s'han trobat diversos testimonis com ponders (peces de telar) o fusaióles.

Comerç: els ibers van establir relació amb els altres pobles com els grecs d'Espúries o els punics d'Ilici i, més tard, amb els italics, així com amb els altres ibers. Els contactes exteriors, es basaven sobre tot en l'obtenció de materials de prestigi a canvi de matèries primeres. Per tant, la ràd d'aquestes adquisicions s'ha de buscar en el paper que tenien aquests objectes dins de les relacions socials entre els ibers.

10. La societat laietana

Societat: la organització social estava basada en grups gentilicis que formaven la classe dirigent. La dona tenia un paper important en la societat ibèrica, quedant el seu estatus més lligat a la posició del grup al que pertanyia que no pas al seu gènere; participava en les activitats agrícoles i a més realitzava tasques de transformació, sobretot pel que fa als tèxtils. Se sap, per la iconografia, que tenia una gran importància en l'àmbit religiós.

Organització: A la Laietania hi havia assentaments de grans dimensions com: Burreac (amb 9 hals, establiments fortificats de diverses mides i funcions i explotacions agràries a les terres baixes).

Cultura: els ibers van desenvolupar una escriptura pròpia, així com sistemes de pesos i mesures. També van encunyar moneda. A través de les representacions trobades a la ceràmica d'aquesta zona, es pensa que la música i la dansa tenien una gran importància social.

Creences: no en sabem gaire, ja que no ens han arribat textos; que ens espellicion quinés eren les seves creences. Es pot pensar que les divinitats estaven relacionades amb la natura i la guerra. Podem veure llocs de culte a l'aire lliure i en llocs elevats com és el cas del Mont Aguller al NE de Badalona. No s'ha trobat una necròpolis associada al Turó, però si sabem la del Turó dels Dos Pins, relacionada amb l'assentament de Burreac. Però ens informem sobre el ritual funerari emprat, la incineració, així com de les desigualtats socials reflectides pels aixovars de les tombes. Les necròpolis semblen estar limitades als grans assentaments i que la resta d'assentaments ibèrics devien utilitzar altres formes d'enterrar els seus difunts, dels quals no hem trobat cap traça.

11. El Museu de Badalona

Abrir d'iniciar la visita al Turó del Bosc, seria una bona idea visitar el Museu de Badalona. Aquest, consta d'un fons ampli que ens explica la història del municipi

- Fons del museu:
 - Arqueològic
 - Històric
 - Artístic
 - Documental

Podem veure a més l'Exposició permanent: "Boetulo: ciutat romana", que consta d'un apartat introductor sobre el món ibèric i a on podem veure les peces més emblemàtiques trobades al Turó d'en Boscú com el Vas de les Naus.

Museu de Badalona

- Adreça: Plaça de l'Assemblea de Catalunya, 1.
- Horari: de dimarts a dissabte de 10 a 14 i de 16 a 20; i diumenges de 10 a 14.
- Preu d'entrada: gratuït

Fons del museu:

- Arqueològic
- Històric
- Artístic
- Documental

Índex

1. Introducció	5
1.1. El Turó d'en Boscà.....	6
1.2. Objectius i participants	6
1.2.1 Objectius.....	6
1.2.2 Possibles participants.....	7
1.3. Models d'intervenció	8
1.4. Valoració del projecte	13
1.5. Jaciment	15
1.5.1. Situació del jaciment i cronologia	15
1.5.2. Situació jurídica del jaciment.....	17
1.5.3. Història de la recerca	19
1.5.4. Estat actual del jaciment	20
1.6. La Ruta dels Ibers com a mitjà.....	24
1.7. Proposta d'adequació.	26
2. Adequació	29
2.1 Conservació	30
2.2. Discurs Museològic	32
2.3. Infraestructures bàsiques.....	34
2.3.1 Circulació i senyalització.....	34
2.3.1.1. Senyalització del jaciment	34
2.3.1.2. Adequació dels camins de pas	38
2.3.1.3. Indicació de la ruta de circulació.....	42
2.3.2. Seguretat	46
2.3.2.1. Infraestructures de seguretat per al visitant	46

2.3.2.2. Infraestructures de seguretat per al jaciment	49
2.4. Proposta de Musealització	50
2.4.1. Guió	50
2.4.2. Museografia	59
2.4.3. Proposta museogràfica (museografia dels diferents espais)	61
3. Difusió	88
3.1. Difusió	89
3.1.1 Tipus de visita	89
3.1.2. Publicacions	90
3.1.3. Web	93
3.1.4. Inclusió en la Ruta dels Ibers	97
3.2. Didàctica	98
3.2.1 Activitats	98
3.2.2. Publicacions i eines didàctiques	100
4. Recursos econòmics	104
4.1. Despeses	105
4.2. Ingressos	108
5. Etapes d'execució	109
6. Avaluació	111
7. Bibliografia	116
Annexos	123